

4. 28
Р. ШЛЕЗІНГЕР.

Проклятий Цісарський Рід

— АБО —

ТАЙНИ ЦІСАРСЬКОГО ДВОРУ У ВІДНИ

(СЕНЗАЦІЙНИЙ РОМАН).

Переклав Т. Л...й.

ТОМ I.

НАКЛАДОМ »КАНАДИЙСКОГО ФАРМЕРА«

852—854 Мейн Ст.

Вінніпег, Ман.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

<https://archive.org/details/prokliatytssarsk00schl>

Р. ШЛЕЗІНГЕР.

1. 23.

Проклятий Цісарський Рід.

(Сензаційний Роман).

Переклав Т. Л...й.

Том I.

НАКЛАДОМ "КАНАДИЙСЬКОГО ФАРМЕРА" — 852-854 MAIN ST.
WINNIPEG, MANITOBA.

РОЗДІЛ I.

Приготовлення до шибениці.

Осінній вечір розтягнув свої темні крила понад головним містом Угорського Королівства. Було вже около десятої години. Часом в тій порі метушать ся тисячі мешканців угорської столиці по боках широких улиць і стежках прекрасних парків. Часом в тій порі переганяють сотки повозів по широких улицах міста, в котрих з пихою їдуть родини багатії класи.

В вузьких уличках середини міста буває в тій порі найвеселійше. Майже з кожної гостинниці чути голос скрипки і цимбалів та оклики роз'охочених гостей з танцювих саль.

В коршмах ідуть гидкі оповідання, а в публичних домах щойно тепер починаєть ся рух. Ту приходять старі і молоді, щоби пропустити ніч і гроші в диких розкошах. Гуртки молодих і старих женщин стоять в дверях, таких барлогів, перекидаючи ся між собою гидкими словами і з усміхом своєї обітниці для переходячого. Кожда з них є готова продати все, що в неї найдорожше і найсвятійше.

Але, як виглядає в Будапешті нині вечером? Улиці пусті безлюдні, театри і готелі позамикані. Ба, навіть кожний дім в тій порі замкнений. Ту мертву тишину перериває час від часу військова сторожа, котра нині має наказ пильно уважати і затримувати кожного переходячого. Хто тільки по дев'ятій годині вечером видає ся підозрілим, того маєть ся арештувати і всадити до в'язниці. — Військова сторожа є зложена з полків австрійських а малярські полки зістали уміщені пару миль за містом.

Сторожа сповняла розказ дуже строго і що хвилі приво-

дила все нових в'язнів так, що в короткім часі позаповнювано ним всі в'язниці. Пізнійше випроваджено всіх жовнірів з касарнів, а на їх місце уміщено арештованих до часу переслухання.

Жовніри поуставляли гвери в піраміди, розложили ся як могли на середмістях і ширших улицах. Порозкладали огні, грали в карти, або дещо собі оповідали. Глянувши з боку на табор, ми бачимо гарний вид. Глянувши знов на широку площу св. Стефана, видимо там великий рух. Там при світлі смолоскипів, працює около двацять теслів. Німо виконують они свою роботу, а з їх лиць можна пізнати, що роблять они се з великою неохотою. Якось незвичайно смутно, прямо лячно гуділи удари сокир в дерева, а відбиваючись в порожній площі, додавали ще більше страху. До всього того світло смолоскипів представляло гурток працюючих ще грізнійше. Були то самі молоді хлопці, котрим тільки жарт та сьлів, а тепер їм уста були як би позамикані.

Поміж працюючими переходив їх майстер Крауз з Долішньої Австрії, перед кількома літами переселений сюди Німець. Був то чоловік около 50 літ, середної будови тіла, палкої натури. Його малі очі вразливого погляду, завше зиркали неспокійно то тут то там. З цілого гуртка працюючих він один, не виглядав збентежений, навіть здавало ся, як би усміхав ся надіючись великого зиску з будови, котру він згодив ся уряхотів був її прийняти. Бо і хто би хотів ставити шибеницю? її прийняти. Бо і хто би хотів ставити шибеницю?

»Гей, хлопці, поправте ся! Поправте ся!« відізвіть ся він ломаною мадярською мовою. — »Як скінчите заки розвиднить ся, я обіцяю десять літрів правдивого токайского. Се є винце як огонь — оно потрафить розбудити кров в чоловіка!«

Перший робітник Янош, поставою і поглядом правдивий син Арпадії, нервово йому відказав: »Таж кождий з нас робить як може. Ми-ж і сами не бажаємо кінчити сю роботу в день. Се булоби стидом для нас перед тисячами наших співгорожан, синів Угорщини, для котрих прагнемо свободи від щирого серця«.

»Тихо Яноше, тихо! Щоби хто не почув, а то бись насе-

бе звалив все підозріне! Ти знаєш добре, що се нині значить»

»Маєте слухність, майстре, що зле поводить ся тому, хто хоче бути добрим горожанином, але вірте мені, що я ще ніколи з такою завзятістю не працював як нині! Правду кажучи гризе мене то, що дав ся до сеї роботи намовити разом з моїми товаришами. А тепер хлопці, уважайте, щобисьмо як найскорше з сего страшного місця забрали ся!»

І знова посипали ся тріски з дерева, а шибениця росла до гори.

Що се все значить, питає читач? — Зараз розкажемо.

Коли цісар Фердинанд Добротливий зрік ся трону в користь свого братанця Франц Йосифа I., тоді угорська молода шляхта з'організувалась і постановила вже раз виступити проти Австрії. Они думали, що вже прийшов час, щоби Угорщина відірвала ся від Австрії і була самостійною. Укладали собі добрі пляни і тішили ся, що котрийсь з угорських шляхтичів візьме уряд в свої руки.

Тоді буде кінець німецькій зухвалости, тоді, по довгім часі, угорська корона знов буде поставлена на голову правдивого Мадяра. З легковажністю забували прагматичьку санкцію, а про наслідки повстання ані не подумали

»Тепер, або ніколи!» викликував молодий граф Каролії на тайних зборах. — »Тепер, або ніколи«, кричали за ним його приятелі і в великій загорілости, без ширшого роздумання обіцявав кождий що міг, брав участь у всіх зборах і працював, де тільки потреба вимагала для святого діла.

Але, як то звичайно буває, так і при тій великій роботі молодих угорських шляхтичів знайшов ся зрадник, котрий про все доніс австрійському урядови. Почали ся пошукування за винними, уряд проголосив воєнний стан, а винувателів тяжко покарано. Військова угорська поліція, тайні агенти з австрійських країв в великім числі появили ся в столиці Угорщини, котрим додано ще трохи піхоти та кінноти.

Розпочали ся слідства і арештованя. Сини найвизначніших мадярських шляхотських родин зістали арештовані.

Недовго тривали переслухання, однак увінчали ся успіхом.

Одні були засуджені на смерть, другі на довголітню в'язницю, а декотрим вдалося втечи з краю.

Настали сумні часи, але що було робити проти сили. Хотів цілий нарід було посуджено о зраду, все-ж таки він уникнув багнетів та гармат. Через те, дорогий читачу, головне місто виглядало сумне і порожнє зараз з вечера.

——«О»——

Поганій роботі теслів приглядалося дві тайно скриті особи, притаївшись в закутку одного дому. Один з них був тяглий, високий і на перший погляд можна було сказати, що чоловік порядний, около 25 літ, брунет з палкими чорними очима. По його одежі і обличчю можна було пізнати в ньому багатого шляхтича.

Другий виглядав, як його слуга, або якийсь ремісник. Середньої будови тіла, твар округла і старший від першого.

»Я ще завжди мав надію, пане графе«, сказав старший до молодшого, »що нам вдасться наших приятелів охоронити від смерті, але нині вже в мене її нема«.

»Правду кажеш Гейзо, тепер вже всему кінець«.

»А найбільше мені жаль графа Стефана, вашого найліпшого приятеля«, — продовжав старший, — »такого другого славного чоловіка Угри не будуть вже мати«.

»Ах Гейзо, мій приятелю, за нього мені тепер і не згадує. Серце рветься мені з болю, наколи згадаю, що такий інтелігентний і доброго серця чоловік має зайти зі світа на тій то шибениці. А за що? Що хочемо край освободити з ярма? Чи не зробили би так само і наші противники? Чи не відчуваємося до жадного обов'язку зглядом свого краю?«

»Се правда«, — сказав старший, коли, підступаючи зі своїм товаришем ближше до стіни, побачив військову сторожу, що переходила попри них. »Ані молодий володар, ні держава не здобудуть собі багато симпатії від угорського народу, наколи вони виконають таке страшне діло, народ ніколи тої слави не забуде«, — сказав старший.

»Так, правду кажеш, Гейзо. — Ніхто того не забуде, не

тільки народ але і шляхта. Ті тяжкі хвилі будуть нам завжди перед очима, не забудемо ніколи вщиплювати нашим дітям і внукам ідею, що ми повинні жертвувати себе за край і народ і я маю надію, що насіне засієне в їх серцях не тільки зійде, але і принесе овоч краєви: — свободу».

Підчас того почала бити одинайцята година на поближкій вежі. Молодий граф затрусив ся при звуці годинника, потер ніжною рукою своє біле чоло і сказав до Гейзи:

»Нема виходу, Гейзо, мушу від тебе вимагати виконання малої роботи. Мусиш ще іти до палати матери дорогого Стефана і сказати їй, що вечером перед десятою годиною прийшло потверджене засуду. Я сам, як знаєш, того зробити не можу, бо хочу далі вести роботу що до нашого приятеля».

»З найбільшою радістю, пане графе, знаєте добре, що кожний розказ я завше виконував як найдокладнійше».

»Знаю се, знаю, і ані я ані ніхто з наших спільників того не забуде. Прийде час, коли за свою службу дістанеш надгороду», — сказав молодий граф.

»Ах, не говоріть про надгороду, пане графе», — перебивав Гейза, — »ся служба се моя повинність, котру радо і без страху виконую».

»Йди-ж тепер, Гейзо, але уважай на сторожу. Знак, яким маєш ся виказати у дверника палати Кароліїв, знаєш. Йди на Водну улицю і притримуй ся одного боку, прикотрім є корчі, де будеш мати нагоду скрити ся перед сторожію. Розкажи все бідній графині як найдокладнійше»!

»До побаченя, пане графе», — прошептав Гейза і віддалив ся. Старанно перейшов кругом шибениці, щоби його не досягнула промінь світла.

Ступивши пару кроків в пільмі, зачепив ногою о якийсь предмет. Пізнавши, що то мотика, підняв її. Втім прийшла йому до голови добра гадка. Положив мотику на рамя, звернув на Водну улицю і йшов далі уважно краєм попри корчі. Увійшовши яких три чверти дороги, прийшов до місця, де були вирубані корчі, позаяк там мало будувати ся пару домів. Якраз з бічної улички переходила сторож. Скрити ся було за

пізно. Не стративши відваги; з мотикою на рамени, йшов вільним кроком напроти сторожі.

»Стій!« — сказав старшина. »Хто ти є і що робиш так пізно на улиці?«

»Єсьм помічником майстра Краузе, котрий будує шибеницю«, пане старшино. »Зробило ся мені не добре і майстер післав мене до дому, щоби відпочав«.

»То тобі може з п'ятики так стало ся?« — питає старшина сторожі, а видячи на рамени мотику, повірив йому. Потім спитав далі: »А на котрій улиці мешкаєш?«

— На улиці Крижовій, пане старшино«, відповів Гейза.

»Число дому?«

»Сімдесять«, відказав теслярський помічник.

»Но, йди спати з тою коцюбою, але щоби бути певним, що говориш правду, піде оден з тих людей з тобою«. Закликавши одного з жовнірів сказав: »Йди з тим чоловіком на Крижову улицу, число 70 і переконай ся чи він каже правду. Уважай на нього. Потім верни на головну стацию, де ми за той час вже там будемо«.

Гейза видів, що все пропало. Але через те йшов наперед, будучи приготованим на все. Згаданого дому він не знав і побачив що зле сказав.

На розі Шедегінської улиці, де в поблизу стояла палата Кароліїв, почав він, вдаючи дуже ослабленого, заточувати ся.

»Камрате, зі мною дуже зле«, — заговорив, а сам мало не повалив ся на землю.

Наколи той хотів йому помічи, закидаючи карабін на плечі, він кинув ся на нього і завдав йому рану в голову обухом своєї мотики.

Безпритомний жовнір повалив ся на улицу не промовивши ані слова.

»Сей має тимчасом досить«, — пробурмотів Гейза і в тій хвилі зник в напрямі палати Кароліїв.

Там остановив ся і віддихаючи, оглянув улицу, де не було ні живої душі. Підійшовши до широкої брами, задзвонив чотири рази.

Дверник отворивши йому і довідавши ся від кого Гейза приходить, пустив його зараз до середини.

Дайте зараз знати пані графині, що я хочу з нею говорити в справі молодого пана.

Дверник віддалив ся і по двох мінутах прийшов слуга, котрий увів Гейзу до малої кімнати.

»Не пішла ще пані графиня на відпочинок?« — запитав слуги.

А хто в нас може говорити тепер о відпочинку? »Пані графиня цілі дні і ночі ходить і плаче«, говорив слуга, котрий служив родині посивілої графині, а великі сльози потекли йому з очий. »Вже йде«, — каже, отвираючи двері сусідної кімнати.

Ввійшла графиня, висока, статочна дама, волосє трохи посивіле, досить ще пристойна. Сліди минулих ночій та плачу можна було пізнати на єї делікатнім лиці, котрого кождий рис представляв дочку Угорщини.

Яку вістку нам приносиш, добрий чоловіче? — заговорила пані, сідаючи на найблизше крісло.

»Пані графине«, — говорив Гейза з глибокою повагою, »приношу не добру вістку«.

»Боже мій, — кажи скоро, не переставай«, — заридала тяжко ослаблена пані.

На розказ одного з членів таємничого кружка, мушу рад-не-рад повідомити вас, що перед десятою годиною прийшло від пануючого потвердженє засуду, котрий має бути позавтра рано виконаний.

Графиня зблідла ще гірше, а з уст вирвав ся її болючий стогін.

Так нема жадної помочи, а мій син має бути повішений?

В тій хвилі підвелась і сказала: — »Ані одна мінута не сьміє бути змарнована. Зроблю при кінці те, що ще можу зробити. Дякую тобі, добрий чоловіче, що в такий час відважив ся принести мені ту сумну вість«.

Потім встала і відійшла.

»Най вас Бог потішить, милостива графине і хай оно все ще в послідній хвилі, перемінить тя на ліпше«.

Відтак відійшов.

На костельній вежі св. Стефана біла дванадцята година. З послідним ударом отворила ся висока брама проїзду графів Каролійових на Шедегенській улиці, на котру — темної ночі — в'їхав елегантний подорожний повіз, що тягло чотири коні; їх тримав сильною рукою — в народний стрій одітий — фірман Лайош, правдивий син угорського селянина.

В возі сиділо дві дами. Була то графиня Каролійова, мати нещасного Стефана і його сестра Олена. Їхали в послідній хвилі просити монарху помилування для свого сина і брата. Бистро переїзджав повіз улицями міста на захід.

Діставшись до передмістя, де дорога була гірша а коні могли йти тільки кроком, з'явило ся проти них около 20 жовнірів зі старшиною на чолі. Чотирох жовнірів прискочили до коний, а що ті зачали спинатись в гору, вхопили їх за узди і припинили.

— Стій! — сказав старшина, і дав розказ щоби засьвітити ще два смолоскипи.

— Де їдеш? — спитав Лайоша.

— До Відня, — звучила відповідь фірмана.

— Де маєш перепустний лист від команданта міста? — спитав далі старшина.

— Не маю жадного, пане старшино, через те що я не знав, що його мушу мати.

— А хто сидить в возі?

— Наша милостива пані графиня Каролійова і її дочка Олена.

Старшина обернувсь до жовніра і дав розказ, щоби завернули повіз. Відтак сказав до фірмана: — »Без перепустного листа не сьмієш рушити нігде з міста, а тепер поїдеш назад на головну кватиру«.

В тій хвилі отворили ся двері повозу і з нього вийшла молода панна Олена. — »Що стало ся? — Чого стоїш Лайоше?«, — спитала фірмана.

— Милостива панно, затримав мене тут сей лан з жовнірами і сказав мені вернути, та їхати назад в місто.

В тій хвилі приступив старшина ближше повозу з двома

жовнірами, котрі тримали в руках смолоскипи, і увидівши даму, засалютував.

Сильна промінь смолоскипів осьвітила Олену і старшина пильно вдивляв ся на красну молоду даму.

Її було около 17 літ. На чистім білім чолі видніла шляхотність, котра прикрашувала лице неприступного характеру. Великі, круглі і бистрі очі під густими і чорними бровами додавали їй ще більшої красоти. Носик в неї був дуже гарний з своїми рожевими ніздрями. Малі уста мали вигляд дуже чарівний; вони якраз підходили до її трошки блідого лиця. Її розкішний тяг губ таїв в собі чесність, мірність як також свідомість і слухняність.

Пристаріле подорожне убранє з мягкого чорного сукна не вистарчало щоби закрити цілком форму тіла, котре своєю красою побуджувало змисли.

Ручки мала делікатні а з'під трошки розкритої одежі було видно ніжку, котра-б збудила зависть у тисяч дам.

Звернувши до старшини свої чарівні очі, сказала: — Пане поручнику, прошу вас над все, що є вам на світі миле, пустіть нас. Ідемо з мамою до Відня просити цісаря щоби освободив нашого бідного брата, котрий має бути позавтра повішений. Кожда мінута нам дорога. При тім підняла свої білі ручки і з просьбою звернулась до поручника.

Той поражений її красою і сумним випадком сказав: — Я вам зробив би се з найбільшою радістю, красна панно, але розказ є розказом. Прецінь ви самі знаєте, яка тяжка є військова служба і як тяжко є карані переступники, а ще в такий поганий час як тепер.

— Коли-б я міг, то вдав би, що я вас не бачив, але тут се-го зробити не можу.

— Не пошкодить вам вернути ся з нами до уряду, а потім поїдете собі свобідно в свою дорогу.

— Думаю, що урядник вам того не відкаже.

— Але подумайте, пане поручнику, що перед нами так короткий час, а така далека ще дорога, що через втрачене чверть години, засуд над моїм братом може бути виконаний, — говорила далі молода панна.

— Не вільно, панно, ліпше не тратьмо часу а їдьмо до головної сторожі. З відтам можете і без посвідчення свобідно їхати в дальшу дорогу.

— Спізнаємо ся, Олено, — заговорила стара мати з середини повозу. — Лайоше! — їдь зі сторожію назад.

Задзвонила збруя і жовніри обступили повіз.

В тій хвилі приступив до гуртка молодий жвавий чоловік, на погляд шляхтич, в котрім пізнаємо того, що стояв з Гейзою в затінку дому на площі св. Стефана та пильно приглядав ся на будованє шибениці.

— Що тут діє ся? — спитав офіцира.

— З ким маю до діла пане? — спитав офіцер місто відповіди.

Запитаний витягнув кусник паперу і подав його офіцерови.

Той увидівши печатку, засалютував і відступив.

— Ті дами, — сказав він прибувшому, — хрять їхати до Відня, але не мають посвідки від начальника. Через те мусять вертати.

Прибувший приступив до повоза, поздоровив ся з дамами і промовив до Олени: — Забудьте за се, справа ще так зле не маєть ся. — Потім приступивши до офіцера, з запалом з ним по тихо розмовляв.

— Пустіть сі дами на мою відвічальність, за котрих я вам сам ручу, — чути було голоснійше, при кінці розмови.

Офіцер зразу задумав ся, а потім приказав жовнірам пустити їх свобідно.

— Можеш їхати далі, — кричав офіцер на фірмана, а подаючи йому малий листок паперу, додав: — Наколи-б хто хотів тебе в дорозі затримувати, ти викажи ся перед ним сим листом. Потім засалютував дамам в повозі і відступив з жовнірами на бік.

З великою вдячністю молода Каролійова подала незнамому молодому освободителеви руку й прошептала: — Як маємо вам віддячити ся за вашу добродушність, милий пане? Прийміть тим часом від нас щиру подяку. А тепер — до побаченя!

— Се було моєю найбільшою радістю в життю, зробити так незамітне добро, — сказав молодий чоловік, — а ще більше тішуся тим, що я зробив се матері і сестрі мого дорогого приятеля Стефана.

При тім сильно тримав дрожачу ніжну руку Олени.

— Дай Боже, щоби ваша подорож не вийшла на марно, — говорив далі, — і бажаю бачити вас щасливими, як повернете з Відня.

— Щоби вам повелось як найліпше, — прошептав хоробрий молодець і ще довго стояв на місці, прислухуючись туркотови віддаляючого ся воза.

Почуваючи ся задоволеним з такого ходу події, обернувся в сторону міста і скорим кроком пустив ся йти до одної з найкрасших улиць Будапешту, до улиці Королівської.

По чверть годинним ході опинив ся перед красним двоповерховим домом. — Задзвонив. — Слуга отворив двері і з великим уклоном пустив його до середини.

Задуманий, молодий шляхтич йшов по мармурових сходах до гори і не закріпив, як знайшов ся в своїх просторах, з високими вікнами, салях.

На поздоровлення його слуги, відповів з неохотою. Казав подати чай, ввійшов до передпокою, зняв плащ і капелюх і сів на красну аксамітову софу. Хотяй було досить пізно, він за спанє і не думав.

Як довгий ланьцух снували ся йому гадки і представляли перед ним все те, що він переживав. Його думки нагадували йому ті часи, коли він — з кількома приятелями помало і осторожно — організував молодих шляхтичів в тайне товариство, котре мало викликати повстанє і відірванє Угорщини від Австрії. Богато праці, осторожности і самопосвяти коштувало на зібранє більшого числа членів. А тепер та вся праця мала би мати такий страшний результат? Мало би бути все знищенє, а їх надія мала би зійти на ніщо? Він сам, був хитрим і уникнув підозріня поліції і його уважали з кількома другими за прихильників Габсбургів.

І знова представила ся йому робота на площі св. Стефана і добродушність на комареньскім передмістю.

— Яка красна сестра бідного Стефана, — думав собі, — і яка велика є любов до нещасного засудженого на смерть.

Пізнійше, змучений думками, пішов спати. В сні представляли ся ще йому страхіття шибениці а з'поміж того всього і обличе Олени.

— «О» —

РОЗДІЛ II.

Дорога до Відня.

Повіз з графинею і її дочкою переїздив скоро через комаренське передмістє до цісаря в Відни.

Лайош, що був добрим знавцем коний, бо від свого народження аж до 20-го року свого життя перебував у пущі з кінєм, — пустив вороним віжки, а молоді коні, як би знали, що на їх скорості залежить жите пана, бігли як вітер вперед. Здавало ся, що колеса не дотикають землі, час від часу сиплять ся іскри з'під кінських копит, а сталеві обручі коліс лишали за собою сліди. З коний тільки курило ся.

В повозі обі дами, умучені тревогою, дрімали. Нараз пробудили ся. Графиня, на котрій було видко сліди утомлення, нахилила ся до дочки.

— Спиш, дорога Олено? — спитала тихо.

— Ах, як можна спати, дорога мамо, я-ж все думаю про нашого дорогого Стефана, як він мучить ся в вязниці, — відповіла і глянула ласкаво на бідну матір.

— Щоби нас хоч цісар приняв, бо мені все здаєть ся, що нам не можливо буде з ним говорити — сказала мати і почала плакати.

— Не плачте, прошу вас, дорога мамо, прецінь то ще не все є страчене; кину ся цісарєви до ніг і буду так довго просити, доки не подобріє і не помилує Стефана, — сказала дочка.

— Добре, але мені та думка не виходить з голови, що ста-

неть ся тогді, як нас там не допустять, — продовжала графиня.

— Сподіваймо ся ліпшого і не сушім собі голови такими прикрими думками.

Нараз повіз припинив ся.

Лайош скочив з сідла, поотвирав дверці повоза і сказав: — Милостиві дами, нічого не допоможе, мушу дати вороним трохи віддихнути, бо без них не можемо поспорити. Тут близько є коршма де хочу купити і дати їм оброку.

— Як думаєш! — сказала млявим голосом графиня.

Лайош звернув на право і заїхав на подвірє коршми, котра знаходила ся в самоті якої пів години перед Комарном.

Як лише повіз став, до него підійшов старий, сивий жид і — кланяючись низько — запитав дам, чого собі бажають.

— Не потребуємо нічого, тільки коням вівса, води та сїна, — сказала Олена. — Ми зістанемо тут, правда мамо?

— Так, так, — відповіла старша дама. — А ти, Лайоше, йди випий що любиш і уважай, щобисьмо скоро відїхали. — При тім подала Жидови дуката.

— Не маю видати, милостива панї, — сказав жид, обертаючи золоту монету в кишенї, — мушу їхати до міста по дрібні.

— Лиши собі цілий грїш, тільки уважай, щоб конї підкріпили ся як найскорше, — сказала графиня, замикаючи малі дверці повоза.

— Зараз буде все готове, — відказав жид, кланяючись з радости, що так скоро сьвіт йому удалось заробити. і — що міг помагав Лайошові коло коний.

Лайош, достарчивши коням всего, — ввійшов до середини, де, як і всюди по коршмах, можна було здибати тільки сморід горівки та нечистоту.

В кутї коло брудного стола сиділо шість зарослих хлопів на погляд циганів, з них два поклавши голови на стіл — дрімали, а прочі перекидали ся словами.

В другім кутї стояло брудне широке ліжко в великім не порядку, на котрім сиділа в нічній одежі молода жидівка, дочка старого жида, тримаючи на руках крикливу дитинау. В протівнім вікні муркотїв свою ранїшню молитву около 35 літний

малого зросту але товстий її чоловік, постійно кланяючись обертався на всі сторони.

Наколи Лайош увійшов, казав собі дати килішок араку і кавалок хліба з солониною.

Пізнійше приступив до нього жид і оден з його гостей з бажанєм довідати ся, хто є ті дами і де вони їдуть.

Говорливий Лайош розказав їм все.

Циган відступив від нього, і, вернувши до своїх товаришів, по тихо сказав: — Хлопці, тих подорожних не будемо зачіпати. Лишіть їх.

Цигани почали злостити ся, що їм їх вожд наказав вижебрати який грейцар від заможних чужинців.

— Пізнійше вам поясню, — сказав до них грімким голосом начальник. — Біда тому, хто-б хотів ті бідні жінки переслідувати, — додав оглядаючись кругом себе своїми, як уголь, чорними очима.

Лайош — підкріпившись, вийшов щоб подивити ся на коні та навідати ся до дамів чи часом чого не потребують.

За пів години повіз їхав дальше.

Скоро і без перешкоди проїхав через Комарно і минали село за селом в сторону Пресбургу.

Минувши скоро спущені хутіри і малі села, що були над берегом Дунаю.

В полудне треба було стати та дати відпочинок коням бо оден з них почав налягати на ногу.

Коло третої години по полудни доїхали до Пресбургу.

В брамі затримала їх сторожа, але як Лайош показав лист, зараз їх перепустили.

Перед великим заїздним домом »Короля Бели« Лайош став і сказав дамам, що оден кінь не може дальше йти і найліпше буде, коли ту зістануть.

А чи ти, Лайоше не міг ту де дістати другого доброго коня? — спитала графиня.

— Зараз буду шукати за яким добрим бігцем, — сказав Лайош і вїхав на подвірє дому, в котрім вже ліпші гості спали або відпочивали.

Графиня з дочкою висіли з повоза і пішли на гору до покою, котрий винайняли собі на короткий час.

За годину прийшов Лайош з новим буйним конем, а графиня, заплативши за нього, всіла з дочкою до повоза і всі рушили в дорогу, до цісаря.

— Їдь як найскорше, — пригадувала графиня фірманови, сли потреба буде вимагати, купимо ще нову пару коний а наші лишимо де до часу, нїм вернемо назад.

Лайош не дав ся підганяти і пігнав коні так немилосердно що люди з здивованєм ставали і поглядали на так скоро перебігаючий повіз.

Вкінці доїхали до австрійської границі і там були змушені купити пару коний, бо боялись, що вороні, змучені довгою дорогою, не дбіжать до місця призначеня.

І знов як з вітром помчав повіз в сторону столиці держави — в сторону Відня.

Кінець кінців, коло семої години вечером доїхали до Відня, де графиня замешкала в »Роял« готелю, зараз близько цісарської палати.

Відпочивши, почистили свою одежу що припорошилась в дорозі, наймили кариту і поїхали до замку.

Подавши свої імена передній сторожі, оден зі служби завів їх до салі, де зголошували ся на авдієнцію.

— Приходимо не в пору, — сказала графиня до заступника гофмайстра, — але наша справа так важна, що не може бути відложена і через те ми мусимо необхідно говсрити з Його Величеством. Тому прошу вас, дорогий пане, щобисьте за всяку ціну уможливили нам приступ до цісаря.

— Поважана пані, — відповів молодий около 30 літний чоловік, заступник гофмайстра, — жалую дуже, що не можу вам того нині зробити. Його Величество тепер саме при обіді і за жадну ціну ніхто не сьміє перешкаджати. Окрім того, сего вечера має відбути ся забава в честь нових послів, де буде також цісар, і тому зараз по обіді, по короткім відпочинку, він має на ню вибрати ся. Правду кажу вам, милостива графине, не можу нічого зробити. Можу вам лиш те зробити, що запишу вас на завтра як перших на авдієнцію.

— То було би запізно, дорогий пане, — сказала графиня і захилила ся, немов би умліла.

Заступник гофмайстра зауваживши се, схопив найблизше крісло і посадив на него графиню.

Сльози пустилися з очей графині і она силуючись — звернула ся до урядника і сказала:

— Пане, сли не доступлю до Його Величества в короткім часі, не буду мати мого дорогого сина, а за ним скінчить ся і моє житє.

Олена, котра не могла також стримати ся від плачу, вхопила урядника за руку і заридала: — Ах, змилуйте ся пане і зробіть все що можливе, щоб ми могли говорити з Його Величством. Змилуйте ся над бідною матерію, над моїм братом і наді мною.

І почала оповідати все, що навістило їх в так короткім часі.

Цісарського урядника се дуже заінтересувало. Задумав ся на хвилю і сказав: — Вірте мені, високі дами, не можу нічого в тій хвилі учинити, хоч хотів би помочи вам від щирого серця. Тільки одна річ можлива, хоч і не дуже певна — говорити ще нині з цісарем. Се можливе тільки при забаві. Можете йти великим входом, котрий провадить до забавової салі, а там будете мати нагоду говорити з цісарем. Я повідомлю про се і найвишшому гофмайстрови, графови Вальдгаймови, котрий зарядить всі можливости.

Се поділо благотворно на графиню. Вона встала з крісла і, підтримувана своєю дочкою, вийшла з замку, щоби прибрати ся до візиту в цісаря.

Заїхали на Окружну улицу, ту вибрала для себе і своєї дочки дороге чорне убранє і вернула до готелю.

Час до десятої години сходив дуже поволи. Олена старалася потішити свою бідну матір і пригадувала їй, щоби стрималася від плачу, щоб запухлі очі хоч трохи прийшли до себе.

РОЗДІЛ III.

Двірська забава і проклін матери.

Як лиш на вежі св. Йосифа вибила десята година, з готелю виїхала графиня з Оленою, щоби просити цїсаря при дворській забаві о помилуванє для засудженого Стефана.

Без перешкоди перейшли ряд льокаїв і сторожий, котрі думали що дами є запрошені на забаву. З пошаною відступаючи з дороги, показували в сторону просторої салі.

Знайшовши ся в місци, осьвіченім без рахунку великим числом лямп, зняли верхню одїж і на хвилинку дали поправити свою тоалету.

Потім заведено їх до малої т. зв. салі прийнять, найвисшого гофмайстра графа Вальдгайма, котрий з почестію уводив запрошені гості до забавової салі.

Граф Вальдгайм стояв в салі прийнять та давав приказ верхнім коморникам а ті знова службі.

Підчас представлення ся заявила графиня своєю просьбу.

— Буде се дуже тяжка справа для мене, пані графине, — сказав той, — але ужию усіх старань, щоби вам уможливити відїтись з цїсарем і говорити з ним. Звольте сісти в бічній покою, а я буду старати ся при нагоді вашу просьбу предложити цїсареві та все як слід вияснити.

— Сердечно дякую вам, пане графе — сказала Олена, — послухаємо вашої ради і будемо ждати вислїду справи.

Потім при помочи служашчого, Олена відвела матір до другої кімнати а сама ожидала на дальші вісти.

Граф Вальдгайм, заклятий непріятель Мадьярів, глянув за відходячими і з насмїшкою на лиці пробурмотїв до себе: — Хоть раз маю нагоду пімстити ся на тих бунтівниках Мадярах! Око за око — зуб за зуб! Не забуде так легко граф Вальдгайм за ті докори, котрі від зухвалих угорських магнатів мусїв зносити перед роком.

Терпеливо ждала мати з дочкою на можливу розмову з цісарем. Минали хвилі за хвилями, годинник показував вже пів до дванайцятої, а до них ніхто не приходив.

Через цілий той час в сусідній кімнаті відбувала ся двірська забава в честь нових послів.

Саля була прикрашена ріжноманітними прикрасами, котрі сяди в морі сьвітла та цв'ітів.

На галерії була уміщена двірська музика, котра — на знак — гофмайстра відгравала різні танці або концертні річи.

В салі було багато членів цісарського дому і найвисщих достойників, військових і цивільних. З Угорщини було також багато шляхти, здавало ся що аж за багато.

Тоалети (одяги) дам були казочні. Шовки, атляси, дорогоцінності.

В найбільшій оживленю було все кругом молодого цісаря, котрий відрізняв ся від всіх других своєю молодістю і здоровою красою.

Відбувши різні церемонії з представляванем ся і розмовами, пустив ся молодий монарх в танець.

Коли перетанцював, підійшов до стола, що знаходив ся в розі салі, коло котрого сиділи самі визначніші дами, по найбільшій часті жінки нових послів, і почав з ними забавляти ся.

Тимчасом гофмайстер пильно уважав, коли міг би поговорити з цісарем в справі графині Кароліової. Ждав нагоди, коли цісар буде найліпше забавляти ся, тогді його з приємної забави відтягнути і завести просто до графині.

Кожний, хто там був мав своє занятє.

Бистрий зір гофмайстра зауважав також угорських шляхтичів, котрі дуже мало брали участь в танцях, а збивши ся в гуртки, переходжували ся по салі. Тим поводженем були підозрілі для Вальдгайма, на котрих він дуже уважав.

Кінець кінців, прийшов відповідний час щоб стрітитись з цісарем.

Саме тоді монарх розговорив ся з прекрасною дамою, жінкою російського посла, графа Черхова. Се була дама, правдивий тип роїських красавиць і мусіла цісаря дуже заінтересувати.

В хвили коли цісар був зайнятий пильно розмовою, приступив гофмайстер до цісаря, і, вклонившись йому і дамі сказав монарсі, що дуже важна справа ожидає його, про котру хоч як не рад, але мусить йому сказати.

Невдоволений перешкодженням цісар обернув ся до Вальдгайма і спитав: — Що собі желаєте, ласкавий графе?

Вже цісар спрямував ся йти до дам, як в тій хвилі Вальдгайм нахилившись до нього тихо сказав:

— Думаю, що я мігби сам предложити дамам Кароліовим вислід рішення Вашого Величества.

— Ті дами, прийшли просити о помилуванє для засудженого графа Каролія, котрого Ваше Величество знає добре яко одного з політичних переступників, котрі плянували повстане проти уряду і спричинюють те все, що дієть ся нині на Угорщині. Я радив би Вашому Величеству щоби засуд зістав виконаний.

Цісар задумав ся на хвильку, а опісля й сказав: — Дайте знати, пане графе, дамам, що я засуду змінити не можу, — і обернув ся знов до гарної Росіянки, щоб кінчити розмову.

З глибоким поклоном і з зрадницьким усміхом відходив нечемний Вальдгайм з забавової салі, аби те грізне рішенє оповістити ожидаючим графиням.

— Вдало ся! — радів в душі гофмайстер і повертав до кімнати, де обі дами з нетерпеливим виразом на лицах ожидали його приходу.

Ввійшов до середини, вклонив ся обом дамам і — вдаючи дуже засмученого — сказав: — Щойно говоривем з Його Величеством, котрий ніяк не хоче змінити потвердження засуду. Най вас Бог потішить в вашім тяжкім смутку, високі дами!

З незмірного болю графиня шалено закричала: —

— Так все даремне?

— О, проклятий будь з цілим родом своїм, закаменілий монархо, коли ти не відчуваєш великої любови і болю серця пропавшої матери! Щобись не зазнав щастя в родиннім житю! Як будеш мати сина, нехай принесе тобі більше клопоту і нехай він вмере так як і мій не природною смертю, абись дізнав на собі біль в повній силі з приводу його передвчасного скону!

— Щобись не мав щастя в панованю! Щоби твій пануючий вік раз в раз переплітав ся війнами аж до найстарших літ твого життя, і щобись ніколи не позискав любови народа, над котрим пануєш!

Хто тобі найблизший, щоби його так само постигла кара, за твою закаменілість над моїм бідним сином!

Відтак зімліла.

Недалеко стояв слуга Бартоній, котрий був сьвідком того всього, прискочив до графині, вхопив її і при помочи Олени відніс до своєї кімнати.

Своїми проклинами на адресу цісаря, графиня звабила до себе поважне число осіб з забавової салі.

Граф Вальдгайм, той безсовісний чоловік, стояв непорушно і не знав що почати. В тій-же хвилі оден з коморників його відкликав.

Поговоривши щось з коморником, скоро побіг по сходах на діл до сторожі, приступив до старшини і шепнув йому пару слів до уха.

— Сторожа на гору! — закричав остро офіцер і в тій хвилі около 100 жовнірів в повній збруї з'явили ся около дверей забавової салі.

— Окружити Його величество! — звучав розказ і в кількох мінутах цісар зістав окружений жовнірами.

Потім згасло сьвітло в салі і через кілька хвиль панувала велика паніка. Колиж сьвітло засьвічено знова і гості утихомирили ся, цісар відходячи сказав до Вальдгайма: — Желаю собі, щоби нинішня перерва звірської забави була як найвірнійше затримана в тайні.

— Стане ся після приказу, Ваше Величество, — відповів Вальдгайм відпроваджаючи цісаря, за котрим ступала сильна сторожа аж до його кімнати.

По відході цісаря салі стали випорожнювати ся. Велике паньство відходило гуртками на двір.

В бічній салі, котра недавно була місцем так неприємної пригоди, ще світило ся і товариство з байдужністю відносило ся до того, що ту перед хвилиною діяло ся та грало в карти. Засівши при кількох столах, пересували високі стовпці золотих грошей з рук до рук. В салі крім шелесту карт і дзвенькоту золота, не було чути нічого. Кождий був зайнятий грою.

Приглянувшись можна було зауважати, що з купок золота нічого не убувало.

В тім нагло почув ся на дворі переразливий стріл, а до середини вбігло кількох перестрашених кавалерів. Один з них повалив ся на землю і сильно закричав: — Братя! Цілий наш плян відкритий! Вже все було приготоване і критий віз стояв коло тайних сходів. Булисмо як найліпше приготовані, очікуючи лише погашення світла щоби вхопити Його Величество та занести до повозу і тим способом перешкодити завтрішньому виконанню смерті. Тепер все страчено! Наші товариші згинуть на шибениці.

Глухий віддих вирвав ся з грудий угорських шляхтичів. Кождий став нервовий.

Коли почули другий вистріл, кождий з них догадав ся, що се за знак і поглянув один на другого.

І знов прошиб вистріл. Настало замішане. Нараз світла згасли а кілька осіб заглянули до вікон.

З початком нічого не було видно бо замок знаходив ся в густім парку а місяць сховав ся за хмари. Дав ся чути брязкіт зброї надходячих жовнірів, а як місяць вийшов зза хмари було видно ряди ґузиків двірської сторожі, котра на розказ окружила ціле крило замку.

— Зісталисьмо страчені! — закликали всі. — Сяли будемо боронити ся, то ліпше згинуть тут на місци, ніж дістати ся в руки і згинуть на шибениці як наші товариші.

В тій критичній хвилі велике зеркало, котре було уміщене в стіні, зникло, а з темноти чути було голос: »Братя скоро до середини! Ту для вас вихід!«

І зістали виратовані...

РОЗДІЛ IV.

Смерть зрадників.

Над Будапештом засвітав осінний ранок.

Була щойно пята година рано, а в місті вже зауважуємо великий рух. В широких і вузких улицах товплять ся тисячі народа звернені до площі св. Стефана, яка вже давно є переповнена. На кожному лиці видно смуток.

На середині площі стоїть висока шибениця, вибудована майстром Краузом, на котрій, в короткім часі, мають скінчити жите найбільші проводирі повстаня.

Наоколо неї стоїть полк піхоти сформований в чотирукутник, щоб часом нарід в послідній хвилі не відважив ся ратувати засуджених.

За піхотою стояла кіннота.

З прибуванем щораз сьвіжих людей, зачинають ся тиснути так, що передні вже коло самої кінноти.

З товпи долітають слова невдоволення до ух команданта війська, котрий — сидячи на кони — постійно їздив кругом і старанно уважав на захованє ся людей. Коли викрики протидержавні збільшили ся, закликав до себе чотирох підофіцерів, котрі знаходили ся по рогах чотирокутника і сказав до них:

— Скажіть людям, що наколи они не утихомирять ся, прикажу військови їх розігнати.

Коли під'офіцери проголосили се, люди сьак-так притихли, але они прийшли не на те, щоби подивити ся на страшний вигляд шибениці. Они прийшли на те, щоби отверто показати молодим героям свою любов до них і віддати їм честь в послідній хвилі.

На вежі вибило пів до семої.

В тій хвилі отворили ся великі желізні двері міського ратуша, й опісля в'їхав закритий віз. Перед ним, за ним і по боках йде військо.

Звільна посуває ся в сторону шибениці.

На лицях народу видно великий смуток. Кожний в задуманю дивить ся перед себе.

Віз підїхав коло шибениці.

Насамперед вискочили з нього два жовніри з сьвященником, помагаючи першому засудженому графови Каролійови виходити на двір.

З поміж товпи народа дались чути сильні крики проти уряду.

В товаристві сьвященника підійшов граф певним кроком до шибениці, де ждали на нього офіцери, котрими був засуджений.

Там перечитано засуд ще раз і віддано його катови.

Кат спритно взяв ся до роботи а крик народа ставав чимраз сильнійший і визиваючий.

— Прийде час, що край і народ угорський позбуде ся того, — були послідні слова графа і по кількох хвилях перестало бити ся його шляхотне серце.

Те саме повтаряло ся і з другими. Всі гордо умирали за вітчину.

Але нарід не міг того всього стерпіти. Розлючено підіймались кулаки в гору з погрозами і проклинами. Потім, хопивши каміне, почали кидати в сторону війська.

Командант приказав кінноті витягнути шаблі і прогнати нарід до побічних улиць.

Настала страшна паніка. Військо в'їхало між нарід, котрий не міг так скоро утечи, і рубало шаблями на всі сторони. В одній хвилі сотки народу опинили ся під кінськими копитами.

Зі всіх сторін було чути зойки ранених і проклони утікаючих.

Зістало багато арештованих, а ще більше мусіло бути ранених, котрих забрано до шпиталю або домів.

Таку то демонстрацію устроїв угорський нарід перед жорстоким урядам Габсбургів.

РОЗДІЛ V.

В льокали заговірників.

В самім кінці міста, при темеливарській улиці стоїть са-
мітний дім.

На перший погляд можна пізнати, що його господар дав-
но полишив. Двері замкнені а заслони, поприпалювані сен-
цем, поспускані. Оббитий дощем ганок свідчив те саме.

Три сходи перед дверми і малий городець зарослий тра-
вою вказували, що вже давно рука огородника дотикалась їх.

З другої сторони був малий садок, по більшій часті за-
рослий дикими корчами, котрі, не стинані через довший час,
досягали значної висоти. Старий деревляний паркан був про-
ломаний в кількох місцях. Зараз за садком стояла висока
гребля, котра також була поросла диким очеретом. Ціла око-
лиця дому представляла незвичайно сумну тишину.

Темна ніч покрила місто. — Кругом дому глибока тишина.
Лиш далеко чути раз-в-раз дзвоненє годин годинника на вежі
або гавканє псів з поблизького двора.

Около одинайцяті години в ночі, на греблі почувись
чийсь кроки і трісканє дрібного прутя під ногами. З густих
корчів вийшов високий мищина в довгім плащі, котрий уваж-
но переходив через садок до задних дверей дому

Колиж прийшов до дверей, відчинив їх і — вступивши
до середини — знова їх уважно за собою зачинив. Потім пе-
рейшов сіними попри стіну і звернув в право. При кінці ма-
лих сінний засьвітив малу лампу і потиснув рукою стіну. На-
раз отворили ся малі незамітні двері, які провадили по сходах
в діл. Мущина той зійшов по чотирох сходах в долину. По-
тім йшов через довгі сїни в сторону садку. При кінці сінний
опинив ся знова перед тайними дверми, до яких запукав чоти-

ри рази. Малі, незамітні тайні двері в стіні скоро відчинилися і мущина вступив до просторої, приємно ogrітої кімнати.

Кімната була оббита чорним сукном і освічена двома ясними дьа́мпамии. На середині стояв довгий стіл, а на столі стояв череп, на котрім межи очима лежав срібний хрестик, а по боках черепа сьвітились дві сьвічки.

Череп з людської голови зі срібним хрестом межи очима, се був знак тайного товариства (заговірників), після котрого пізнавали ся. Такий знак вироблений з кости мав носити кожний при собі.

По боках стола стояло около 24 крісел. Дальше при стіні стояли ще два менші столи, коло котрих засідали визначніші члени тогож товариства.

— Добрий вечір, Гейзо, — поздоровив мущина і вступив до середини.

— Добрий вечір, вашій милости, — відповів Гейза, котрий був зайнятий стиранем пороху та уставляванем крісел. Рівночасно доглядав огню в печи, щоби в кімнаті було тепло.

Поміг стягнути гостеви плащ і повісив його на гак, що знаходив ся на противній стіні.

Прибувший був високого росту а по його скорих рухах можна було пізнати, що був ще молодий.

На твари мав чорну шовкову маску. За поясом було видно рукоять ножа і пістоля.

Сів на одному кріслі, що було назначене римською цифрою »чотири«, підпер голову обома руками і почав думати.

За пару хвилин прийшло ще двох гостей таксамо в довгих плащах і з масками на лицах. Виняли з кишень кістяні значки і кожний з них запукав три рази до стола. То був їх тайний знак, котрим поздоровляли ся.

За пів години зійшло ся близько 24 осіб і кожний з них — поздоровившись тайним знаком, — сїдав на означене крісло коло стола.

По середині стола, напроти хреста, сидів їх провідник.

По хвилі підняв ся з крісла і зачав з тиха говорити до своїх товаришів: — Братя! Нині стратилисьмо з поміж себе людий, котрі найбільше працювали для сьвятого діла — за

свободу Угорщини. Їх смерть нехай не буде пересторогою для нас, щоби почате діло залишити, а навпаки, їх смерть буде побудженем до дальшої невпинної роботи! Пімста і витревалість нехай буде від нині нашим гаслом! Проч з Габсбургами і їх панованем.

— Пімста! Проч з Габсбургами і їх панованем! — відізва-
ли ся всі. Всі встали і витягли ножі на знак, що за свободу Угорщини готові віддати жите і майно.

На знак свого проповідника всі усіли, а той говорив да-
льше:

— На жаль діло нам не повелось на початку, а то по моїй думці, — через зраду. Мушу пригадати вам, що зрадник, на-
коли дасть ся нам його відкрити, підлягає смерті! Тепер нім попровадимо почате діло дальше, мушу від вас, братя, жадати, щобиşte кождий тут перед хрестом зложили в мої руки вашу славному присягу, що ніколи і нічим не дасте ся відстрашити від вложеного на вас обовязку. Покищо, буду вас пресити аби ви всі встали та віддали послідну часть нашим погибшим братам.

Кождий встав з виразом жалю на лиці.

А провідник опісля скоро сказав: — Стало ся.

Відтак одеї по другім складали славному присягу перед хрестом і до рук свого провідника.

Потім почали радити. Найбільше було обговорювано сумні пригоди нинішнього дня.

— Тепер жадаю, щоби котрийсь з членів, що брав участь в двірській забаві, здав справозданє з задуманого але неудачного забраня цісара з двірської палати, — сказав старшина.

В тій хвилі встав молодий член, котрого крісло було означене числом 12 і розказав все так, як ми читали в попереднім розділі.

— Ми могли ще виратувати наших братів від поганої смерті, але і там знайшов ся зрадник, — кінчив молодий член — дванайцятка.

— То ще добре, що вам всім вдало ся утечи з цісарського замку, а то булиб нові переслідування, — додав провідник тайного кружка.

— Тепер приступимо до нових справ, і жадаю, щоби кождий як найпильніше уважав на точки, котрі нині поставлю на програмі, — говорив провідник дальше: — Як маємо поступити, щоби позбавити ся зненавидженого володаря?

Настала коротка тишина.

— Думаю, — промовив за хвилю член, що сидів по правій стороні провідника, — що наш край інакше не позбуде ся його, як йому не зробить ся того, що стало ся нині з нашим товаришом. Маємо тепер досить велику причину тримати ся пословиці: »Зуб за зуб — око за око«!

— А так, смерть за смерть! загули всі.

— Братя! не хочу сам говорити перший, яким способом се виконати, а жадаю, щоби ви самі подавали ради. Котрий спосіб визнаємо за найліпший, того будемо тримати ся.

На хвилю знова притихло. Ніхто не забирає голосу.

Пізнійше підвів ся оден при самім кінці стола де сиділи наймолодші члени і сильним голосом сказав:

— Любі братя! Нині від тої страшної хвилі, коли наші братя зістали покарані, я неустанно думаю над тим, хто мав би се виконати. На мою гадку, найліпше булоб наняти за велику суму гроший чоловіка, котрий би се виконав, то значить, котрий би по добрій нагоді вкоротив цісареві жите. Не кажу се з боязни за себе, але через те, що коли наложимо таку справу на чоловіка, котрий прагне гроший, то він буде старати ся щоби ті гроші використати. А ми зложимо потрібну суму для нього.

Всі як один привитали промову молодого члена.

Предсідатель вставши запитав: — Може хто має яку ліпшу раду? — Колиж ніхто не відзивав ся, сказав: — Коли ви з сим годите ся, я годжу ся також. Мушу признати, що і я мав такий погляд на ту справу щодо страчення цісаря.

— Але хто з вас мав би охоту знайти такого чоловіка?

Почали всі зголошувати ся, що хочять шукати за таким чоловіком.

Не обійшлоь без того щоб не тягнути льсси.

Льос впав на першого гостя нинішного зібраня. Той при няв приказ з найбільшою охотою.

— Одно лиш буду просити, — сказав по присязі, а се те, що для успішного виконання приказів кружка хочу лише, щоб мені дозволено взяти до помочи нашого вірного слугу Гейзу, котрий знає ліпше місцевости, де такі люди знаходять ся, ніж ми всі разом.

— Дуже красно! — загули всі.

— Хочеш милий Гейзо в тім попрацювати? — спитав провідник.

— З найбільшою охотою і в кожній хвилі, — сказав тай і зараз присягнув, що буде працювати всіми силами в тій справі.

— Брате касієре, — звернув ся провідник кружка, до члена, що сидів попри нього з лівої сторони, кільки є готівки в нашій касі?

— Двайцять тисяч золотих, — відказав той.

Та сума на початок вистарчить, щоби згодити чоловіка. Сли буде потрібно більше гроший, зложимо на засіданю, котре має відбутися в сім самім місци за 14 днів.

— Вам обом желяю успіху, — сказав до вибраних, на позбавлене ворога, а вам решта доброї ночі! Будьте осторожні при виході! Тим кінчу засіданє а нашим плянам желяю здійсненя!

По спільному пращаню виходили осторожно оден за другим.

При тім шляхтич що витягнув льос, радив ся з Гейзою як виконати заданий плян.

— Роботу розпічнемо зараз! — сказав молодний шляхтич.

— Радо вам служу в кождім разі, — відповів Гейза.

— Як думаєш приятелю, де-б нам найліпше вдати ся? — спитав шляхтич слуги.

— Дорогий пане, знаю одно місце: то є корчма »У Червоної лямпи« при Марошській улиці. Маю надію, що там без довшого пошукування вдасть ся нам знайти чоловіка, котрий дасть ся нам намовити за більшу суму гроший. Я там мешкав в сусіднім домі перед двома роками і мав нагоду те все ви-

діти. Сли нам не вдасть ся нікого знайти в означенім часі, то я знаю ще інші місця подібні тому.

— Добре, я звіряюсь в повні на тебе що до того місця. Зараз завтра вечером в одинайцятій годині, вибираємо ся на обід. Візьми се, — сказав і подав йому суму грошей в мішочку, — і постарай ся о одежуї все, чого потрібно. Я приїду 5 минут перед одинайцятою на рiг Марошської улици і там мене очидай.

— Зроблю се після вашого приказу, добрий пане, — відповів Гейза.

— Там будете перед одинайцятою! Добраніч! — сказав молодий магнат і відійшов.

— Тепер моє бажане сповнило ся, — заговорив півголо-сом Гейза. — Як мене то тішить, що молодий граф взяв мене до тої роботи. Так нам ліпше поведе ся.

— Потім зробив порядок в кімнаті із думкою про завтра-шнє діло — виходив осторожно домів.

РОЗДІЛ VI.

Новий член.

В кімнаті слуги Бартонія лежала на мягкій софі мов мертва графиня Каролійова. Над ранком заворушилась.

Олена зі слугою прискочили до неї.

— Де я є? — закликала ослабленим голосом.

— Успокойте ся, дорога мамо, — промовила Олена, — ви є в добрім місци! — Тільки ще собі добре відпочиніть! Ви знаходите ся в помешканю добродія Бартонія, в цісарськiм замку. Як тільки будете в силі при нашій помочи вийти, закличу по-віз і від'їдемо.

— Боже мій! Чи то був страшний сон? Вже памятаю все! Ах Олено, моя дорога дитино, що діє ся з нашим Стефаном?

— Мамо, згадайте на своє здоровле, змилуйте ся і уважайте на мене бідну також! Тільки вас маю на світі! Не пла-

chte вже більше, бо можете тяжко захорувати! Вже й так багато клопотів перейшло! Маймо надію, що доля, котра нам нанесла так багато клопоту, тепер подобріє, — постішала її Олена.

— Ах, не маю я вже чого ліпшого сподівати ся від моєї долі. Зі мною поводила ся она дуже зле! Дай Боже, щоби хотий ти, мила, добра донько була менше нею переслідувана.

— Успокоїте ся, милостива пані, — відозвав ся старий слуга Бартоній, — мало є таких смертельників, щоби зла доля їх не захопила.

— І за мене ніхто не дбає, хотий постарів ся ту в сій службі. Я також є Мадяр. Служивем насамперед в її цісарської Високости наймилостивійшої матери теперішнього цісаря, потім у цісаря Фердинанда Добротливого, його стрия, котрий лишив мене на теперішньому місци. Хотий свої обовязки якнайточнійше виповняю, то двірський гофмайстер, граф Вальдгайм чогось мене ненавидить. Постійно мене переслідує. А через що? Через те, що я є Мадяр! За свою доброту терплю! Відчуваю в душі найбільший біль до вашого нещастя і до страсти вашого любого сина. Я є переконаний, що ніколи не вийдуть з пам'яті наших родимців його заслуги для нашого краю.

— Ви також Мадяр? — спитала скоро графиня. — О, як мене то тішить, що знаходжу ся в помешканю нашого народнього приятеля.

— Правду кажу, поважана пані, — говорив Бартоній, — єсьм вірним сином свого краю і мене то дуже тішить, що я міг вам, яко матері нашого народнього мученика Стефана, зробити хотий так незамітну вигоду.

— Чи можу тут говорити свобідно, дорогий приятелю? — продовжала графиня, а видячи притакнене в очах Бартонія, заговорила: — Але ніколи не забуду на закаменілість і без'оглядність молодого цісаря! Одним словом він міг дарувати жите кількох молодців та позискати собі симпатію угорського народа.

— Милостива пані графине! Я сподію ся, що наш молодий монарх не був таким ворогом для вас, але скоріше можемо приписати вину графови Вальдгаймови, заприсяглому неприяти-

леви Мадярів. Той зі своєю ненавистю до нашого народу, перемовив цісаря, щоби не змінив засуду, — сказав Бартоній.

— Хай буде як хоче, але моє серце не наклонить ся ніколи до цісарського роду. Кілько сил в мене стане, ніколи не перестану підпирати ідею приятелів мого сина — говорила з запалом графиня, а з її очий можна було вчитати злість.

— Пані графине! Я в повні відчуваю те саме що і ви і прошу вас, щобиşte мене зачислили в ряди тих, котрі тілом і душею воюють за свободу Угорщини! Прийміть мою просьбу!

По короткім мовчаню графиня подала руку Бартонійови і сказала: — З великою радістю! Будьте нашим вірним помічником.

В той час хтось запукав до дверей.

Олена що сиділа близько дверей, вийшла.

Високий, елегантно убраний, около 40 літний пан стояв перед нею. Густий, чорний заріст трохи присивілий, прикрашував його твар, в котрім можна було пізнати угорського шляхтича.

Олена зобачивши прихожого, радісно заголосила: — Наш дорогий стрий Франц! Витаю вас тисячі разів в так критичнім положеню!

— Ту в середині є ваша сестра а моя мати і раді-б з вами видіти ся! — Они дуже ослаблені і я через те вийшла, щоби відвернути не потрібну візиту, щоби їм не було гірше.

По тих словах відчинила двері і впровадила ними дорогого гостя.

— Мій дорогий брате, Франце! — закликала графиня, увидівши прихожого і в тій хвилі обоє опинились в довгих обіймах.

— Знаю все, моя дорога сестро, — сказав граф Торокій, випереджаючи графиню в розказаню про послідні події. Не говори багато і будь спокійна. Прийми тимчасом гостину твого брата і будь певна, що цілий мій дім прийме вас обох з щирим серцем!

— Дуже тішу ся тим, дорогий брате, бо я знаю, що мені нігде так добре не буде, як у тебе, — дякувала графиня.

»Не нарікай і не жалуйся дуже сестро« — сказав брат і сів на крісло біля софки на якій сиділа сестра.

Пів години пізнійше граф Торокій відвозив з замку свою сестру з її дочкою до своєї віллі на »Гоге Варте«.

Граф Франц Трокій був о п'ять літ молодший від графині Каролійової. Відбувши свою військову службу в угорським полку, винаняв свою посілість і перебрався до Відня, де купив собі гарну віллу на передмістю!

Тут собі жив свobodно. Маючи досить часу та гроший, займався своїм улюбленим малярством та музикою. При тім не забував на свій край і щиро підпирав тайний кружок за свободу Угорщини.

——«О»——

РОЗДІЛ VII.

»У червоної лампи«.

В однім передмістю Будапешту при Марошській улиці знаходила ся найнижшого степеня гостинниця »У червоної лампи«, де сходили ся найбільше підозрілі люди.

Властителем тої казочної корчми був »батько Петро«. Так його називали щоденні гості. Батькови Петрови поводити ся дуже добре. Він не жадав від нікого зі своїх гостей »свідоства моральности« хочай багато з них переступали закон; він кожного поважав і уважав за порядного гостя.

Найголовнішим в нього було те, щоби гість дав якнайбільше вторгувати і нічого не завинив.

Найбільше число його гостей творили люди займаючі ся »легкою« працею, притім небезпечною, котра називає ся рабівництвом, часом по просто крадіжею або шахрайством.

Поліція тут не раз скористала на добрих ловах, знаходячи межі гостями »пошукуваного чоловіка в важній справі«.

Батька Петра таксамо підозрівали пару разів, що мав брати участь в сій або тій крадіжці і тягли з нього різні протоколи. Але він був завжди такий хитрий, що йому не могли ні-

чого доказати. А де нема правдивих доказів, там суд не кає.

За своїх молодих літ був моряком на кораблях, котрі возили тягарі з Відня до Ршави і назад. Було се занятє не легке і дуже небезпечне.

Заощадивши гроший, купив собі перед трома роками нинішню казочну гостинницю »У червоної лямпи«.

Там Вона була о двох кімнатах. Одна на переді для щоденних, а друга з задю з вікнами на подвірє для »ліпших« гостий. Батько Петро замешкував дві малих кімнаті, котрі містилися в долині в сутеринах, зі своєю багато старшою від нього жінкою, котра брала мало участи в товаристві, а по найбільшій часті запивала ся вином на самоті.

Попри те, було ще дві кімнаті на горі для служби, яку творили дві дівчині, що помагали батькови Петрови.

Батько Петро з молодшою дівчиною Блянкою обслуговував передню кімнату, а до другої носила їду та напитки Роза, котра була дуже вродлива.

Виглядала на двайцять два літну, повного лиця і чорно-волоса. Її очі безперестанно мило зиркали, а біда була тому, хто в них глибоко задивив ся; дістав ся в сіти, з котрих не вийшов так довго, як довго в нього були які гроші.

Попри те вдавала дуже порядну. Ніхто в неї не зауважав такого грубого заховування ся, як у других дівчат, а властиво у її товаришки в передній кімнаті.

Своєю милою вдачею заваблювала до себе деяких »ліпших« гостий.

Одного слотливого осінного вечера, пізною порою, вступили до сеї гостинниці два просто але добре одіті, мущини. На головах мали звичайні шапки. Волосе і вуси обох були чорні як вуголь. Оден з них менший мав на очах окуляри, котрі були закрашені. Другий з них був більший і виглядав багато молодший від першого.

Читачам можемо пригадати, що се були нам рже знакомі Гейза з вильосованим шляхтичем, котрі прийшли сюди шукати за особою до виповнення своїх замірів.

Услужний Петро підійшов до них, а сподіючись доброго

зиску, сказав: — »Панове, прошу дальше«, і — показуючи на двері, котрих через дим не можна було пізнати — просив їх до другої кімнати.

Проти стіни були розставлені округлі столики з кріслами по боках, а по середині стояв великий стіл для більшого числа гостей, коли вимагала потреба. Межи вікнами стояла пристаріла софа а перед нею трохи більший стіл, закритий кольоровим обрусом. На стіні висіло пару таних, нецікавих образів.

Коли-ж наші гості ввійшли, зауважали тут лишень одного гостя.

На софі коло вікна сидів молодий около 24-літний чоловік і забавляв ся з Розою.

Роза увидівши гостей, встала скоро з софи і поправляючи на собі пімняте убранє, спитала з милим усміхом:

— Чим можу панам послужити? — Притім пильно приглядала ся прибувшим своїми бистрими очима.

— Принесіть нам фляшку доброго вина, — сказав молодший і усів зі своїм товаришем коло одного стола, звідки могли дсбре на все приглядати ся.

— Сейчас, милі панове, — відказала Роза і вийшла з кімнати. За хвилю вернула, несучи на великій тарілці фляшку вина і три шклянки.

З поквапливою елегантністю поставила все на стіл, наповнила більш половини три шкляночки і — зхопивши одну — закликала: — За ваше здоровлє, поважані панове, — і — цокнувши ся з обома, надпила маленьку скількість зі своєї шкляночки.

— За ваше здоровлє, гарна дівчино, — повторив молодший і також трохи надпив.

— За вашу красоту, — додав старший і напив ся трохи також.

— То мені сподобало ся! — прихвалювала красавиця, а усівши при молодшому, обняла його карк своєю рукою. Притім глянула на молодця, котрий злостив ся на прибувших, що через них стратив таку красну і веселу дівчину.

— Не перебиваємо вам забави з тим паном? — спитав молодший, віддаляючи руку красної дівчини.

— Менше з тим, — відповіла та, а притуливши ся знова до шляхтича, обняла його правою рукою в поясі і рівночасно гляділа по його цілій особі, якби переконувала ся, чи є що в кишенях.

Роза бувши осторожною, хотіла переконати ся чи її гості не є узброєні тайні поліціанти. Бояла ся за свої денні гості. Переконала ся, що тих гостей нема чого боятися.

Як старший наповнив шклянку, в фляшці стало сухо. — Маєте добре вино, — сказав, — принесіть ще одну фляшку на мій кошт!

Наколи та відійшла, нагнув ся старший до графа і прошептав:

— Дорогий пане, я думаю, що та дівчина могла би нам помочи в пошукуваню. Стараймо ся її притримати коло себе і зайти глибше в розмову!

— Добре! Лиш осторожно! — відповів той.

В тій хвилі прийшла Роза з новою фляшкою.

— А тому панови, осьміляюсь пригадати, — принесіть також фляшку, — сказав молодший магнат, звертаючись до засмученого молодця.

— З радістю прийму ваш почастунок, — відізвав ся вже подобрілий молодець, бо сподівав ся, що Роза приблизить ся на хвильку.

Наші два гості почали якусь важнійшу розмову. Рівночасно пильно прислухували ся що Роза говорила з підпилим молодцем.

— Приходжу з полудневої Угорщини, — було чути як говорив молодець, — і хочу розглянути ся тут в місті чи не знайшов би якого заняття. Пів року тому помер мій батько а матір стратив я ще в четвертому році мого життя. Ми мали трохи маєтку, але нам не вистарчало, хотяй працювали як могли. Минув шого тижня продав все що мав, а відтак прибув я тут. Найбільше маю охоту заложити яку маленьку торговлю. Маю трохи гроший, котрих вистарчить на початок. Я вже змучений тяжкою роботою на поли. Така робота мене не тішила, але се мусіло вже бути так через батька, котрий хотів дожити свого віку на дідичнім місци.

Так згадував молодий подорожний свої минулі літа своїй товаришці, котра обіймала та поцілунками замотувала його більше і більше до сїти.

По хвилі вино поділяло на нього. Пізнійше почав дрімати. То було на руку нашим молодим знакомим.

— Слухайте, молода панно, принесіть ще одну фляшку, котру випемо разом перед відходом, — сказав молодий гість.

— Чи пани вже хотять відходити? — питала Роза.

— Но, ні, ми ще не відходимо, але вже час спати, — сказав старший.

Підчас коли Роза знаходила ся в другій кімнаті, подорожний, якому було на ім'я Людвик заснув на софі.

Як Роза принесла вино, молодий магнат спитав про рахунок.

— Три фляшки вина і десять папиросів — разом шість золотих і 50 крейцарів, — з усміхом рахувала красна Роза.

— Добре! Тут маєте десятку, — сказав граф, а коли зауважив, що дівчина хоче відбічи по дрібні гроші, хопив її за руку посадив коло стола і сказав: — Решту лиши собі за услугу.

Урадована молода дівчина сіла весело коло них, наповнила шкляночки і випила з ними за здоровле і на відхідне.

Від софи коло вікна було чути глибокий віддих. Молодий чоловік спав твердим сном.

— Подивіть ся на того молодця, як він спокійно спить і як красно усміхається ся, — показувала Роза на Людвика.

— Йому певно сните ся ви і через те не дивуйте ся, що він так усміхає ся; певно переживає ще ті хвили, котрі пережив з вами, — жартував Гейза.

— Але йдіть, ви дуже жартуєте, — відпиралась Роза, а в серцю її щось перебігло, щось що до тепер було їй не знане. Звернула ся до софи і як-би шукала чогось спільного з тим, що перебігло в її душі.

— А тепер розкажуйте нам що зі свого життя, щоби приємнійше уходив час, — почав шляхтич.

— Я в своїх молодих літах не переживала багато сумних подій. Мене знайшла стара жебрачка в лісі коло Пресбурга. Хо

тій сама жила тим, що хто дав, пильнувала мене і ділила ся зі мною кожною одробиною.

Вмерла як мені було 14 літ в малім селі коло Комарна, а на смертній постелі признала ся де і як мене знайшла. До того часу я уважала її за свою матір.

По її смерті взяла мене одна богата пані, котрої чоловік був урядником в Комарні, де я бавила двоє дітей.

До нині згадую тих панів і завжди мені жаль, що я від них відійшла по двох літах, хотяй мене дуже стримували.

У них я зазнала родинного щастя і спокою. Пізнавши добро, я затужила за богацтвом — грішми. А та туга за грішми перейшла в дійсність і вирвала мене з'поміж добрих людей. Я собі думала, що як піду до головного міста то гроші будуть мені самі приходити. Будучи молодою і жвавою — щасте не може мене минути, я мала на цілі збогатіти, хочби мала віддати все, свою красоту, молодість — своє тіло. Серце мені било ся сильно а кров збігала ся до голови.

Дістала роботу касієрки в одній першорядній кавярни, де багаті люди тратили там ночі в розпусті.

Мужчини з мене посьміхали ся і бігали за мною.

Я мала би охоту видіти хотяй одну женьщину, котра бувши в такому положеню, стала ся знова доброю і невинною.

Я була хитра і досвідчена, і йшла до певної межі а далше ні, — розказувала скоро.

І щож не зазналась першої ласки? — перебив її бесіду граф.

— Чому ні! Я мала свого хлопця, котрого любила! Але — зійшов з очий — вийшов з гадки, — оправдувала ся. — Але ліпше не говоріть о тім, — і махнула своєю пухкою рукою. — Вірте мені, що жадне сстворіне не може воювати з своєю судьбою, — додала запалиючи папіроску.

Потім знова наляла вина до шклянок, випила відразу, а встаючи — з румянцем на лиці — говорила далше:

— Боже, як я до всего скоро вправила ся! Не тривало багато часу, а я до всего так привикла.

— А прецінь я заховала собі щось, чим не кожда женьщина може похвалити ся перебувши таке жите.

— Але в короткім часі я переконала ся, що се не є те місце, де можна задоволити ся грішми. Я діставала багато дарунків і гроший від гостей, але те все пішло на дорогі убраня та різні необхідні річи, щоби приподобати ся мужчинам.

— Перед трома літами я пізнала ся з батьком Петром, котрий мене сподобав, обіцяв гори і доли, аж привів мене до своєї коршми.

— Аж тепер я опам'ятала ся, дорогі панове, в сім місци, — кінчила своє оповіданє, — а прецінь анї тут мені так не йде як собі бажаю!

— От що, — дивував ся старший товариш, — так затужили за грішми?

— А якою сумою булибисьте задоволені? — спитав граф.

— Ах, якби мала десять тисяч золотих, булоб досить, з відси-б тоді забрала ся і добре-б жила собі, — сказала Роза сонно, замкнувши свої красні очі.

— Таку суму можна вам легко дістати, наколи злучите ся з нами, красна дівчино, — натякав шляхтич.

Рівночасно на софі прибудив ся спячий молосець і розглянув ся по кімнаті і гостях.

— Нині вже за пізно, щоби вам дати ліпші пляни, — прошептав шляхтич до Рози, — але завтра в 11 годині в ночі прийдемо знова. Уважайте абисьте були тут самі!

— Лиш прийдіть, панове, постараю ся зробити все, що є в моїй силі, — сказала розчарована Роза.

Потім повставли оба гості і відходили а Роза відпровадила їх аж на улицу.

Потім вернула ся до середини і відвела Людвика до своєї кімнати. Там постелила за заслоною своє ліжко а сама лягла на софі.

Неспокійно переспала до раня. Снило ся її велике багатство, котре мала в коротці набути.

Сонце підвело ся вже високо, як Роза пробудила ся зі свого неспокійного сну.

По тихо підійшла до ліжка на яким спав Людвик, щоби переконати ся чи ще спить.

Той — привикши в подорожі рано вставати, — вже давно не спав а переглядав свої кишені, як заможно є в нього гроший.

— Як тобі спало ся, дорогий приятелю? — запитала Роза і отворивши заслону, сіла з недбалостію коло нього на ліжку.

— Спав добре, лише що голова трохи болить — відповів Людвик.

— Ти не звик більше спати, але сей раз не шкодить, вийдеш на свіже повітре то перестане, — заговорила Роза, і підсунувшись до Людвика — обіймила його своєю лівою головою рукою за шию.

Людвик, звичайний на селі вихований молодець, як почув дотик руки дуже змінив ся.

Не знав, чи має приглядати ся на бистрі очи красної товаришки, чи на прегарні уста, котрі приманювали до поцілуїв, чи на скоро дихаючі груди, котрі були прикриті маленькою сорочкою. Не міг надивити ся на її малі, гарної форми ноги, котрі на чей які живі єства викручували ся на всі сторони, згинались то випрощувались.

— Розо, я тебе дуже люблю, — висказав зачарований молодець дівчині в простий спосіб свою любов, а опісля скоро — приложив свої уста в те місце, де зачинаєть ся шия, в те солодке місце, де діткнене мужеських уст доводить жінку до найбільшої пристрасти. Відтак обняв її і притиснув до своїх грудий, цілував її велветові уста, її чаруючі очи а самий легонько і гарно усьміхав ся.

Роза в тій хвилі змінила ся! Стала одною з дівиць, котрі є сотворені, щоби любили і були люблені, але она зробила собі з любови ремесло і виповняла се для ока. Приймала гроші і поцілуї від кожного, де тільки виділа успіх.

Богато мужчин було в її обіймах, але она не мала до них жадної любови, ані не відчувала щирости їх обіймів. А тепер, в обіймах того гарного молодця, прийшло їй на гадку ціле її теперішнє жите і вона зрозуміла, яким гидким воно було.

То була перша хвиля її правдивого, веселого життя. Віддала ся йому цілою своєю душею і всім своїм єством.

Попала в любов як в ріку — впоєна, щаслива, і хотіла в ній плисти...

— Розо, ти не знаєш який я щасливий, що знаходжу ся з тобою, — признав ся по хвилі Людвик.

— І я таксамо, мій милий, але що зробимо?

— Дивись, дорога Розо, — сказав здоровий хлопець, і витягнув грубу — набиту повну грішми калитку. — Тут маю все те, що я вторгував за свій маєток — 1800 золотих.

— Візьми їх собі, я на тебе звіряю ся. Тимчасом наймемо собі яке помешканє, а пізнійше може нам пощастить ся заложимо який склеп, щобисьмо могли дальше жити.

— Одного бажаю собі: щобись тут довше не була. Я того-б не стерпів, щобись тут обслуговувала ріжного рода людей, — говорив дальше, дивлячись мило на Розу — Людвик.

— Буду все робити після твого бажання, дорогий Людвигу, — сказала Роза, але нині вечером ще мушу помочи батькови Петрови. Не жури ся, від тепер належу до тебе і не позволю нікому мене дотикати ся.

Притім перебігла її в думці вчашна забава і гості і в ній скріпилась жадоба гроший.

— Тут вишукаємо собі яке мале, чисте помешканє, а потім скажемо Петрови що між нами зайшло. Нині, їде роби, а я за той час все упорядкую, щобись застала все готове як прийдеш до свого дому, — продовжав радісно Людвик.

— От що! — закликала Роза. — Я й забула що ми ще не снідали. Я зараз тут буду! — Сказавши те, одягнула ся в красний ранішній плащ, взяла на ноги рожеві виступки і побігла по сходах на долину по сніданє.

За хвилю принесла каву і закуску, поставила на малий столик посеред покою і покликала милого до снідання.

По сніданю, котре не обійшло ся без ріжних проявів любови з обох сторін, Роза прибрала ся і обоє вийшли шукати помешканя.

Незадовго його знайшли. В одноповерховім вузкім домику, котрий замешкувала стара властителька зі своєю кухаркою,

позіставало ще дві кімнаті з кухнею. Вони винаняли і пішли до міста, щоби купити найпотрібніші річи і кухонне начинє.

— Се я заплачу сама з того що собі заощадила, — сказала Роза. — Не думай, що я все пропустила, — говорила дальше і показала Людвикови пулярес набитий грішми.

Накупивши всего, вертали весело домів.

— Ми знайшли красне помешканє, Людвику, — говорила Роза до свого милого, приглядаючись красним цвѣтам в городці перед їх спільною домівлею.

Людвик се признав з охотою. Він був би признав не знати що, если-б Роза жадала признаня від нього. Так дуже її любив.

Під вечер Роза розлучила ся з своїм милим, котрий на відході в дечім її перестерігав.

— Не бій ся нічого за мене, — сказала Роза цілуючи його, я-ж тобі казала раз, що від нині належу до тебе.

— Вертай ся як найскорше сли будеш могла, знаєш сама з якою нетерпеливостію буду тебе ожидати, — кликнув за нею, стоячий в дверях молодий чоловік.

Батько Петро дуже здивував ся, як Роза йому сказала, що завтра вже не прийде до роботи.

Що з тобою стало ся? сказав здивований, знаючи, що на тім багато стратить. Може ти не є задоволена з платні? Ти зістань на дальше а я по можливости підступлю тої платню так, що будеш задоволена.

З платні, котру від вас діставала, я була задоволена. Я за думала йти на свою власну домівлю. Я видаю ся! — сказала Роза отверто.

То се така причина! — кликнув батько Петро. В такім випадку не можу тебе стримувати і жичу тобі всего добра. Наколиб тобі те домашнє добро навкучилось, чого сподіюсь в коротці, то з радістію тебе прийму знова у Червоної Лямпи!?

— Ви дивите ся на справу дуже чорно, — говорила Роза. — Маю надію, що не буду мати потреби вертати до сего місця.

На розлуку, заплачу нашим сталим гостям доброго вина. А також дайте їм добрий гуляш! — говорила Роза голосно, поглядаючи на гостей коло столів.

— Хай жиє наша Роза! — було чути від столів зайнятих гостями.

— А тепер, батьку Петре, при останку жваво до праці! Ожидаю нині на вчорашні гості, котрі дадуть заробити і прошу вас, щобисьте нікого не просили до сусідної кімнати, — сказала Роза. — Відтак зняла з себе плащ та капелюх, повісила на гачок і вчепила собі чистий білий фартушок.

Около десятої години прийшли наші два знакомі. Роза зараз увела їх до сусідної кімнати.

— Щоби нам не тратити часу на пусту бесіду, — почав молодий магнат, коли Роза принесла вино і папіроси, — то приступаймо відразу до річи.

— Чи можемо говорити отверто?

— За се вам ручу, дорогі панове, — сказала Роза і замкнула двері засувкою, що знаходила ся під замком.

— Мушу вам, дорога дівчино, насамперед сказати, хто ми є. Ми є члени тайного кружка освободження угорщини з австрійського ярма, — сказав шляхтич.

— Ах, панове, тим ліпше і милійше для мене, бо і я, хотяй звичайна простака, відчуваю все так як ви, — признавала Роза.

— Тим ліпше, гарна дівчино, — продовжав граф, — тим скорше прихилите ся до наших замірів і допоможете нам.

— Шукаємо доброго, відважного чоловіка, котрий би міг виконати атентат на цїсаря. Бо Угорщина не освободить ся до того часу, доки теперішній цїсар не буде страчений. Не хочемо однак особи, котру поліція вже добре знає.

— Я знаю одного, — сказала Роза по довшім надумуванню, думаючи за Людвика, — і маю надію, що може його до того намовлю. З людей котрі у нас сходять ся, не знаю нікого, хотяй не оден з них виконав би ту річ за гроші. Є се люди, котрих поліція добре знає.

За кого думаєте, сли сьмію спитати? — сказав Гейза.

— За подорожного, котрого ви вчора тут виділи, — вия-

снювала Роза. — Візьму ся пильно до справи і закінчу її на вашу користь, — упевняла, думаючи рівночасно про великий заробіток.

— Ая! — вихопило ся рівночасно обом гостям. — Думаєте так, на правду?

— Цілком правдиво, дорогі панове! Мушу вам також сказати, що той молодець є від нинішного дня моїм нареченим.

— Я надумала ся вийти заміж за того красшого молодця. Заложимо собі яку малу торгівлю і тоді не буду змушена ту служити. А до висших плянів буду Людвика намовляти і ручу за те, що будете задоволені вислідом.

— Дуже добре! Тут маєте 1000 золотих і наших дві відзнаки. Поданєм мені руки, обіцяйте вірність кружкови. В разі зради, підлягаєте смерті обоє. Відзнаками, котрі я вам даю, мусяте ся виказати, коли хтось з нашого кружка прийшов до вас обговорити подробиці що до атентату. Одну затримайте у себе, а другу дайте своєму нареченому. Уважайте, щобисьте завжди і всюди їх при собі носили.

По тій промові граф подав їй дві відзнаки, на яких була вироблена чашка з срібним хрестом межи очима.

Розі аж голова закрутила ся, як ховала гроші до кишені спідньої сукні. Її мрії здійснили ся. Зістала богата. А ще більше богацтво ожидало її по виконанню атентату.

Зараз по півночі лишила корчму, де переживала через три роки. Чомусь їй на хвильку зробило ся жаль покидати те місце, але лиш на хвильку. Думка про доброго Людвика навела її назад на дорогу.

Розлучила ся щиро з батьком Петром і знакомими гостями, котрі були вже підпилі і хотіли її обіймати та цілувати на відході.

Роза скоро відійшла з їх товариства і як могла спішила ся до нового дому.

Коли вже добігла до улички, при котрій мешкали, прийшло їй на гадку, що скаже Людвик як она йому про все розкаже: Може не простить їй кроку через те, що він без його відомости має грати головну роль, щей куплений за гроші? Чи буде міг се виконати? —

Але як Людвикови про се згадати?

Буду робити поволи і уважно, а покищо затаю се перед Людвиком, — сказала до себе Роза півголосом і запукала до дверей.

В тій хвилі Людвик вибіг і хопивши її кругом пояса увів до середини і розказав що йому було скучно за нею.

Випиши по горнятку чаю, що Людвик перед тим заварив — пішли спати...

РОЗДІЛ VIII.

По забаві.

Ніч по двірській забаві минула ся, а по ній настав красний осінний день. Сонце вже розпустило свої лучі і осьвітлювало ними дахи і вежі міста Відня.

По цілому місті запанував живий рух, а найбільше коло цісарського замку, до котрого приїздили в тій порі численні пишні повози.

Нині цісар давав загальну авдієнцію; не лише високим достойникам, але і иньшим особам, котрі мали яку небудь просьбу до цісаря.

Зараз коло спальні, в своїй пишно прикрашеній приватній канцелярії, цісар сидить сам і роздумує над вчорашною нічною сценою, де він мав бути зловлений і відвезений з цісарського замку.

Найвисший двірський урядник, котрому цісар найбільше довіряв, розказував йому перед хвилею про всілякі пригоди підчас забави які він видів, і про те, що графиня Каролійова так тяжко проклала його за те, що не відкликав засуду смерти, потвердженого проти її сина.

Відкритий плян щодо зловлення, так не заінтересував його, як мати засудженого сина, котра проклала його і цілий цісарський рід.

Будучи вихованим своєю матерію в побожности, думав,

що проклін мусить сповнити ся і думки сеї не міг ніяк позбути ся.

По довгім передумуваню казав собі закликати графа Вертгайма.

Той прийшов і зараз зрозумів о що ходить.

— Дорогий графе, — сказав по хвилі монах, — будьте так добрі і розкажіть мені ще раз хід вчорашньої забави зі всіми подробицями!

Гофмайстер розказав все цісареві яким способом зайшла ся подія і не забув про те, щоби як графиню так і мадярську шляхту як найбільше очернити.

— Осьміляю ся предложити Вашому Величеству, щоби сей випадок був як найстрогійше осуджений. Чи не грозило по встанє угорської шляхти цілій державі? Чи не було заговору на жите Вашого Величества? Ваша Цісарська Бисокість доказала свою справедливість і дбайливість о державу котрою володієте.

А що до графині, то я зараз на перший погляд пізнав, що в неї є велика ненависть до Вашого Величества, цісарського роду і проти Австрії взагалі.

Позволю собі пригадати єще те, що Ваше Величество ніколи не може бути спокійним і я думаю, що кождий підданий Вашій Цісарській Високости признає власть Вашого Величества вповні доброю і справедливою.

В тій хвилі ввійшов цісарський адютант, граф Паар і заявив, що в великій салі згромадили ся всі, хто був в дворі, щоби віддати честь цісареві.

Промова Вертгайма увінчала ся успіхом. Цісар повеселішав і спокійно в товаристві з адютантом ввійшов до великої салі, де зійшов ся цілий двір і мало не всі гості вчорашньої двірської забави.

Тут молодого монаха привитали з вдячністю, що в цілості уникнув вчорашних заговорів, які мала сповнити угорська шляхта.

Володая сіяв з утіхи і цілком забув за ті страшні думки, які йому щойно перед півгодиною в голові перебігали. Подя-

кував за привіт і промовив поспішно до кожного пару лагідних слів.

По скінченню тих церемоній, адютант відпровадив його до салі прийнять.

Ся саля була висока і надзвичайно прикрашена. Тяжка дорогоцінна заслона відділювала її від передсіння, де згромадило ся число людей, котрі зголосили ся на авдієнцію. Коло заслони стояв в уніформі слуга, котрий відкривав заслону і пускав по одному до середини. Нині принагідно дістав ту роботу наш знакомий слуга Бартоній.

По середині салі стояв столик коло якого сидів цісар і приймав гостей з ріжними справами.

По лівій стороні стояв малий столик секретаря Його Величества, котрий на знак цісаря зазначував, як і котра справа ме бути виконана.

По правій стороні цісаря стояв його адютант.

Переходило багато людей з ріжними справами, але ані одна з них не була з якоють просьбою. Остатним зголосив ся начальник поліції міста Відня, радник Гесс.

— А що нового приносите, пане начальнику? — привітав монарх прихожого.

Низько вклонившись, начальник почав: — З жалем мушу повідомити Вашу Цісарську Високість, що я отримав від поштового уряду лист, адресований до графа Торокія, брата графині Кароліової, котра у нього тепер мешкає.

Той лист наданий в Люзерні, зістав отворений на почті через те, що мав на собі підозрілий значок, котрий знаходив ся на правім розі коверти. І те підозріне не було даремне. В тім листі жадає ся від Графа Торокія, щоби він постарав ся о спис певних державних паперів. З дальшого змісту листа ми довідали ся, що граф вже давно є членом тайного політичного кружка, котрий має на ціли відірване Угорщини від Асвтрії. Також є в зносінах з кружком, котрий приготовляв повстанє угорських шляхтичів, з котрих головні члени зістали покарані.

— Щоби на графа Торокого, котрого уважаю за одного зі спокійних і нам підданих угорських шляхтичів, мало пасти яке підозріне, не можу повірити, відповів володар.

— А прецінь се є правда, — сьвідчить поліційний урядник, подаючи цісареві лист з Швайцарії.

— Знова оден з кругів Каролієвих, — закликав монарх і віддав переглянений лист поліційному урядникови.

— Приходжу, щоби Ваша Цісарська Високість дозволила на виконанє арешту і слідства, — сказав начальник поліції.

— Тепер не можу поступити інакше, лиш дати вам право його арештувати. Пізнійше мусить ся виробити відповідний закон проти таких кружків і установити найострійшу кару.

Ту роботу повіряю вам, пане начальнику, і сподію ся, що ви виготовивши її, чим скорше предложите мені, щоби її заслати до угорського міністерства.

— Стане ся після жаданя Вашого Величества, — кланяв ся низько радник Гесс.

— Що ся тичить арештованя графа Торокія, бажаю собі, щоби се переведено в найбільшій тайні і щоби нічого з того не було на разі проголошено, — натякав молодий цісар і — кінчив авдієнцію.

Потім в задумі відійшов цісар з адютантом до своїх кімнат, де заняв ся своєю урядовою роботою.

РОЗДІЛ IX.

Від'їзд до Швайцарії.

Бартоній чув підчас авдієнції кожде слово. Як цісар вийшов з авдієнційної салі, він поспішив до свого помешканя і чимскорше перебрав ся в цивільний одяг.

По авдієнції він мав цілий день вільний. Щоби не тратити часу, спішив ся на »Гоге Варте« до дому графа Торокія.

— Лиш щоби його застати дома, — говорив сам до себе. йдучи під горбок до віллі Торокія.

Утішив ся дуже, коли увидів графа з Оленою в садку перед вікнами віллі, де вийшли на прохід. Обоє з запалом про щось говорили.

По представленю ся зістав зараз уведений до середини.

Поздоровившись, приступив Бартоній до графа і сказав: — Пане графе, вам грозить велике небезпеченство. Заберайтеся по можности якнайскорше і втікайте з Австрії.

— Боже, що знова сталося? — закликала перелякана Олена, з запитом дивлячись на Бартонію.

— Не страхайся Олено! Ходить обоє до середини де Бартоній розкаже нам все, о що ходить, сказав спокійно граф.

Скоро увійшли до малого покою, Бартоній розказав все в коротці, що чув підчас авдієнції.

— Дякую вам шляхотний краєне, за скорє упімненє, котре мене ще може охоронити. Зараз збираюсь в дорогу. За той час вийміть з лівої шухлядки мого столика важнійші папери і їх спаліть! — Сказавши се, задзвонив на слугу і припоручив запрячи коні до подорожного повоза.

Потім граф спішився, щоби розказати про все своїй сестрі, котра в сусідній кімнаті лежала на софі, ослаблена після минувшої ночі.

— Не лякайся дорога сестро, — сказав, входячи до покою графині, мені грозить небезпека! Єсьм зраджений. Мушу якнайскорше дістати ся через границю до Швайцарії!

— Ах, кілька нещастя валить ся на наш рід, мій дорогий брате!

— Не лякайся і не турбуйся, дорога сестро, — сказав і сіз коло неї на крісло біля софи. — Думаю, що мені вдасться втечи. Мушу якнайскорше від'їхати, а як би прийшли мене арештувати, скажи, що я від'їхав на дальшу об'їздку і що в протягу трох або чотирох годин верну ся.

За той час слуга Бартоній з Оленою палили в печі папери, котрі могли-б його викрити. В кількох мінутах граф був готовий в дорогу.

Спокійно поцілував свою сестру і її дочку та брався відходити. Але перед відходом підніс малу заслону, щоби подивити ся через вікно на двір, чи в повні безпечний.

Зі страхом скоро відскочив від вікна і прошептав до сестри: — Все даремне! Тайна поліція обступила віллю.

— Що-ж тепер пічнемо, що будемо робити? — ломилася руки графиня.

В тій хвилі увійшли Олена і Бартоній кажучи, що всі папери є знищені.

— Тепер все даремне, — говорив граф, — віля є обступлена зі всіх сторін, тайною поліцією. Було-б великим щастем як би я звідси утік.

— Пождіть дорсгий стрію! — кликнула Олена, — ще є надія. Моя думка така: — скоро обголїть свою бороду і вуси, що змінить вас до непізнання і візьміть на себе уніформ свого слуги. Я буду їхати і візьму вас з собою яко слугу. Лиш скоро!

Така добра гадка молодій Олені подїлала на всіх.

— Дуже добра гадка, обіцяюсь її виповнити, дорога Олено, — крикнув граф і поцілував її біле чоло.

— В тім випадку можу вам дещо помочи. Бувши при війську, я навчив ся добре голити і стричи волосє, а думаю, що і тепер скоро і з задоволенєм для вас се виконаю!

— Добре, милий Бартонію, ходи зі мною до моєї спальні, — сказав граф.

— А я дорогий стрію, за п'ять мінут буду готова до виїзду.

— Лиш скоро, не тратьте часу, — натякала графиня Каролійова, — може Бог дасть, що вийде все на добре.

Не тривало довго, як все було заряджено після Оленої ради. Був також вже пізний час. Дало ся чути дзвоненє. Се дзвонив поліційний комісар, котрий дістав приказ арештувати графа Торокія.

Брат з сестрою поспішно обнялись і розійшли ся. Олена, відпроваджувана своїм стрієм в уніформі слуги, ступала по сходах на долину до головних дверей, перед котрими стояв повіз готовий до від'їзду.

На дворі при дверях стояв поліційний комісар, випитуючись дещо слуги, котрий стояв в дверях, а котрий вже пів години тому дістав приказ як і що має говорити.

Увидівши Олену в чорнім подорожнім убраню, поздоровив її з повагою уступаючись з дороги. Не зауважив навіть слуги, котрий нїс малий подорожний куферок, за Оленою.

Молода панна ввійшла поспішно до повоза, удаваний слуга замкнув за нею двері, вискочив до фірмана і сїв попри

нього. Рушили і поїхали просто в сторону Пратеру.

Фірман з здивованєм дивив ся на слугу, котрого не знав. На даний ним знак, поганяв конї як міг.

Зближаючись до Пратеру, сказав слуга до фірмана: — Зверни і їдь бічними улицями на захід і уважай, щобисьмо єще нині були в Мельку. Коний не жалуй!

За годину минули послідне віденьське передмісте і гнали, що коний стало в сторону Св. Пільтена.

Приїхавши до Св. Пільтен, дали коням відпсчати і пусти-ли ся в сторону Мельку де коло девятої години вечером щасливо дістались.

Фірман жалісно поглянув на утомлені коні а Олена за той час наняла три кімнатки, одну для себе а дві для фірмана і стрія — слугу.

По вечері, котру Олена дістала в їдальні а слуги в сусідній кімнаті, пішли на відпочинок. Перед відходом з їдальні Олена заплатила належитість і упінула властителя, щоби їх збудив в п'ятій годині, аби они могли від'їхати в дальшу дорогу.

Досьвіта вибрали ся в дорогу, в сторону Зальцбургу, куди-без жадних пригод на другий день перед полуднем доїхали. Потім нашим подорожним погіршало. Їх дорога вела через Альпи вузкими долами; по обох сторонах взносили ся високі, а на верхах білів сьвіжо нападаний сніг. Чим дальше до німецької границі, тим дорога ставала гіршою.

Третого дня по полудни були вже віддалені лиш о дві години їзди від баварської границі.

Сильна зима докучала нашим подорожним, котрі ще минувшого дня накупили теплого одягу, щоби охоронити ся перед зимном.

Місцями, де дорога знаходила ся висше, вже політував сніг.

В однім малім селі стали коло гостинниці. Ввійшли до середини і казали собі дати три шклянки гіркого чаю. На запит, як далеко ще до Баварії, властитель відповів:

— На добрий хід ту дорогу можна перейти за півтори години, а їздою то забере дві, бо дорога сильно покручена.

— Чи можу дістати доброго провідника до границі? — спитав граф властителя.

— Я самий вас туди заведу, сли сего собі бажаєте, — напрошував ся властитель. — Богато роботи дома не маю, а тут заступить мене моя жінка або дочка.

— Дуже добре! Йдіть і збирайте ся в дорогу.

Коли властитель відійшов до горішньої кімнати а граф з Оленою лишились самі, то він сказав до неї: — Тут розлучимо ся дорога Олено, вже час тобі вернути ся! Поздорови мою дорогу сестру від мене! Не бійте ся за мене. Тепер вже мене не дістануть. Лиш, щоби щасливо дістати ся до Швайцарії.

— Майте ся гаразд, дорогий стрію, будемо тішити ся, що ще колись увидимось з вами, — сказала Олена, обіймаючи свого стрія, а сама ледви стримала ся від плачу.

— Тут маєш мою адресу до Люцерни, — сказав граф, подаючи її малий листок паперу.

Потім прийшов властитель, добре одягнений, а в руках тримав велику палицю. Другу таку-ж саму палицю подав графови і сказав: — Візьміть собі також одну помічницю на дорогу, де будете потребувати! Дорога поведе нас через верх, де буде лід і сніг.

Щирим поданем руки, стрій розлучив ся з Оленою і поспішно вибрав ся з своїм провідником в дорогу до границі Баварії.

За ночі дійшли до пограничної сторожі. Пограничні сторожі перепустили їх не кажучи нічого, бо знали добре властителя гостинниці, до котрої приходили кожної неділі.

За чверть години дійшли до першого великого села в Баварії. Там зайшли до гостинниці, де граф почастував свого провідника і добре йому заплатив. Відтак розійшли ся.

Сю ніч перебував граф Торокій богато спокійнійше від попередної. Чув ся вже в безпеченьстві.

Рано в осьмій годині від'їхав з почтарем до Мніхова, де слідуєчого дня дістав ся і замешкав в найбільшому готелі »Альпійська Рожа«.

Відпочавши по далекій подорожі, вдав ся до найліпшого

кравця і казав собі зробити сейчас убранє, після англійської моди.

Кравець за добру надгороду вшив убранє в протягу одного дня.

Відтак перебраний за англійського льорда, чув ся безпечнішим. Треба було добре знакомого, щоби пізнав в льордови Гарісон графа Торокія.

Під іменем льорда Гарісона подорожував граф безпечно через Баварію міста Ліндав над Баденським озером. Звідтам до Костниці, посліднього міста на німецькій землі.

Без жадної перешкоди перейшов німецьку границю і ввійшов до села Крайцлінген, на землі свобідної Швайцарії. Тут глибоко віддихнув. Був безпечний.

Маючи подостатком гроший, постарав ся о порядний подорожний повіз і пустив ся через Фраєнфельд до Ціріху, де здибав ся з кількома знакомими угорськими шляхтичами, котрі сюди повтікали, будучи не досить безпечними в Угорщині.

РОЗДІЛ Х.

Комісар на переслуханю.

По від'їзді брата з Оленою, графиня Каролійова кинула ся на софу і гірко плакала.

— Боже, за що мене так тяжко караєш, — заводила бідна пані. Чи не досить того, що я так доброго свого мужа стратила, коли нам так добре було з послушними дітьми? Чине є се страшним, що вирвали від мене мого доброго сина і вкоротили йому жите? Тепер і мій брат мусить хто знає як довго шукати собі притулку в чужині!

А Олена, моя дорога, моє одно щастє на сьвітї, моя невинна дочка і та вже мусіла зі мною всього злого зазнати! Се подиву гідна в такім молодім віці, як вона з гордістю зносить всі прикrostи, котрі на нас спадають. Лиш щоби здорова вер-

нула до дому, бо я вже не могла би стерпіти того, як би і її ще що стало ся.

Ввійшов слуга і повідомив, що приходить поліційний комісар.

Ввійшов комісар, поздоровив графиню і сказав: — Перепрашаю, поважана пані, що вам мушу перешкаджати. Не зробив тим того, якби застав в дома графа Торокія, вашого брата. Я маю наказ за ним шукати і через те мушу вас коротко переслухати. Позволю собі упімнути вас, милостива пані, щобсьте правдиво відповідали на мої запити, бо через затаюване або сьвідоме впроваджуване поліції в непевну дорогу, можуть виникнути для вас немілі наслідки.

— Питайте! — згідно відповіла бідна пані.

— Насамперед спитаю вас, коли і де відійшов ваш брат, граф Торокій?

— Брат від'їхав в одно місце за Відень і верне зараз по полудни. Правдивий намір і ціль його дороги мені не знані, — відповіла графиня.

— Коли поверне? — продовжав комісар.

— На се питанє не можу вам вірно відповісти, казав мені, що около пятої години буде дома.

— Чи ваші відповіді є правдиві? — випитував дальше поліційний урядник.

— То все, що вам можу сказати, а більше не знаю. Я сама приїхала сюди до брата на пару днів з своєю дочкою перед кількома годинами.

— А де є дочка? — спитав комісар.

— Від'їхала також, здаєсь до Пратеру або десь за Відень, щоби успокоїтись по нещастю, яке нас навістило в недавній минувшині, — сказала засмучена графиня.

— Знаю те нещастє, поважана пані, — сказав журливо урядник, я думаю, що вже будете спокійні від дальших переслідувань, лише як нам дасть ся відгадати загадку з вашим братом, графом Торокієм. Після наказу начальника поліції, маю графа арештувати, — говорив дальше комісар і показав графині папір на котрім був приказ арештованя.

— Тим часом перегляну дім і сподіюсь, що нам ніхто не

буде перешкаджати в роботі. Лиш прошу вас, щобисьте зістали тут в сій кімнаті на короткий час.

— Поздоровив і відійшов.

Вийшов на двір, закликав трох поліційних агентів і зачали перешукувати цілий дім. Переглядали і перевертали все, а найбільше канцелярію графа — але без успіху.

Зістала ще перешукана графова спальня.

Ту роботу взяв на себе сам комісар з одним тайним поліціантом Бредом.

Зараз при вході зауважали там великий непорядок. Переглядали осторожно.

Нараз тайний поліціант підняв пімнятий папір, що в ній були милине і жмуток бороди.

Показуючи се комісареві сказав: — По моїй думці, граф перед від'їздом обтяв і обголив свою бороду і вуси і більше не верне. Його хтось упімнув наперед. За ним будемо слідити також. Найліпше буде, пане комісарю, як в сій справі повідомимо зараз начальника поліції і зачекаємо тут на дальший розказ.

— Маєте рацію, дорогий Бреде, відповів комісар і написав поквапно картку та переслав її одним тайним агентом до уряду.

На дворі потемніло. Було близько п'ятої години.

По годині вернув поліційний агент з розказом, котрий був дуже короткого змісту і звучив: — »Відвезіть графиню Каролійову до Рожевої віллі. Два тайних агенти най стережуть дім! Повідоміть графиню, що не сьміє опустити віллю аж до відкликаня«.

Не чекаючи довго, комісар підійшов до графині і сказав: — Мушу вас повідомити, милостива пані графине, що прийшов розказ з поліційного уряду, щоби вас перепровадити до певнїї віллі, пів години ходу звідси віддаленої, де мусите зістати так довго, як довго не вияснить ся одна річ котрої сліди вже маємо.

— Що-ж, тим мукам не буде ніколи кінця? — кликнула жалісно графиня.

— Виконую лиш те, що мені є наказано і через те прошу,

щобисьте, поважана пані, не гнівали ся і збирали ся в дорогу, — сказав вкоротці комісар.

Розжалена, графиня встала і підійшла до своєї спальні, де при помочи служачої зібрала ся до від'їзду.

— Де мене повезете? Мушу-ж повідомити свою родину, де мене можуть знайти, — просила графиня.

— Мені не вільно нічого сказати, поважана пані, — сказав комісар. — Прошу не отягайтесь, вже пізна пора! Будьте певні, що про вас довідають ся де ви будете і що вам нічого не стане ся. Повіз вже стоїть перед дверми.

З жалем на серці опустила графиня братів дім, де думала, що успокоїть ся і виздоровіє з такого великого болю.

Вілля зістала замкнена, покоївка з слугою перенесли ся також до одного дому, а поліція стерегла вілля.

РОЗДІЛ XI.

Нещаслива подорож Олени до Відня.

По стрийовому відході Олена засмутила ся. Не могла ніяк стримати своїх сліз, котрі тиснули ся до очий. Засмучена і змучена в дорозі, сиділа сама коло стола, в малій але чистій гірській гостинниці.

Її гадки скоро перебігали і нагадували всі пережиті події минувших днів. Що діє ся з моєю бідною матерію, котру я на так довгий час опустила? Як умер мій брат і де похований?...

І ще одну особу мала на думці. А був се той молодий чоловік, котрий своїм впливом поміг їй в дорозі до Відня. Від того часу вже багато разів представляла ся їй його постать. Чи увидить його ще коли в житю? О, щоби так стало ся!

Фірман за той час ладив повіз до від'їзду. Потім ввійшла до середини жінка властителя гостинниці з своєю дочкою. Обі були в народнім тирсльському строю і з здоровими рум'яними лицями.

— Може не маєте охоти, милостива панно, пускати ся ще нині в дорогу?? — спитала мати.

— Переночуйте у нас, бо за хвилю потемніє і буде вам зле їхати, — говорила дочка Сузанка, красне дівча, може в тих літах, що й Олена.

— Постелимо вам в осібній для подорожних кімнаті і добре її ogrіємо. Відпічнете собі, а завтра раненько можете їхати, — продовжала говірлива дівчина, зближаючись до Олени.

— Далеко не можете заїхати, — почала знов мати, підкладаючи пару великих полін до печи. — Дві години ходу звідси, знаходить ся найблизший заїздний дім, а се є найгірша дорога, котра веде по гірських збочах. Лиш скажіть фірманови, хай дасть коням відпочати. За нас не бійте ся У нас вже ночували порядні люди і завше від'їзджали з задоволенєм.

Олена будучи переконана і пересвідчена щодо доброти тих женщин, сказала фірманови, щоби перестав лагодити ся в дорогу а лишив се на завтра.

Таку відомість фірман прийняв дуже радо. Тепер він відпіч не собі з своїми вороними і можливо перебуде вечер в товаристві красної дівчини, Сузанки, котра на перший погляд йому сподобала ся.

Обі женьщини зауважили добре, що їх гостеви тяжить якийсь смуток і старали ся її як найбільше розвеселити.

Мати засвітила дві лампи, що знаходили ся в кімнаті, приставила стіл з кріслом близше печі і принесла вечеру. Вечера була дуже проста. Грудка сьвіжого масла з сиром і чорним хлібом, се була звичайна їда у людей, котрі мешкали далеко в горах. Сузанка з матерію попросили Олену до вечері.

Та з радістю сіла коло стола і смачно заїдала селянську поживу та тішила ся, що вже давно так її смакувало як нині.

Фірман, котрий сидів при кінци стола, дістав таксамо подібну вечеру і велику шклянку пива.

По вечері Сузанка принесла дві гітари і мати з дочкою заграли кілька тирольських пісень.

Олена любо пислухувала ся сьпіванкам.

За годину здивована добротою тих простих людей, відходила з Сузанкою до горішнього покою.

Покоїк, виглядав дуже маленький, в порівнянню з кімнатами палати Кароліїв, але Олені дуже сподобався. Чула ся як дома. Тут все було чисте і просте.

— У нас виспите ся добре, милостива панно і бажаю, щоби вам щось красного приснило ся, — сказала по-просто але щиро Сузанка.

— Красно дякую, — відповіла Олена, — а тут, моя приятелько, прийми маленький дар за веселий вечер, котрий ви з своєю матір'ю устроїли для мене, — і сказавши се, Олена стягнула золотий перстень зі свого пальця і натягла її на малий палець Сузанки. — Носи се на пам'ятку графині Каролійової з Угорщини!

Утішена несподіванкою Сузанка, дивила ся на перстень, в котрім яснів ся малий даяментовий камінець як ясна зьвізда на небі.

— Буду його носити ціле моє житє і згадувати за вас, милостива пані, — прошептала Сузанка до Олени, котра поцілувала її біле чоло.

По приємнім перебуттю ночі і доброму сніданню, Олена розлучила ся з добримі людьми і відїхала в дорогу до дому.

Перший день подорожі їхало ся їм добре. Як могли виминали головні села, через котрі їхали перед тим, а їхали бічними дорогами, щоби не стрітити ся з детективами, котрі по переслуханню графині шукали за ними.

На ніч стали в однім малім гірськім селі, де Олена стала у тамошного священика, а фірман заїхав з кіньми до малої гостинниці.

Слідуючого дня було вже гірше. Красна погода перемінилася в осінню вітрову слоту, котра в горах переважно кінчить ся великою бурію.

Коло четвертої години цілком потемніло. Зірвав ся сильний вітер і дув, то з одної, то з другої сторони, пробуючи перевернути повіз. Умучені коні з великим напруженєм пробирали ся вперед.

Потім зірвав ся великий вихор. Що хвилі переганялись великі снігові зимні филі і проморожували наших подорожних.

Утішили ся, як приїхали до великого заїздного дому, кот-

рий пізнали по більшім числі осьвічених вікон. Година була пізна.

Дерева угинали ся від сильного вітру як тонкі лози. Сніжна курява переганяла що хвилі а така густа, що на один крок не можна було пізнати один другого. А до того було ще дуже зимно.

Фірман застукав до брами гостинниці.

Довго ніхто не відзивав ся, хотяй в середині був рух.

Пізнійше, по третім стуканю, хтось відложив тяжку підпору від великих дверей.

— Хто там є? — закликав голос з середини

— Єсьмо подорожні і шукаємо перед тою страшною бурею захисту для себе і для наших коний, — говорив фірман. — Лиш скоро отвирайте браму, бо ми тут в тій заметілі загинемо, — скочив з воза і підійшов до великих дверей.

В тій хвилі отворила ся брама, а повіз помало і осторожно в'їхав до темного проїзду.

Тут прийшов властитель з лямпою. Увидівши елегантний повіз і сподіючись доброго зарібку, скоро прискочив до дверей повоза, отворив їх і закликав: — Прошу вийти. Постараємо ся для вас про добрий нічліг і щирю услугу.

Олена вийшла, хотяй добре одіта але дрожала від зимна, і розглянула ся кругом себе.

— Прошу дальше, милостива, — просив властитель, сивий і високий мужчина, — в середині є тепло і загієте ся.

Поспішно з неохотою, йшла Олена за ним до середини, звідки було чути крики і сьміхи.

В середині сиділо шість хлопів, на погляд непевних, і при повних шклянках пива перекидались словами. Зараз можна було пізнати, що ті люди не живуть з чесною праці.

Коли Олена ввійшла, всі відразу замовкли і з здивованєм приглядали ся молодій і гордій прибувшій панні.

В кімнаті було повно диму з тютюну, як також розноси-лась неприємна вонь алькоголю. В куті коло стола сидів оден старший чоловік, котрий мав перед собою гітару, яку можна було знайти в кожній тирольській гостинниці. На стінах висіло багато образів, котрі сьмішно представляли тирольських ван-

дрівників і пачкарів з пограничною сторожію та лісничих. Бруд на підлога ніколи не була мита.

Кругом великої печі на середині кімнати були порозставлювані крісла та лавки. Олена затрималась, як поглянула на гостей. Сіла коло одного стола в куті і сказала дати для себе і фірмана масла, сира і вина.

— А диви, яка красна, — сказав один з гостей і нахилився до другого, та думав, що говорить по тихо, а то було чути на цілу кімнату.

— То нас нічо не обходить, — відповів його товариш, — щс би ти робив з нею тут в горах, та вона до иншої роботи сотворена, не лиш аби жила і служила такому простому, як ти, Йове, — і при тім вдарив своєю великою рукою Йова по рамени.

— Так, але я мав би охоту з нею на хвилю забавити ся, а поцілунок певно що ліпший, як від тої перестиглої вже Магди, — насміхаючись показав на кухарку, котра стояла в дверях і приглядала ся Олені.

— І я так думаю, але ліпше будь вже раз тихо, такі цвѣти не ростуть для таких, як ми. Ліпше напиймо ся і кажи дати ще одну літру! — відповів Йовови його товариш.

— Лиш пий братє! Шинкар, скоро літру сьвіжого! — кликав Йов гримаючи бляшанкою об стіл.

— Се є добре, притакував його товариш, а в дурницях помовчи, га га га, тобто була пара, що? Наш добрий Йов і така делікатна дівчинка, — додав і засміяв ся в голос.

Олена в той час сиділа як на тернині. Якись злі гадки і страх перед тими простими людьми наповнювали її серце.

— Гей, Магдо, ти старе тарахкало, — закликав властитель на кухарку, котра ще приглядала ся Олені, — залиши се, а вичисти і напали в горішній сьвітлиці для панни! Гляди, щобись була готова скоро з роботою! — наказав властитель кухарці, ставляючи замовлену вечеру перед Оленою.

— Фірман мусить зістати через ніч в стайні, бо я не маю тут більше, лиш одну сьвітличку, — говорив властитель, — зрештою там є дуже тепло, соломи і коців дам йому також подостатком а вечеру пішлю йому зараз також.

Олена з'їла дуже мало і випила шкляночку вина. Гості, котрі вже добре попили ся, пильно приглядали ся їй і обиджали її простацькими бесідами так, що она покликала господаря, щоб її відвів на місце, де має спати.

— Там не буде ще досить тепло, — говорив той, — приглядаючись залюбки на Олену, — можете застудити ся!

— Не майте за мене жадного страху, — сказала отверто Олена, а відведіть мене на гору!

Господар засьвітив сьвічку і вів гостя по деревляних брудних сходах на гору.

Кімнатка була мала але прецінь сяк-так чиста. Від подвіря було двоє вікон.

— Що-ж, тут не маєте жадного замка при дверях? — показала Олена на тонкі розсохлі двері, де на місце замка був лиш одинокий гачок.

— Не майте жадного страху, милостива панно, тут ще нікому нічого не стратило ся ані не стало ся, — упевнював властитель.

— Не маю страху, але біда тому, хто відважить ся сюди! Потрафлю добре ужити пістоля а мій кинжал є досить острій, можу позначити на завше сьмільчака, котрий осьмілить ся нарушити мій сон, — говорила Олена відважно, а її очі перед якимсь страхом набрали острого погляду.

— Дивую ся вам, — говорила дальше, — як можете позволяти так запилим людям ображати добрих гостей?

— Вибачте, дорога панно, то є одинокі мої щоденні гості. Нині собі трохи більше дозволили. Як лиш підіпють ся, то з ними нема що жартувати ані в нічім їх стримувати. Наробили вже они мені багато шкоди на начиню, як я їм подібне заховуване ся заказував, — вимовляв ся властитель.

— Але думаю, що їх скоро відправите домів, щоби я могла спокійно спати, — сказала Олена, — за нічліг вам заплачу добре, а радше доплачу ще, лиш щоби могла спокійно перебути ніч.

— Будьте спокійні, думаю, що вони послухають мене і в коротці їх випроваджу домів, як лиш трохи застановить ся буря, — потішав властитель і желав Олені доброї ночі.

Потім зійшов по скриплячих сходах на діл, звідки долітав незрозумілий крик.

Олена зістала сама.

Про спанє не могло бути й мови. Стягла з себе верхній одяг, сіла на крісло коло столика і думала.

— Боже, кільки я ще мушу перетерпіти, щоби дістати ся до своєї дорогої матери, — сказала сама до себе і мало не заплакала.

На долині піяки кричали без ладу щораз гірше, на дворі за той час розіграла ся сильна буря, здавало ся, що має наступити кінець сьвіта.

Нараз видало ся її, що хтось прийшов по сходах під двері і знова зійшов.

Злякавшись, почала приставлювати до дверей що було, щоби в випадку, як би запитав юрба хотіла дістати ся до неї, було чим охоронити ся.

Потім Олена отворила вікно і поглянула як високо від землі, думаючи, що ліпше вискочити вікном, як віддати ся в руки запитой шайки.

— Хлопці, хто піде зі мною до тої красної дівчини на гору, тому заплачу те все, що потрафить до раня випити, — викрикнув довгий Йов, ледво тримаючись на ногах.

Трох з його товаришів пристали до нього.

— Будемо мати з дівчиною добру забаву, она богата також, — белькотів запитий Йов.

— Дай нам сьвічку сиваку, закликав на властителя, і уважай, щоби фірман не дістав ся до середини, бо — знаєш довгого Йова, — і погрозив йому своїм п'ястком.

Властитель не знаючи иньшої ради, приніс сьвічку і підійшов до дверей, котрі вели на двір, і замкнув їх на засувку.

П'яниці за той час пішли по сходах до гори...

Олена учувши кроки і крик піяків, злякала ся і сейчас взяла на себе верхній одяг та готовила ся до оборони.

Потім Олена отворила вікно і поглянула як високо від землі.

Напруживши всю свою силу, притягла тяжку шафу під двері, відтак стіл і крісло, щоби хотяй на хвилю забезпечити ся проти лотрів. Але проти сили се було нічим.

Відтак прискочила до вікна, де — при помочи сьвітла увиділа фірмана, котрий виходив зі стайні. Крик з середини не дав йому спати. Хотів пересьвідчити ся, що се означає.

— Скоро запрягай коні і отвори браму, — закликала Олена.

Фірман поспішно кинув ся до роботи.

За дверми дали ся чути голоси.

— Отворіть, красна дівчино, — бляв Йов.

— Не отвору, не маєте тут чого шукати! Встидайте ся непокоїти в ночі осамотілу, безсильну женьщину, — мужно відповіла йому Олена.

— Наколи не отворите по доброму, то виважимо двері, мила голубочко, роздумайте над тим, — було чути хрипливий голос піяків.

Олена, приступила ближше до дверей і сказала до бандитів:

— Першого, хто сюди відважить ся, застрілю як пса; уважайте абисьте відійшли, бо переконаєте ся, що і мізерна дівчина потрафить ужити оружя.

— Та дівчина до чорта досить відважна, такі дами мало коли подорожують без оружя і уміють його добре уживати, — перестерігав оден з піяків, — ліпше ходім на діл. А якби так випадково прийшла сюди жандармська або стрілецька сторож? Не дуже добре оно-б нам виплатило ся.

Йди ти страхопуде, Йов не втіче, хотяй-би ви всі відійшли! Хто боїть ся, хай вертає, а хто хочи ужити нинішної веселої ночі, хай поможе мені, — рвав ся Йов і цілим тілом опер ся в старі двері аж затріщали.

За той час Олена також не дармувала. Поспішно стягнула з постелі простирало, скрутила і увязала до рами вікна.

— Не досягає аж до землі але багато не буде бракувати, — говорила в дусі. — Лиш щоби фірман мав запряжені коні.

— Но, отвориш чи ні, моя голубочко? — хихотав ся Йов за дверми.

— Так, зачекайте, най відставлю річи, — відізвала ся Олена, хотівши використати час, і совала столом та кріслом, вдаючи, що забирає барикаду.

Втім почула, що фірман виводить коні. Мала хвилиночка і будуть спасені...

Що се? Хтось скоро стукає до брами.

Фірман поспішно отворив.

Як лиш брама отворила ся, в'їхав на подвірє перемоклий їздець на кони, скоро скочив, подав повід фірманови, думаючи, що се властитель.

В тій хвилі знова було чути аж на двір гриманє до дверей і викрики.

— Що тут діє ся? — спитав прибувший майбутного властителя.

Фірман розказав йому все в коротці.

— Належить завдячити нагоді, що я вас знайшов, — і подаючи оден пистоль фірманови, вистрілив і знова набив.

По кількох секундах було чути, що банда втікала по сходах на діл.

Незнакомий скоро прискочив до дверей і закликав: — Зараз отворіть, а як ні, то виломимо двері!

Фірман в той час знайшов велике поліно і бив ним до дверей так, що цілий будинок тряс ся.

— Зараз отворю панове, — відізвав ся властитель і в тій хвилі відсунув тяжку засуву.

Незнакомий їздець осторожно прискочив до дверей і притримуючи їх ногою, заглянув через отвір до середини. В середині стояв лиш самий властитель.

— Де є ті бандити? — закликав до господаря і змірив до нього подвійний пистоль.

Втікли сим вікном до садку, милостивий пане, я тому не винен, прошу вас даруйте мені, — просив ся з піднесеними руками властитель.

На порозі від кухні ломила руки заспана Магда, верещала незрозумілі слова і дрожала зі страху на цілому тілі.

— Сядьте тут в куті, а ти приятелю постій коло них на

сторожі! Котре рушить ся, застріль без пардону! — розказував пізний гість.

Властитель і служниця послухали його без жадного протесту.

Потім молодий чоловік позамикав вікна і пішов по сходах до Олени.

Даремно пукав і кликав. Ніхто не отворив.

— Нічо не допоможе, мушу лізти вікном, — сказав сам до себе і зійшов по сходах на діл.

— Принеси драбину до вікна, щоби я дістав ся до кімнати дівчини, ти лайдаку! — гримнув на перестрашеного властителя.

Той послухав незнакомого, приніс з шопи драбину і приставив до вікна.

— Тепер верни ся на своє місце! — приказав відважний молодець з пістолями в руках і відпровадив його в кут, де сиділа Магда.

Потім зачинив добре брами, виліз по драбині до вікна і з трудністю дістав ся до середини кімнати.

На середині підлоги лежала зімліла Олена.

Поспішно намочив рушник в воді, що була в мисці і потирав ним бліду твар Олени. Його руки дрожали з зворушення, коли ратував бідну дівчину і чекав нетерпеливо, щоби увидіти перші сліди її життя.

По довгім часі, Олена отворила свої красні великі очі.

— Ах який то красний сон! — прошептала, — я-б собі бажала ще такого сну. — І з милим усьміхом примкнула очі. — Глибокий сон опанував її.

Молодий чоловік підвів її легенько, взяв на руки і відніс на ліжко. Там осторожно стягнув з неї верхню одіж і положив.

Олена стало усьміхала ся в сні. Певно переживала те, що по правді з нею діяло ся.

Молодий чоловік збіг поспішно по сходах на діл, закликав служницю Магду і потихо з нею вернув до гори.

Там сказав її палити в печі, щоби було мірне тепло в кімнаті. — Як-би панна пробудила ся, зараз прийди до мене на

діл! Уважай на ню, а горе тобі як збудиш її зі сну! — Потім добув з кишені золотий гріш і сказав: — »Ту маєш за твій труд, а уважай щобись сповняла те, що я тобі кажу.

Магда зі здивованєм приглянула ся поданкови. Дуката ще ніколи не мала, лиш оден раз виділа в сестри на селі віддалене на годину ходу від корчми.

Зрадувана, хотіла цілувати доброго пана в руку і заприсяглась що, звідси ані рушить ся і виповнить все, що її приказано.

Якнайтихше йшов молодий чоловік долів до шинку і перейняв фірмана, котрий пильнував властителя.

Фірман протягнув ся на лаві коло печи і по хвилі глибокий віддих свідчив, що він твердо заснув.

Оленин хоронитель за той час глибоко задумав ся. Зривав ся що хвилі, підходив під самі двері, за котрими знаходили ся сходи на гору і прислухував ся, чи не почує голосу.

По довгих двох годинах почув поспішні кроки, а прибігши Магда сказала йому тихим голосом: — Панна щойно пробудила ся і оглядаєсь кругом себе. На запит чого собі бажає, не відповіла і завжди когось шукає, та говорить якоюсь дивною мені не зрозумілою мовою. — Довше молодий чоловік її не слухав. Збудив фірмана, віддав йому свої пістолі і в тій хвилі опинив ся коло дверей покоїка.

Запукав і ввійшов. —

Олена сидячи на постелі зобачила його і пізнала тай заговорила по мадярськи: »Знов та солодка стріча? Ах, чому не є в дійсности, — задихнула і протягнула свої ніжні руки в просяню.

Молодий мущина прискочив до неї.

Олена, сидячи на постелі, привитала його з витягнутими до него руками. Виглядала як алябастова статуя.

Прихожий не міг довше запанувати над собою, хопив простягнені руки Олени і щиро та довго їх цілував.

Олена опам'ятала ся.

— Чи се можливе? Чи ви справді той самий, котрий нам зробив таку добру ласку, як ми їхали з матерію перед тижнем з Будапешту до Відня? Не зраджує мене мій взір?

— Я є справді той самий, панно Олено! Я є граф Павло Паллавий, щирий приятель вашого помершого брата і член тайного кружка за свободу Угорщини.

Згадка за помершого брата витиснула сльози з красних очий Олени, котрі як перли котились по лицях і падали на руки графа.

— Ах, простіть коли я своїми словами навів для вас болю по Стефанови, — просив ся граф і все ще тримав її руки.

Олена за хвилю утихомирила ся, обтерла свої очи і півголосом запитала графа:

— А як ви сюди зайшли, дорогий пане? Хотяй не знаю, що зі мною при кінци діяло ся, думаю, однак, що ви той самий, котрий приніс мені так неоцінену поміч, охоронив мене від тих простаків — розпусників. О, як вам відвдячити ся, добрий, хороший мій спасителю. Не знаходжу досить слів, щоби віддати подяку і висказати вам яку вдячність відчуваю до вас. — Хопила графову праву руку і тиснула до себе.

Той присів на кріслі коло ліжка і говорив:

— Анї не повірите, дорога панно, як мене тішить, що я вас знова виджу і що я охоронив вас перед тими злочинцями. Се є найбільшою приємністю для мене! Від тої хвилі, як я вас перший раз побачив при сьвітлі жовнірських ламп на комаренським предмістю в Будапешті, я безперестанно про вас думаю. Ваш образ стоїть мені перед очима як лиш рано встану, ваша тінь провадить мене цілими днями, куди йду і що роблю, то завше в гадках споминаю за вас.

— Дорога Олено, — говорив дальше і тиснув свої руки до серця, — не зможете представити собі, кільки я перебув клопотів від нашої першої стрічі. Я пізнав, що я вас люблю і що тільки ви одні можете зробити мене найщасливійшим чоловіком на сьвіті. Олено! Дорога красна Олено, ви анї не сподіваєте ся, як щиро я вас люблю!

Почувши такі слова, Олена найперше попала в якесь розчарованє, а перемагаючи солодкий сумнів, вона була здивована.

Що з нею дієть ся?

Якось чудно підвела свою склонену голову і подивила ся

Павлови прямо в очи. Потім, відважившись ліпше, обняла його сильно кругом шиї.

— Дорогий Павле, — зашепотіла тихо.

Грах обняв її і щиро притиснув до себе, цілував її розкішні губи і великі спокійні примкнені очі.

Обоє чули ся щасливими.

В добре ogritій кімнатці Олені поліпшало. Попередний страх і біль опустили її. Здавало ся якби запах красних червоних рож наповнив кімнату.

— Ах, дорога Олено, як вдячний я за твою доброту, якої я зазнав від тебе, і за твою любов для мене — говорив щиро граф.

— Як-би була тут моя дорога мати і виділа нас так щасливими то поблагословила би нас, — жалісно сказала Олена.

— Успокій ся, дорога, незадовго її увидиш, — запевнював Павло. — Від сеї хвилі буду тебе пильнувати, на тебе уважати і старати ся, щоби відвернути кожду хмару, кожде лихо, яке-б тільки грозило твоєму щасливому життю. Ти і вітчизна, від нині мої найголовніші питання, — присягав ся Олені щасливий Павло.

— О, який ти добрий, дорогий Павле, — шептала щиро Олена і гладила ніжною рукою Павла по ogritim лиці.

І знов обнялись і цілувались як двоє чемних дітей.

Переводячи так солодко час, і не завважили, що вже починає ся день.

— Глянь, дорога Олено, як скоро минув нам час, як щасливо перебули решту ночі, котра так страшно почалась для тебе. Мушу йти на діл і подивити ся на фірмана, котрий буде змучений пильнованєм властителя. За той час одяглись і приготувались в дорогу. Я пішлю по слугу, щоби тобі допомгла, як будеш чого потребувати. Поснідаємо аж в поблизьім містечку котре є о яких дві години звідси віддалене.

— Я за їду ані не думаю, — сказала Олена. — Мусимо старати ся опустити се місце як найскорше.

Граф зійшов по сходах і знайшов господаря з Магдою а також і фірмана, котрі сиділи цілу ніч на тих самих місцях і дуже змучили ся.

Сказав фірманови, щоб той скоро запрягав коні.

Прошу вас пане, даруйте мені, я упевняю вас, що не маєте чого боятися. Вже білий день і люди переходять по селі. Лиш мене не подавайте до уряду, щоби я не стратив свого хліба, — просив невідчепно властитель.

— Вірю тобі і упевняю, що нікому не скажу про сю неприємну пригоду, — обіцяв граф. — А тут маєш за нічліг, — і подав господареві пару срібників.

Той не хотів прийняти грошей, але як граф став йому говорити, той прийняв і поспішив помочи фірманови витягти віз на подвір'є та запрягти коні.

Вкоротці коні були запряжені, а Павлів кінь осідланий.

Молодий граф поспішив на гору.

Олена була вже готова до відходу і чулась щаслива як увиділа Павла. Її очі поглянули ще раз кругом світлички, де пережила перші хвили любови. Потім пустилась до дверей.

За малу хвилю стояли вже перед ростиинницею, де їх привитав осінній погідний день і золоті лучі сонця, освітлюючи красну гірську околицю.

Павло поміг Олені дістатись і сісти до повоза, а сам жваво вискочив на коня і дав фірманови знак до від'їзду.

Чув ся щасливим на душі і мило поглядав на повіз, в котрім відвозив свою Олену.

По двох годинах веселої подорожі дісталися до малого місточка, де стали, щоби підкріпити себе і коні на дальшу дорогу.

Граф наняв чисту кімнату і сказав, щоби для них приготовлено чисту кімнатку і сказав, щоби для них приготовлено добре сніданє.

Тепер Олена просила його, щоби її розкавав про подорож з Будапешту аж сюди.

Павло оповідав її з охотою, як туга за нею мучила його, як бажав знов її увидіти, та як постановив третого дня вибратися в дорогу до Відня.

Уважно оминув справу Стефана, не хотючи привести Олену до сумного настрою.

Сказав їй, як стрітився випадково перед цісарським зам-

ком з вірним слугою Бартонієм, котрий йому розказав про заходи арештованя графа Торокія та про їх спільну утечу. Росказував, як довідавшись про все, дістав ся до Мельку. Там знова змилив з дороги і стратив пів дня. Як-би не се, то він був би їх застав з стрийом в гостинниці, де Олена ночувала першу ніч. Від добрих людей, котрі Олену погостили як могли, довідав ся вчора перед полуднем, в котру сторону від'їхала до дому.

Росказав її, кілька біди зазнав підчас сильної бурі, заки дістав ся до гостинниці, де її застав в таким прикрім положеню.

Зі зверненими на небо очима слухала кожного його слова, а на її лиці було знати як сильно інтересує її те оповіданє. І яка незадоволена була, коли він скінчив. Була би слухала його цілий день.

По сніданю, від'їхали в дальшу дорогу до Відня. Доїхали там без жадних пригод третого дня перед вечером.

РОЗДІЛ XII.

Павлові перевідуваня.

Граф сказав фірманови заїхати до готелю »Угорського Короля«, близько одного західного віденського передмістя.

— Мушу тобі признати, дорога Олено, що я постановив найперше відвідати твою матір самий. Також мені здаєть ся, що віллю стережуть, а поліція і до нині чекає на поворот стрія. Щоби ти не мала яких неприємностей, буде добре, як я самий там заїду. Не бій ся, тобі нічого не стане ся, — сказав граф, заваживши, що Олена незадоволена з такої пропозиції.

— Чи не було би ліпше, як би ти привіз матір зараз з собою сюди, та щоби відразу від'їхати на Угорщину? Мені так скучно за Угорщиною! В Будапешті, в нашій палаті, ми таксамо довго зістали би. Хочу просити маму від'їхати на якийсь час до нашого замку в Гальві.

— Про се, дорога Олено, пізнійше. Насамперед, і то без жадних зволікань, поїду до твоєї матери і принесу її радісну

вістку, що ти безпечно дістала ся до Відня. Як не буде жадної перешкоди і вілля не під сторожію обіймеш ще нині свою дорогу матір. До побачення і не май жадного страху! За дві години буду назад.

Цілуючи Павла на розлуку, сказала йому Олена з триво-гою: — Уважай, щоби і ти не звалив на себе підозріня і як лиш можеш, привези з собою матір!

За пів години опісля, стояв граф Паллавій перед віллею графа Торокія.

Зараз зауважав, що в віллі панує тьма. Граф лишив свій повіз на яких п'ять мінут ходу перед віллею.

Хвилю стояв перед головним входом і наслухував, чи хто не озве ся. Але не чув нічого. Грובה тишина панувала в віллі і околиці. Запукав сильно пару разів до дверей, але ніхто не прийшов йому отворити.

Коли вже хотів відходити, заступив йому дорогу високий мущина і — сперши руку на його рамя — спитав: — Хто ви є пане і чого шукаєте?

— Я є граф Паллавій з Будапешту. Мешкаю припадково в Відні і хочу зложити поклін пані графині Каролійовій і її дочці, — одвітив спокійно Павло. Я довідався, що вони мешкають тут у свого брата, графа Торокія.

— Хочете зложити свій поклін пані графині і її дочці? — недовіряючи крутив головою незнакомий, — так пізно вечером? Перепрашаю пане, єсьм поліційним агентом і стережу віллію, — представив ся графови, — і прошу вилегітимувати ся!

Граф з охотою подав йому листок. Тайний поліцай кивнув і оба пішли до альтанки в саді. Там поліцай засьвітив малу кишенькову лямпку і при світлі переглянув листок.

По перегляненню подивив ся до своєї підручної книжки і — подаючи графови легітимацію — сказав поважним голосом: — Перепрашаю, пане графе, що я вас затримував, але повинність є повинністю.

— Не гніваю ся, але навпаки се мене тішить, що я пізнав правдивого урядника, котрий сповняє свої повинности, після припису, — похвалював поліційного урядника граф, думаючи,

що його тим способом наклонить і дещо від нього довідає ся.

І не милив ся.

— Що властиво стало ся? — питав граф поліція.

— Перепрашаю, пане графе, я не сьмію що небудь говорити. Знаєте наші острі накази, як також і сумні наслідки для того хто лиш згрішить, — говорив тайний агент.

— Приятелю, я не з тих людей, котрі — довідавшись щось довірочного — використають на некористь чоловіка, котрий став їм в пригоді, — запевнював граф.

— Такі люди є фальшиві. По правді сказавши, я залицяюсь до панни Олени, тож не дивуйтесь, що я інтересую ся домами. Можу вас також запевнити, що річ не має нічого спільного з тим, що відносить ся до графа Торокія.

— Я вам радо вірю, пане графе, — відповів поліцай.

— Чи не могли-б ви мені докладно сказати, де ті дами знаходять ся? — питав Павло, а при тім приступив ближше поліція і пустив йому до кишені три золотівки. Дзвенькіт золота поділав на поліція так, що він став добрійший.

— Питаєте за дами, пане графе? Можу вам сказати лиш за одну а то графиню Каролійову. Она зістала відвезена звідси до одної віллї, де з неї стягають протоколи, бо її підозрівають, що она помагала Графови в утечі.

— Жалую, що не знаєте за молоду панну, приятелю! — сказав журливо граф, — я готовий добре віддячити ся, коли-б почув за ню хоч слівце. Сли-б я знав, в котрій віллї мешкає графиня, постарав би ся дістати вступ у поліційного уряду — розуміє ся з поліційним агентом. Рад був її потішити кількома словами. Можливо довідав би ся від неї, де перебуває тепер молода панна Каролійова. Кажу правду, що більше нічого не жадаю, дорогий приятелю, — оправдував ся перед поліцаєм.

— Чи не могли би ви доручити графині лист і принести від неї відповідь? Ручу за те, що лист буде цілком неутральний, за що я годжусь добре винагородити.

При спімненю нагороди, поліцаєва строгість почала таяти як літом лід на сонці. Подумав за гроші, котрі йому тепер здали-б ся, бо свої був позичив братови, котрий погорів.

— Де знаходить ся графиня, не можу вам, пане графе ска-

зати, але віддам її ваш лист, коли ручите, що є цілком приятельського змісту, а нема нічого спільного з аферою графа Торокія.

— Будьте певні, що я дотримаю слова. Буду старати ся, щоби ваш лист, доручити графині якнайскорше.

— Найліпше зробите, — продовжав поліцай, як прийдете завтра рано о десятій годині з листом до гостинниці при пивоварській улиці, зараз коло поліційного уряду. Вечером о дев'ятій годині принесу відповідь в те саме місце.

— Дякую вам приятелю, — і тиснув граф руку урядника в котрій знаходило ся пару золотівок. — Се яко завдаток за вашу услугу, — сказав граф і — з бажанем доброї ночі — відходив до готелю, щоби ту вість розповісти Олені.

Олена ожидала його з нетерпеливістю, бо довго не вертав.

— Приходиш без матери? — витала його сумно в порозі свого покою. — Що з нею стало ся?

— Не можу тобі всього розказати, лиш скажу, що за матір не маєш чого бояти ся. Її відвезли до одної віллі близько стрийового помешканя, де з неї тягнуть протоколи. Не бій ся нічого! Дістає все, що потрібне. Завтра пішлемо до неї лист, а ще вечером дістанемо від неї відповідь. Мені вдало ся зискати тайного поліцай, котрий стереже віллю. За тебе ніхто не знає.

— Боже, Боже, — бідкала ся Олена, — здаєсь, що нашим клопотам не буде кінця!

— Але успокій ся, дорога, і зачекай до завтра вечера, яку вістку отримаємо від твоєї матери, — переконував її Павло.

— Не дивуй ся, дорогий Павле! — Мої сили вже є вичерпані! Ах, моя дорога, добра матір!

Павлови забрало багато часу вияснити і упевнити Олену, що її матери не грозить жадна небезпека.

Перед півночю успокоїла ся. Граф закликав служачу, що би допомгла Олені розібрати ся і пішов до своєї кімнати на відпочинок.

Слідуючого ранку Олена вже була спокійнійша як засіла з Павлом в їдальні до снідання, де радили ся, що написати до

матери. По довшій нараді граф написав до Оленої матери лист такого змісту: —

Поважана Пані Графине!

Щасливий поворот. О в безпеченстві. Будьте спокійні! Скорі освободжене.

Граф. П. Паллавій.

Потім граф запечатав лист і поніс його до гостинниці при пивоварській улиці. Там застав поліційного урядника, котрий з нетерпеливістю ждав на нього.

Поздоровившись граф сказав: — Дуже мене се тішить, що ви дотримали слова, дорогий пане. Тут є мій лист. Я його запечатав, але на ваше бажанє я отворю з охотою, щобисьте могли пересвідчити ся о його змісті.

— Се не потрібне, — сказав поліційний урядник; звиряюсь на ваше чесне слово, котрим ви мене вчора упевнили, що в листі не буде нічого спільного з аферою графа Торокія.

— За те, то я вас упевняю знова, — сказав граф.

Поліцай вложив лист до кишені і за пів години по доброму сніданю, котре граф замовив, брав ся відходити.

При відході шепнув до Павла: — По девятій годині вечером я буду знова чекати на вас в сїм місци.

Граф заплатив сніданє і поспішив назад до Олени.

Лист післаний. Все йде після мого бажаня, — сказав — цілуючи Олену.

— Щоби оно так і скінчило ся, — сказала Олена і вздихнула. Я дуже побоюю ся за здоровлє моєї матери — за себе не дбаю, бо маю тебе! Але маю велику надію на добрий вислід, коли ти до того взяв ся, мій дорогий Павле!

— Надіймо ся, що все буде якнайліпше, — відповів Павло. — Тепер мусимо обдумати, де ти подієш ся дорога Олено! Не можливо, і не було би добре, щоби ми мешкали разом в однім домі. Можемо стати ся підозрілими і наробити більше клопоту. В вашій палаті в Будапешті також не можеш сама зістати. Мені відомо, що коло Шедегіна маєш стару тету, котра переживає свої старі літа в самоті на тім замку. Що ж, як би ти її попросила, щоби тобі дозволила перебути там до часу, коли я визволю матір?

— Добре кажеш, дорогий Павле! Тета є надзвичайна самолюбниця і вона нам на наші щиро приятельські листи заледви раз на два роки відписує, але поїду до неї і певно, що мені не відкаже. Знаю, що від неї буду мусіла натерпіти ся, але не буду собі нічого з того робити. Лиш, щоби тобі повело ся скоро освободити мою дорогу матір, — говорила Олена.

— Мене се тішить, що ти поступаєш після моєї ради, добра Олено, і в коротці при звичаїш ся до нового життя. Тету старай ся задоволити, а сна як пізнає, що ти добра і її поважаєш, певно полюбить тебе і постарає ся, щоби тобі не було зле. Як би тобі поводило ся проти твоєї волі, завше думай, що терпиш за край і за матір, котра також мусить богато терпіти! Май на гадці, також і мене, що я з тобою ділю ся думками і є завше з тобою!

— Зроблю все, як собі бажаєш, мій дорогий, — обіцяла Олена.

— Завтра рано допроваджу тебе до тети а потім верну ся до Відня, щоби чим найскорше постарати ся о випущенє на волю твоєї матери. Заїду також до щирого приятеля вашого дому, щоб уважав, аби на вашому маєтку не стала ся яка шкода, — пояснював Павло.

— Дякую тобі, щиро дякую за твої старання, дорогий Павле! Розлуку з тобою потерплю тяжко — ах дуже тяжко, але сподіюсь, що думка про тебе і про те, що вскорі побачимо ся знова, розвеселить мій смутний час, котрий я мушу перебути у тети, — сказала Олена.

Так собі укладали пляни на будучність. І не стямили ся як прийшов час, коли Павло мав йти по відповідь від графині.

Прийшов о девятій годині вечером до гостинниці, засїв коло самотного стола проти дверей і терпеливо ждав на поліцая.

Не бракувало богато до девятої, як той прийшов.

— Певно ждете дуже довго, — сказав, — я не мав доброї нагоди, щоби графиня була на самоті і щоб дала відповідь на ваш лист. Она нині трохи хора і через те її служниця не відходила від неї. Щойно перед пів годиною мені вдало ся, — вияснював поліцай графови по тихо і подав йому осторожно під

столом малий листок.

Дякую вам пане, — сказав граф тихим голосом. — Випийте за наше здоров'є фляшку вина, котре я замовив, а тут маєте за ваш труд, — продовжав граф і подав під покривалом стола коверту з грішми.

— Красно дякую, милостивий пане, — сказав поліцей, — як буду міг чим послужити в будуччині, вдайте ся з довірем до мене.

— З охотою, як лиш буду вас потребувати, — упевняв Павло і поспішно відійшов.

На розказ начальника поліції, бідна пані зістала відвезена до »Рожевої Віллі«.

Рожева вілля, се був красний одноповерховий дім. Кругом простягав ся великий огород, поділений стежками висипаними піском в багато різних формах, і обведений високим, густим, желізним плотом.

В тім огороді плекав управитель дому, тайний поліцей Грінвальд лише ріжнородні рожі. Від множества рож, котрі власне в червні наповняли околицю своїм любим запахом, той будинок дістав назву »Рожева Вілля«.

Долішню часть віллі замешкував управитель Грінвальд з родиною, перший поверх де містило ся кілька кімнат, були призначені для шляхотських осіб і висших урядників, котрі прогрішили ся проти законів.

Тут ті особи переслухувано і звідси випускано на свободу або засуджувано до вязниці. То була слідча вязниця для богачів. І в тім они мали першеньство перед бідними, котрим за далеко меньшу причину треба було перебувати в нездорових норах криміналу.

Переслухуваних людей пильнував управитель Грінвальд, а жінками опікувала ся знова його жінка, котра заступала помічницю, кухарку і сторожа в одній особі.

Сюди зістала привезена графиня Каролійова.

Богато клопоту мали з нею, так поліційний начальник, як

і різні комісарі, котрі перетримували її довгими годинами на переслухуванню. Хотіли від неї довідати ся за всяку ціну, що не-
будь про брата. Але графиня нічого не зрадила. По кождім пе-
реслухуванню поліцаї відходили з нічим.

Теперішнє положенє поділяло на графиню дуже зле. По-
чала хорувати. Їда не смакувала її і вона почала марніти. Її
здоровлє найбільше підтинали безсонні ночі, в котрих мину-
лі клопоти ставали її перед очі. До того ще причиняла ся
гризота за одинокою Оленою.

Не годен описати радости, яку відчувала бідна пані, ко-
ли одного дня, по полудні, поліцаї котрий виконував службу,
доручив її лист від графа Паллавія.

Того дня примушена була зістати в ліжку.

Щоби Олену не вводити в більшу гризоту зі своїм станом
здоровля, не сказала добра мати, що є хора і відписала до
графа Паллавія так:

Пане графе!

Єсьм здорова і спокійна в своїй судьбі, і сподію ся, що
вскорі буду знова на волі. Цілую в душі О.

Графиня Каролійова.

Тої ночі графиня спала пару годин. А спанє, той тайліп-
ший лік для душевно терплячих людей, підкріпив її так, що
она другого дня рано мала більшу охоту до сніданя.

Олена задоволена матірним дотеперішнім здоровлєм,
в товаристві свого милого вибрала ся щаслива слідуєчого дня
в дорогу до своєї тети, на замок, близько Шедегіна.

Тета, довідавши ся кілька її свояки потерпіли в так ко-
роткім часі, з радістю привитала Олену.

Граф Павло упорядкував потроха господарство графині
Каролійової і вернув ся до Відня, де сподівав ся що дістане ся
до цісаря на авдієнцію.

Постановив собі, що буде так довго по урядах ходити,
аж висвободить графиню з слідчої вязниці.

РОЗДІЛ XIII.

Граф Паллавій у цісаря.

Граф Паллавій мешкав вже третій день в Відни. Робив пляни, щоб як найліпше і найскорше висвободити графиню з слідчої вязниці. Насамперед потребував того поліційного урядника, котрий недавно йому послужив. В поспіху забув спитати про його точнійшу адресу:

Хотів від нього довідати ся, чи не знає чого про переслуханє і чи оно буде скоро покінчене.

Кожного дня рано, в полудне і вечер обходив незамітно кругом поліційного уряду і дивив ся за тим поліцаєм, але на дармо.

Приходив під віллю графа Торокія думаючи, що стереже ніким не замешканий дім, і там його не видів.

Зближитись до віллі не відважив ся, бо бояв ся щоби на себе не кинув підозріня. Дальше не знав де шукати.

Четвертого дня, о девятій годині вечером, ввійшов до гостинниці при пивоварській улиці. І тут вже кілька разів шукав за поліцаєм. Замовив собі вечеру і шклянку пива. Але се не йшло йому в смак. Був в злім настрою тому не осягнув бажаної ціли.

Думав собі, що як не знайде тайного поліцая завтра до полудня, то зголосить ся на авдієнцію у цісаря і там буде старати ся переконати його про невинність графині і просити, щоби графиня була увільнена.

Занятий такими плянами, не зауважав двох людей, котрі засіли коло противного столика.

— Тепер, дорогий брате, тішу ся, що ти звів ся на ноги і знова здоров, — говорив оден.

— Але-ж то мене підібрало!

На послідні слова графа здригнув ся і глянув на говорячого. Мало не крикнув з радости. То був поліційний агент, за котрим шукав.

Поліцай в тім самім часі зауважав його також. Встав скоро з крісла, приступив до стола при котрім сидів граф і здоровив його низько кланяючись.

Граф подякував і з радости стискав його руку.

— Се мій брат Йосиф, тутешний купець, — представляв графови другого.

Граф посидів хвилю з обома братами і їх погостив. За годину брав ся відходити.

— Чи маєте завтра час, щобисьте могли мене відвідати? — спитав граф поліцай.

— В кождім разі, коли собі бажаєте, пане графе, — відповів той. — Йду до служби аж позавтра.

— Добре! — чекаю на вас завтра рано в девятій годині в готели »У корони«, — додав граф і — відійшов.

Слідуючого дня с девятій годині прийшов тайний поліцай на означене місце.

— Я бажав би довідати ся, як пішло з переслуханем графині Каролійової і чи она має надію на скорий визвіл.

— Я знаю лише, що слідчі комісарі не можуть дістати від графині слова, котре би їх привело на слід, де знаходиться граф Торокій. Начальник поліції постановив собі, що змусить графиню признати ся довгим перетримуванем в слідчій вязниці. Не знаю як річ має ся в сих днях, бо я був пару днів хорий. Щоби вам вияснити, піду зараз до управителя рожевої віллі Грінвальда і певно довідаюсь від нього того, чого вам потрібно.

— Зробіть се, приятелю, а я вам щиро віддячусь.

О третій годині по полудни принесу вам жадану вістку, — обіцяв поліцай.

— Буду вас нетерпеливо ожидати, — запевнював його граф, який конечно хотів знати вислід, що принесе післаний поліцай.

Дістав від Олени лист, в котрім йому описувала своє поведжене і дуже його просила, щоби післав правдиві вісти про її матір.

— Переживаю в ночі страшні сні; виджу мою дорогу ма-

тір ослаблену і немічну, як мене просить о поміч, — писала при кінці листа Олена і просила ще раз правдивої вістки про її матір. Через те така невитривалість, така нетерпеливість.

О третій годині прийшов поліцай до графа.

»Те що я сказав вам перед полуднем, мушу тепер потвердити, — оповідав графови. — Мимо того мушу вас, пане графе, упізнати, що графиня терпить на здоровлю. Видієм її нині на проході в огороді. Она дуже підупала на здоровлю за послідних пару днів.

— Дякую вам за вістку, хоча вона мене, на жаль, не потішила, але за те знаю, що маю тепер зробити. Нічо не поможе, мушу хопити ся послідного средства. Мушу подати ся на авдієнцію до цісаря і там зажадати помилування.

— Ту позволю собі пригадати вам, пане графе, щобисьте зараз пішли до замку і записали себе на авдієнцію. Подібної нагоди так скоро не буде. Завтра, дня другого грудня, буде рік тому, як Його Величество вступив на трон. Я певний того, що богатьох переступників буде помилувано. Я сподіваю ся, що при тій нагоді ви певно постараете ся про помилуванє для графині Каролійової. Лиш скоро до замку! Нині до 5 години ще приймають до позавтрішньої авдієнції.

— Дякую, вам, пане, за припiмненє, — граф подав поліцайови руку і втиснув при тім добру надгороду.

Потім замовив повіз і від'їхав до цісарського замку до гофмайстра.

Як представив графови Вальдгаймови жаданє, щоби його записати на позавтрішну авдієнцію, сказав той з нескритою злобою: — Милий графе, не можу вам на певно обіцяти, чи будете вислухані. Число зголошених є переповнене. Лиш в разі, як пан цісар не буде дуже змучений авдієнцією, майте надію, що будете допущені, але вже послідний. Інакше, мусите ждати цілий тиждень. Ви повинні були скорше зголосити ся.

— Що стало ся, вже не верне ся, — сказав ніяково Павло, кланяючись гофмайстрови на відході.

Було се дня 3. грудня 1849.

Того дня цісар приймав на авдієнцію багатьох осіб, як військових, так цивільних і духовних. Велике число богатих і бідніших стояли перед цісарським замком.

В передсінню сиділо багато осіб і ждали коли то цісарів побічник покличе їх до авдієнції.

Було вже коло першої години по полудни як адютант цісаря викликнув імя ссатнього, графа Паллавія.

— Пане графе, — сказав адютант, — Його Величество вже змучений. Уважайте, щобисьте своє жаданє як найскорше представили.

Павло аж легко вздихнув коли довідав ся, що прецінь дістане ся до цісаря.

По представленю ся цісареві, молодший граф говорив до володаря, на котрім було знати дійсне умучене:

— Найяснійший цісарю і королю! Приходжу, щоби випросити у вашої Цісарської Високости помилуванє для бідної дами, котру тримають невинно в слідчій вязниці

— Невинно? — дивував ся цісар, — хто се є?

— Се графиня Каролійова, котра рано, по нещасливій ночі, — коли жадала коротенької розмови з Вашим Величеством і її відмовлено, — зайшла до графа Торокія, щоби трохи опам'ятати ся і відпочати в його віллі по так великих клопотах. То го самого часу граф від'їхав, але она не може сказати де, бо сама не знає.

— Знова графиня Каролійова! — гнівно сказав молодий монарх. — Графиня Каролійова, як чуєм, не заховувала ся супроти мене як треба, бо прокляла мене. Мусївем остро виступити проти шпігунів, котрі були намірились на моє жите і розпад держави.

— Звольте Ваша Цісарська Високость змишувати ся над нещасливою матерію, котра старала ся як могла, щоби охоронити свого сина від смерти, і котра ті неблагогородні слова промовила в розпачі незнаючи з жалю що говорити.

Се подїлало на цісаря.

— А чому ви, пане графе, интересуєте ся клопотами родини Каролійових?

Цісар Франц Йосиф І. в 19 році життя.

Ваше Величество! графиня Каролійова має ще одну дитину Олену, котру щиро люблю, — сказав жалісно Павло. — Мені неможе бути лекше, коли моя мила турбуєсь тим, що її матір невинно тримають в слідчій вязниці. Думаю також, що графиня через розлуку з дочкою терпить тяжко і як би се довше мало тревати, то з того може і вмерти. Так покірно прошу Вашу Цісарську Високість, щоби графині уділено помилування.

Цісар на хвильку подумав, а потім звернув ся до свого секретаря і сказав: — Нині о п'ятій годині хочу мати вістку, як далеко поступали в переслуханю графині Каролійової і який її стан здоровля.

— Завтра о дев'ятій годині прийдете по виказ до гофмайстрової канцелярії.

На тім авдієнція закінчила ся.

РОЗДІЛ XIV.

Постанова Рози.

Людвикови з Розою повело ся. За яких дві неділі від часу, коли вони заложили собі спільне хазяйство, вони купили склад сїна. Властитель майна помер і лишив по собі старшу вдову, котра на торговли не розуміла ся, і з радістю відступила склад Людвикови.

Людвик був дуже гарний. Розуміючись добре на сїні, надіяс ся, що на тім не стратить. Його небіщик батько, попри своє господарство, також подібним займав ся, бо в селі і околиці купував сїно і продавав багатому купцеві в Темешварі. Часто брав Людвика з собою до помочи і таким способом він знав добре відгадати якість сїна.

— Ти не знаєш, дорога Розо, який я щасливий, що нам вдало ся се купити. Як лиш все упорядкую, тоді поїду до свого рідного села і там собі з'єднаю господарів, котрі своє позістале сїно будуть мені доставляти. В околиці також мене дуже до-

бре знають і що продавали сіно мому батькови і з хотою мені продадуть. Але то раз сіно! В цілій Угорщині не знайдеш ліпшого, як у нас, — хвалив Людвик, пильно зайнятий своєю торгівлею.

Роза тішила ся з Людвиком. На сій торгівлі не розуміла ся ані на макове зерно, але упевнювала себе, що буде старати ся, щоби в найкоротшім часі всього навчила ся і обслуговувала людей, коли його не буде дома.

— Вже не маю страху, що нам зле поведе ся, — говорив Людвик до своєї Рози, як вернув вечером до дому. — Старі засоби мало не всі розпродані. В короткім часі мушу довідати ся до моєї рідної околиці. Дуже жалую, що мушу з тобою розлучити ся.

— Інакше не можеш, мій дорогий, упевняю тебе, що і мені видає ся се страшним як ти від'їдеш, а я зістану сама. Але се не на завше. За тиждень або за два будеш з своїми справами готовий і приїдеш знова до твоєї, люблячої тебе, Рози.

— Я маю ще одно головнійше на серці, мій дорогий Людвигу! Кілька разів я вже хотіла тебе спитати про саме весіле. Знаєш, що вже час, аби ми повінчали ся, коли любимо ся і задумали разом жити.

— Дорога Розо, я самий є тої гадки. Як лиш поверну з дороги, зараз все упорядкуємо.

В тиждень після Людвик від'їхав.

Підчас його неприсутности Роза дістала покликанє до тайного кружка. Була рада, що Людвика не було дома.

В ній брали участь 6 головних членів.

— Хочемо від вас довідати ся, як ви далеко поступили в намові свого приятеля що до атентату, — запитав оден з замаскованих членів, яко предсідатель зібраня.

— Мушу вас повідомити, що всі наші члени стережуть вас і жадаємо від вас, щобиєте свого слова дотримали!

Роза перестала на хвильку віддихати.

За цілий той час як мешкала з Людвиком, не могла відважити ся згадати йому, який великий тягар наложила на нього і то без його відома.

Але прийшла до себе.

— Запевняю вас, поважані панове, що я свого співтовариша кожної хвилі постараюсь намовити до атентату. Часто радимо ся над тим, в який спосіб найскорше можна би позбутися того ворога угорської свободи, — говорила неправду Роза.

— Добре, віримо вам, — сказав предсідатель, — хочу лиш вам пригадати, що час вже зближає ся. Щоби він не застав вас неприготованими! Незадовго, здаєсь на другий місяць покличемо вас знова на зібранє і з певністю оповістимо вам, коли час пімсти освободженє Угорщини має наступити. Тепер йдіть спокійно до дому і не забувайте при кожній нагоді взбуджувати в вашім співтоваришеви ненависть до Габсбургів. Ми знова з своєї сторони будемо старати ся, як вже і тепер стараємо ся, щоби вам повело ся в торгвлі. Не лякайте ся згадки про виконанє атентату. Кожний син і дочка краю уважавби собі такий обовязок за святий.

Потім Гейда вивів Розу з дому і випровадив її аж на вулицю, щоби не бояла ся в так пізну пору.

Під Розою дрожали ноги зі страху.

— Чому я злакомила ся на гроші та довела свого милого Людвика і себе в таке небезпеченьство? Він так всіма силами намагає ся, щоби піднести торгвлю і для мене старає ся о всьо чого лиш потребую! І як те між нами покінчить ся?

Такі думки переходили в її голові, як вернула до дому,

Прийшла до дому, впала на ліжко і плакала над нещастєм, котрого напирала собі і свому Людвикови через жадобу грошей.

Від того часу нічого її не тішило.

Рано отримала вість від милого, що йому дуже добре веде ся і що він скоро поверне.

Третього дня перед вечером Людвик прийшов до дому. Дуже утішив ся, що бачить знова свою милу Розу.

— Подиви ся, моя дорога Розо, що я тобі приніс з Темешвару, — промовив усміхаючись і показав на пакунок, який положив на кріслі, ввійшовши до хати.

Роза отворила пакунок і мало не крикнула. Она увиділа гарну білу матерію на убранє. Жадна дочка багатого міщанина подібним не повстидала би ся.

— Се на твоє шлюбне убранє, — сказав Людвик.

Роза плеснула руками. Стояла бліда і нерушала ся. Згадка про будучність її залякала.

Нагло впала Людвикови до рук і сильно плакала.

— Що тобі стало ся дорога? — питає переляканий Людвик, — чи вже не любиш мене? — Прецінь ти мені перед відходом пригадувала, що вже час аби ми пібрали ся.

— Ах, так! Успокій ся Людвику! Щось мене сильно стиснуло колосерця і я не моглав держатись на ногах. Тепер знова добре, — сказала жалісно отираючи свої очі. Дякую тобі за сей гарний подарунок, хотяй я його не заслужила, — додала і гладила Людвика по твари.

— Лиш потіш ся і не турбуй ся нічим поза домом. О решту я сам постараю ся. Зараз завтра зайду на парафіяльний уряд і зажадаю оголошення нашого шлюбу, — говорив успокоюючо Людвик.

За чотирнайцять днів відбув ся шлюб.

Обоє молоді були веселі.

Богато гостей не було. Оден далекий свояк Людвика, домашні з кухаркою і двох людей, котрі, помагали Людикови на складі, творили шлюбну дружину.

Вечером прийшов батько Петро з двома своїми щоденними гостями. За ним слуга нїс великий кіш найліпшого вина, яко подарунок від батька Петра.

Їли, пили, приймали ся — всі разом добре мали ся...

По весілю Людвик взяв ся ще з більшою охотою до праці.

Торговля йшла добре. Людвик своїм очам не хотів вірити, коли по році зробив рахунок і пізнав, що його рахунок збільшив ся в троє.

Ще одна радісна новина зробила його щасливішим чоловіком. Зістав вітцем гарного малого хлопчика, а по двох і пів роках прибула красна чорноока дівчинка.

Обоє родичі були щасливі. Лиш часом Людвик заставляв Розу заплакану. Але она за кожним разом уміла оправдати ся. Чим далше тим частійше приходили її страшні думки і гризота про будуче. Її було жаль не лише Людвика, але і їх двоє дітей.

Постановила собі, що не допустить до того, щоби її чоловік підняв ся до такого небезпечного діла, як виконанє атентату.

— Те що я хотїла вложити на мого доброго, невинного чоловіка я виконаю сама, бо сама почала.

Ще ходила пару разів на зібрания тайного кружка, в са́мітнім домі заголовним містом. Кождий раз вдало ся їй запевнити членів кружка, що вже приготвила свого мужа до страшного діла.

РОЗДІЛ XV.

Дальші заміри графа Торокія.

Побувши кілька днів в Ціриху, вибрав ся граф Торокій до Люцерну, де задумав перебути довший час зими.

Наняв собі гарне помешканє в однім з поряднійших домів Люцерну. Тут постановив собі, що буде працювати лише для плянів угорського тайного товариства.

В инші твариства не заходив. Не мав також знайомих в шляхоцьких кругах. Лиш два рази в тижни доходив до готелю »Монополь« і шукав за знакомими.

До сего часу не вдало ся йому знайти жадного. Роздумував багато над тим, як би найліпше міг тайний угорський кружок досягнути свою ціль.

Радо познакомив би ся з яким висшим шляхтичем, котрий би задумував дальші зимові і весняні місяці перебувати в Парижі і котрий би завів його до тамошного високого товариства.

Але ніхто з тих, з котрими знав ся до сего часу, не годив ся з його замірами.

Одного разу по полудни, коли через великий сніг не міг вийти на щоденний прохід, слуга приніс йому лист.

Граф глянув поспішно на печатку, котра була на верха. В

восковій печатці був витиснений знак угорського тайного товариства.

Лист звучив:

»Поважаний пане графе!

Позавтра відбуде ся в готели »Монополь« перший масковий бал. Прошу вас прийдіть перебрані за чорного демона. Якась особа бажає собі з вами говорити, якій також лежить на серці освободжене нашого краю з габсбургського ярма. Знак є вам знаний.

Жичливий краян«.

Граф задумав ся, чи не є се який шпігун, висланий австрійськими властями? Чи не хоче він його зрадити?

Постановив собі бути осторожним.

Девята година вечером. В однім кінці горішного малого середмістя Люцерну бачимо незвичайний рух, Тисячі цікавих людей переходять попри найелегантніший готель »Монополь«, де має відбутися перший масковий бал.

Велике число повозів, оден за другим, приїздить і привозять гостей.

Є то переважно шляхтичі і богачі чужих країв, котрі приїхали до Швайцарії облекшити свої кишені.

Маски і костюми гарнійші одні від других виробляли зависти в тих, котрі не могли брати участі. Гості ступали по незвичайно прикрашених широких сходах, котрі провадять до великої салі на першім поверху, де відбував ся бал.

Галя украшена прямо казочно. Хотяй на дворі мороз і сніг, тут так було як би у місяці червні.

Всюди повно цвітучих рож і иньших цвітів, котрі наповняли салю своїм запахом.

На горі по галеріях були уміщені дві великі музики, котрі — одна наперед другої вигравали свої музичні продукції.

Дами мали строї женщин ріжних народів і віків. Від звичайної циганки аж до найвисшої дами послідних трох століть: число циганів, Японців і середновічних шляхтичів гуляли і веселили ся разом.

По девятій годині прийшов граф на бал. Прийшов як бу

ло сказано в листі, в масці чорного демона.

Щойно перейшов ся через галю, увидів проти себе постать так само убрану як і він.

На тварі мала маску а з неї дивило ся на графа двоє чорних очий.

— Певний Мадяр, — подумав собі граф.

Демон кивнув на графа і той пішов за ним до бічної салі, де знаходив ся буфет. В тім часі там не було нікого.

Засіли коло одного стола в розі салі.

Перепрашаю вас, пане графе, що вам перебиваю. Я є банкер Гінкер з Парижа, але родовитий Мадяр, — представляв ся чисто мадярською мовою.

— Яко студент прав в Будапешті, я через мої політичні переконання, які властям не були до вподоби, мусів втечи до Парижа. Там мені повело ся і по часі заложивем менший банк, котрий в короткім часі підніс ся і тепер забезпечує мені жите і на будучність. Але хотяй віддалений від свого краю, зіставем і на дальше вірним сином свого краю. Я є членом того тайного товариства, що і ви, пане графе, і перед кількома тижнями довідав ся в Ціриху, що ви приїхали до Швайцарії. Я собі постановив вас відшукати і з вами пізнати ся. Сподію ся, що за те не будете гнівати ся.

— Зовсім ні, — відповів граф і сильно стискаючи потряс рукою банкира. — Навпаки мене тішить, що я мав честь пізнати одного щирого Мадяра, котрий відчуває разом з нами і годить ся з намірами нашого товариства. Витаю вас сердечно!

В дальшій розмові граф згадав, що хотів би запізнати ся з яким визначнійшим шляхтичем, котрий би його познакомив з парижською шляхтою, де хоче перебрати ся слідуячого місяця.

— Се є добра нагода, пане графе! Мене то дуже тішить, що я можу ще нині задоволити ваші старання! Тут знаходить ся на нинішнім балю оден з моїх бувших клієнтів маркіз з Брінлі.

Се є шляхтич, котрий має в Парижі приступ до кожних і то найвисших товариств. Він є дуже легкодушний і зі своїм маєтком вже близько кінця. Гра в карти, перегони і всілякі любовні забаганки довели його до немилої фінансової руїни.

— Буду вам, приятелю дуже вдячний, коли мене познако-
мите з Маркізом, — сказав граф.

— Ми працюємо оба, пане графе, для товариства, через
те не потребуєте дякувати. Познакомлю вас в скорі. Як приїде-
те до Парижа, я осьміляюся просити вас, пане графе, щоби-
сьте також відвідали мій дім. Я готов вам послужити в кождім
разі, — говорив по ширости банкер.

— Мене то дуже тішить, що маю нагоду запізнати ся з
крайном, котрий є членом нашого кружка і запевняю вас, що
вас відшукаю в Парижі, щоби запізнати ся також з вашою ро-
диною.

— Тепер підемо шукати за Маркізом. Сподію ся, що він
буде коло карт.

Оба демони встали і збочили до задньої салі, де пани ку-
рили і грали в карти.

Кілька столів були пообсаджувані грачами.

— Він є тут, — зашептав банкер до графа і поглядом по-
казав в сторону гуртка, де сиділо чотирох панів. Перед ними
лежала на столі купа золота і банкнотів.

В той час оден з грачів мішав карти, а банкер ужив тої
хвилі і представив графа грачам.

Його зараз попросили, щоби засів з ними і разом заграв
в карти.

Граф так зробив.

Маркіз був чоловік около 30 літ, висшої постави і дуже
гарного лиця. Його двоє чорних очий прикрашували густі чор-
ні брови, а над ним видніло ся велике, гладке чоло.

Твар була старанно оголена а під носом пишали ся його
старанно утримувані чорні вуси.

До дамів мав велике щастє, хотяй до нині він не подумав
про женитьбу, шукаючи любовних зносин з одною чи другою
дамою.

Його батько полишив йому великий маєток і у всім давав
йому волю.

— Нехай собі погуляє, — говорив, потім з нього буде до-
брий чоловік. — Але Маркіз гуляв на нещастє дуже довго. Про
гуляв великий маєток.

На щастє Маркіз мав богато приятелів з часів, коли пов-

Яка гарна громада людей переходила через салю, сусідні покої і по сходах.

ними жменями роскидав гроші, і мав де притулитися.

Найбільше гроший програв в карти. Того налогу не міг ніяк позбути ся. Богато намучили ся його добрі приятелі, щоби його від'учити від того, але все було даремне.

Нині Маркіз не мав щастя також. Був дуже розчарований і грав з запалом.

Граф Торокій присів і грав також. По годині гри перед ним лежало багато виграних гроший.

Маркіз вже платив вексями.

Пізнійше прийшла йому добра карта. Граф підглянув Маркізову карту і знав, що він виграє. Заграв отже проти нього на всі гроші, що мав на столі.

Хотів йому помочи.

Маркіз виграв. Віддихнув і отер гарною хустиною своє потім зрошене чоло.

Другі два пани перестали грати.

— Позволю собі вас, пане графе, покликати на спільну вечеру, — сказав Маркіз до графа.

Догадував ся, що граф добровільно дав йому виграти цілий банк і тим собі зискав Маркіза.

— З радістю се зроблю, пане Маркізе.

По хвилі сиділи в буфеті коло вечері.

Маркіз задоволений, що виграв тільки гроший, був в добрім гуморі, що графа тішило, бо Маркіз розговорившись — розповідав любовні пригоди і говорив про парижські визначні товариства.

Коли граф сказав, що перебирає ся до Парижа в короткім часі, Маркіз закликав з радости: — Дуже добре, милий графе! Мене то тішить, що будемо часто видіти ся! О, се добре!

І знова почав оповідати різні історійки з парижського життя.

По бесіді граф пізнав добре Маркіза. Він був тою особою, якої власне потребував.

Відтак забавляли ся, то в салі для курців і коло буфету, або проходжували ся в великій салі поміж замаскованими мужчинами.

Було вже близько рана коли розійшли ся як найліпші приятелі.

Граф мусів обіцяти Маркізови, що довідає ся в коротці до нього, і маркіз прийняв се з найбільшою радістю.

РОЗДІЛ XVI.

Освободженє графині Каролійової.

В призначеній годині прийшов граф Паллавій до замку, де мав дістати від гофмайстра вислід про те, що стане ся з графинєю Каролійовою.

Серце йому било ся сильно, коли вступив до канцелярії того найбільшого ворога Мадярів.

З незатаєною злобою на тварі гофмайстер привитав його словами: — Пане графе, маю вас повідомити, що нині буде останнє переслуханє графині Каролійової. Завтра буде випущена на свободу.

Павло мало не крикнув. Вже не ждав, що гофмайстер буде говорити більше а поспішно вклонив ся і пішов до найближчої гостинниці, де написав до Олени ту радісну вість і післав зараз на пошту.

— Конечно вже буде тим клопотам кінець, — подумав, — рад би я видіти Олену, як буде читати сей лист.

Потім відшукав знакового поліцая і попросив його, щоб заніс лист до графині. Написав її так:
Милотива пані Графниє!

По вашому увільненю заїдьте до готелю »У Корони«, де вас і ваших дальших росказів очікує вам підданий

Граф Паллавій.

Граф цілу ніч не міг добре заснути. Передумував всілякі річи, а найбільше про здоровлє графині.

Рано, як лиш розвидніло ся, встав і пішов на прохід.

На дворі довго не був... Вернув ся скоро назад і неспокійно ходив по кімнаті, не могучи успокоїти ся. Думав за Олену то за її матір, в яким положеню вона находить ся.

Вкоротці перед десятою годиною загуркотів перед готелем повіз а графиня підтримувана знаким поліцаєм, котрий

мав її допровадити з Рожевої віллі, вийшла з повоза і ввійшла до готелю. Граф а жзлякав ся, як зобачив її таку ослаблену.

Зараз збіг по сходах на діл і з радістю на лиці ввійшов до просторої їдальні, де її застав.

Представив ся її.

Графиня не могла промовити слова; сіла на крісло, котре знаходило ся близько неї коло стола. Павло сів коло неї також.

По кількох хвилях, коли відпочала і поліцай віддалив ся, обернула ся до графа і запитала слабим голосом: — Перепрашаю вас, пане графе, успокійте мене і розкажіть мені як найскорше де є Олена.

— Успокійте ся, милостива пані графине, Олена є. у своєї тети і її поводить ся добре. Лише бажаю собі, щоби вже раз була коло вас!

— Та добра, дорога душа! Так она є здорова?

— Цілком здорова, пані графине, а як вас обійме, буде знова тою веселою, послушною вашою дочкою, — додав Павло.

— Але прошу вас ласкаво, милий пане,, розкажіть мені, як віддячити ся вам, . що ви нами заінтересували ся і так багато добра зробили для нас. Ви-ж нас прецінь не знаєте!

— Поважана пані графине, — говорив Павло, — небіщик Стефан був одним з моїх добрих приятелів а панну Олену я люблю з цілого серця. Прошу вас, щобиьте не відказали мені, як в тій самій хвилі буду просити вас, щобиьте прийняли мене за сина.

— Панну Олену люблю від часу, коли я її в перше побачив. Не можу без неї жити. Думка про ню гнала мене за вами до Відня, а дальше за її слідом аж до німецької границі.

Павло розказав те все, що Олена перетерпіла, як її охоронив і запровадив на замок до тітки.

Коли се говорив, графиня хопила його за руку і сказала: — А прецінь Провидіне за нас не забуло, бо дало нам такого доброго сторожа. Дорогий пане графе, як Олена згодить ся з вами, а любить вас, будьте певні, що я з радістю вас поблагодарю. Трудно було би кого другого такого знайти, що був би нам обом охоронив жите. Не була би я довго прожила в слід-

чій вязниці без дочки. Ви є знова той, котрому я маю причину дякувати, що єсьм на свободі.

— Милостива пані графине, не заслугою собі на велику вдяку, бо робивем те від щирого серця!

— Тепер прошу вас, дорогий графе, не тратьмо ані мінути дармо, їдьмо на Угри. Хочу видіти мою одиноку, добру Олену і хочу видіти гріб мого Стефана.

— Милостива пані графине, повіз вже є готовий, потрібно лиш дати розказ. Я думав ужити повозу вашого брата, але я уважав за відповіднійше продати коні а фірмана відправити. Тут є гроші, які я в торгував, а які належать до вас. Часом так може стати ся, що і такі річи пошкодять нашим плянам.

— Ви добре зробили, милий графе. Мені дивно, що ви такі осторожні в подібних річах, — хвалила Павла графиня.

— Не дивуйте ся, поважана пані! Думаю, що також знаєте, що я є членом тайного політичного кружка, щ омає на цілі освободжене Угорщини і там сповняв обовязок вивідувача, а при тім грав ролю приятеля австрійського уряду. Будучи в таким положеню мені ніколи не сміє бракувати осторожности!

— По полудни від'їдемо в дорогу. Дуже хочу побачити мою дорогу дочку Олену.

По полудни від'їхали.

Думки обоїх сходили ся до одної ціли — до Олени.

Був грудневий непогідний вечір. Густий сніг падав дрібними клаптиками на не добре ще замерзлу землю і покривав її.

Що хвилі подував північний вітер, збирав сьвіжо напада-ний сніг, лишав його в тихих місцях і творив великі насипи.

З Шедегіна до недалекого старого, але досить приємного замку графині Амалії Торокійової, доїздив елегантний повіз.

Графиня Амалія Торокійова, сестра батька графині Каролійової, бувала в молодих літах розкішна, гарна дама.

В девятнайцятім році вийшла за одного угорського шляхтича. Він любив подорожувати. Хотівши звідати північну часть Індії, загинув в італійських горах. Графиня, котра стратила свого чоловіка дуже жалувала і постановила собі більше заміж не виходити. Свого слова дотримала. Щоби свій страшний біль за чоловіком по трохи улекшити, вибрала ся в подорож зі своєю бувалою учителькою, котру собі затримала

як товаришку.

По трох літах вернула до Угорщини і відкупила від родини замок її умершого чоловіка, в котрім він часто мешкав і там замкнула ся перед сьвітом, живучи лиш споминами про минуле.

Одиною її радістю був великий сад, котрий простирив ся кругом замку, де она найбільше докладала праці. Рожі були у неї на першім місци.

Не приймала жадних гостей ані навіть своїх найблизших свояків, а на їх листи дуже рідко відписувала.

Груба верства снігу глушила туркіт возу, так що ніхто зі служби, котрих стара властителька замку дуже мало перетримувала, нічого не чули коли повіз став перед входом.

Павло задзвонив.

Старий слуга Йосиф прийшов з лямпою в руках і отворив. З втіхи мало йому лямпа не випала з рук.

— Ото наші милостиві дами будуть тішити ся, закликав, — вже давно чекають на поважане паньство, розказував уводячи гостей до приємно ogrітої салі на першім поверху.

— Зараз повідомлю наше паньство про ваш приїзд — додав старенький і скільки його старі ноги змогли, біг коритарем до покою графині, щоби її і Олені сказати, що довго очікувані гості вже приїхали.

Не тривало ані мінути як вже було чути легкі, скорі кроки з покоїв до сальону.

Двері отворили ся і з голосом: — Моя дорога, добра мати, — кинула ся Олена в руки своєї матери.

Довго тримали ся в обіймах, як би хотіли в тій хвилі винагородити те все, за що були так довгий час розлучені.

Павло стояв з боку і приглядав ся сердечному витанню двох шляхотних а йому так милих сердець.

Нараз Олена зауважала його і крикнула: — Мій дорогий Па... — і не докінчила, а ціла румяна і в зворушенню дивила ся на свою матір.

Графиня подивила ся на Олену ласкавим поглядом і сказала: — Знаю все, моя дорога дитино!

Відтак взяла Олену за руки, злучила їх і промовила: — З радістю вас благословлю, Дорога Олено і Павле! Я рада з того, що ти Олено знайшла так доброго чоловіка, а вам, милий

Павле, віддаю гідну і щиру душу! Від нині нехай ваша дорога буде встелена лиш цвітами!

В тім надійшла тітка графиня. Видячи три так щасливі особи, була дуже втішна.

Підійшла насамперед до графині і поцілувавши її сказала: — Витаю тебе в моім домі і прийми від мене співчуте в так тяжких пригодах.

— Дуже мене тішить, що маю честь вас пізнати, пане графе, і що можу вам висловити сердечну подяку за все те, що ви моїй рідни оказали. Рівно-ж дуже тішу ся тим, що вас можу витати тут як нареченого моєї сестрінки Олени, котру я, хотяй вона так короткий час мешкає в моім домі, через її добру вдачу дуже полюбила. Жичу вам найбільшого щастя!

Олена з Павлом подякували тітці і поцілували її руку.

Стара дама була дуже втішна.

Потім зайшли до їдальні, де перебули вечер.

Там Павло мусів ще оповідати подробиці про подорож і про авдієнцію у цісаря.

Слідуючого дня призначено час слюбу молодих заручених. Рішено, що та радісна хвиля відбуде ся на весні слідуючого року, по тихо і на жадане старої графині в її замку.

— До того часу будете моїми гостями, а вас пане графе дуже прошу, щоби́сьте нас частійше відвідували.

Не було як відказати ся. Зрештою, нашим дамам ті запросни були на руку.

Дамам призначено до помешканя ліве крило замку, яке уряджено з великими вигодами.

Та зміна околиці і радісні заручини Олени поділяли на графиню Каролійову так, що вона почала бути веселійшою і почала поволи забувати про смерть дорогого Стефана.

В тихім і на око опустілім замку тепер веселійше бо роблять ся приготования до весіля.

Павло тепер доїздить частійше до замку і своєю присутністю завше потішає дами.

Час так скоро уплинув, що і не сподівали ся як довга зима відійшла і віддала правліне над природою усьміхаючій ся вічно молодій весні.

На початку Мая, як вже було рішено, відбув ся без шуму і слюб тих двох щасливих людей. В замковій каплиці зійшли ся лиш близші свояки обох молодих і в тій хвилі, як Павло і Олена клякнули, щоби священник їх поблагословив, настала в каплиці тишина. На лиці кожного присутного панував спокій, а по скінченню церемоній кожний старав ся бути перший привитати молоду пару.

На другий день попрощали ся Олена і Павло з мамою і старою тіткою і від'їхали до сонїсної Італії на медові місяці.

Обі старі дами з гордостію дивили ся на молоду пару — на дві шляхотні особи, красні тілом і душею.

РОЗДІЛ XVI.

Приготовлення до атентату.

Людвикови і Розі сприяло щастє у всім.

Не минуло ще навіть чотири роки, а він вже став властителем дому близько свого складу.

Малий хлопчик і дівчинка росли як з води і своїм діточим щебетанєм вносили в хату багато радости.

Ніхто тепер не пізнав би в багатому купцеви сїна і збіжа, бувшого вандруючого молодця, котрий по своїм прибуттю до головного міста зайшов до малої гостинниці батька Петра і там запізнав ся з своєю нинішною жінкою, Розою.

І на Розі зауважаємо велику зміну. Її краса щойно тепер розвинула ся вповні.

Як они виходили на прохід з своїми дітьми, люди оглядали ся за ними і не один говорив з подивом: — Яка то красна пара! Які то милі діти!

Було се в січні 1853 року.

Одного вечера Людвик прийшов з торгівлі зажурений і сказав до Олени: — Завтра знова мушу їхати в мою околицю. Сей раз мушу затриматись довго. Нині діставем багато замовлень від менших купців. Чутка ходить також, що молодий ці-

сар приїде з великою дружиною в половині слідуючого місяця до Будапешту і має перебувати тут через тиждень. Наз'їздить ся багато міщан і людей з далеких околиць, так само і багато угорської шляхти.

Роза учувши сю вість зблідла і мало не впала.

Грізна хвиля зближала ся.

На щастє, Людвик не зауважав нічого.

Вже кілька разів як ішла мова про цїсаря і його приїзд до Будапешту, Людвик зауважав на ній зміну, але за кожним разом она потрафила вимовити ся.

— Від'їдеш, дорогий Людвику, зараз з раня чи пізнійше? — питала по тихо, — хочу знати, бо я мусїла би ще зараз приготувити все потрібне до подорожи.

— Від'їду коло десятої години перед полуднем, бо мушу ще поговорити з завідателем. Нині по полудни не був в торговлі, бо ходив відвідувати його хору сестру. Через те маєш досить часу до приготування річий завтра рано.

Засїли до вечері. Говорили про домашні справи і про діти, які в сусідній тихо спали.

— Чи не хора ти дорога Розо? — пита́в ся Людвик, видячи, що Роза цілком зблідла і силує себе до їди.

— Від рана відчуваю малий біль в жолудку, прецінь знаєш, що мене часто подібні болі навіщують, — відповіла Роза.

— Ах, мій дорогий, завтра мені буде знова добре. Лиш постарай ся про все, що тобі потрібно до твоєї торговлі, а чим скорше покінчиш, тим лїпше для тебе і будеш скорше в дома.

Потім Людвик записував собі ріжні справи, а она пішла спати.

Поспішно розібрала ся і лягла, але за спанє не було ані думки.

— Так вже зближає ся та хвиля, коли мушу опустити все мені найдорозше! Через те я дістала нині рано покликанє, що позавтра мушу прийти з Людвиком на зібранє тайного кружка. Як ми те все перебудемо. Чи не булоб лїпше повідомити про все Людвика?

Подібні гадки роїли ся в її голові і она неспокійно кидала собою на ліжку. Голова мало не трїсла з болю, коли Людвик

прийшов цілувати її на добраніч і він того не міг не зауважати.

— Розо, я побоююсь, щоби ти гірше не захорувала,! — говорив, зауваживши таке горяче лице.

— Не бій ся, рано я буду здорова! Знаю я добре. Упевняю тебе, що сказала би тобі, як би я чула якусь гіршу слабість, — твердила Роза і бажала Людвикови доброї ночі.

До рана успокоїлась, хотяй спала заледви четвертину ночі і то неспокійно.

Другого дня о десятій годині попрощавши ся зі своєю до рогию жінкою і милими діточками, відїхав.

По його відході на Розу найшов жаль знова. Слезам не могла дати ради. Діти післала з нянькою на двір.

Кинула ся на софу і гірко плакала.

— Не ходило би мені так о моє жите, як би мене при атен таті зловили і зробили мені смерть на місци, але до чого допро вадила би я Людвика, того доброго, трудячого чоловіка і батька, що було би з дітьми? Хто буде про мої дорогі діточки так старати ся, як я? Кілько они мусять небожатка витерпіти, як дістануть другу матір? О, я негідниця, що дала ся так засліпити грішми! Тепер пізнаю, який негідний був мій намір стати ся богатою! Як радо би мешкала з чоловіком і дітьми в тім найбіднійшій помешканю, як радо би зносила і недостаток, щоби лиш знала, що з ними не мушу розлучити ся, — дорікала собі Роза.

Щоби хотяй в части позбути ся тих страшних думок, зібрала ся і пішла до торговлі, щоби переконати ся, чи помічники в неприсутности свого пана є на своїх місцях.

Дуже часто трапляло ся, що Роза в неприсутности Людвика заступала його місце.

Людвик росповідав часто про торговельні обовязки і Роза стала в коротці, коли того заходила потреба, добрим його заступником.

Їх склеп був тепер побільшений. Склад був мало не три рази так великий, як в часі, коли Людвик купив торговлю.

В торговельній канцелярії був зайнятий завідатель з чотирма помічниками, на складі працювало дваїцять людей.

Як на збитки Розі прийшло нині на гадку, що Людвик та-

кими великими стараннями і пильністю доробився з так малих початків досить великого маєтку. А для кого він працював? Для неї і для її дітей, як се він не раз говорив їй в вільних хвилях.

А она? як за те йому віддячує ся? Своєю колишньою захланністю веде цілу родину до загибелі.

В торгівлі не могла затримувати ся і поспішно вернула домів.

За той час нянька з дітьми вернула з проходу, а ті — увидівши матір — з радістю бігли до неї. Їх молоді личка червоніли від зимного, але тихого повітря. Одно перед другим почали оповідати, де з нянькою нині були і що виділи.

Полюбувати ся своїми дітьми було давніше для неї найблагороднішою хвилею, а нині? Нині все було інакше.

Погладивши і поцілувавши дітей, відійшла до канцелярії свого чоловіка. Але і тут не могла заспокоїтись. Зараз прийшли їй на гадку ті хвилі, як Людвік умучений працею в торгівлі, сидів тут коло свого столика, щоби виповнити торговельні записки та оповідав їй, як іде трговля і які пляни є в нього на будучність.

Не довго і тут була, переходила з місця на місце і думала про будучність.

Була рада, що діти з нянькою поклала спати, а сама пішла на своє ліжко думаючи, що зможе заснути.

Але так не стало ся. На хвилю заснула, а за короткий час пробудила ся перелякана страшним сном.

Другого дня вечером пішла на зібранє тайного товариства.

Була вже відважніша, холодніша, готова до виконання наложеного на ню обовязку. Постановила собі, що пожертвує себе за чоловіка і за дітей, і що не скаже Людвікови про се нічого.

На зібраню було сим разом більше присутних.

Коли вступила і поздоровила присутних тайним знаком, предсідатель запитав її строго:

— Пані! Вам бул одоручено візванє на нинішнє зібранє з приказом, щоби з вами прийшов і ваш чоловік?

— Так! — відповіла певна себе Роза.

— Чому не прийшов ваш чоловік?

— Він виїхав з дому в торговельних справах. Щойно перед вчера дістав великі замовлення на сїно і овес від околичних менших торговців. Є в великих клопотах, бо наслідком великих попитів за збіжем і сїном, вичерпали ся нам засоби. Простїть йому сей раз. А я, як і все попередно, розкажу йому все, що тепер буде обговорено, — говорила Роза.

— Нинї його присутність є конечною, бо як ви самі чули, слїдуючого місяця цїсар приїде сюди на відвідини. То буде день, до котрого вже давно приготовляємо ся, бо тодї думаємо позбути ся ненависного володаря, — сказав виразно предсїдатель.

— Завдяки менї мій чоловік є готовий до атентату кожної хвилї, тому запевняю вас, панове, щоби ви тим дїлом не турбували ся. З цілої душі причинюсь до того, щоби се було виконане як найліпше, хочай би і я сама мала се зробити, — з сяючими очима закликала Роза.

— Ви згодили ся, щоби се виконав ваш бувший наречений а нинїшний чоловік, він і має виконати, не можемо накладати сего на вас, бо се належить до вашого чоловіка, — сказав по важно предсїдатель.

— Єще раз упевняю панів членів кружка, щоби не турбували ся. Знаємо який обовязок ми взяли на себе, отже його виконаємо, — запевнювала Роза.

— Тепер відійдїть до сусїдної кімнати і зачекайте аж вас покличемо, сказав предсїдатель і показав на двері до сусїдної кімнати з лївої сторони.

Роза пішла туди і сїла на крісло коло стола.

Знова почало її млоїти але той раз запанувала над собою.

За пів години зістала покликана назад до салї.

— Сїдайте, мила панї, і вислухайте з найбільшою увагою, що вам тепер буду говорити.

— Ми ухвалили, що ся наладована сильним вибуховим матеріалом бомба має бути кинена під віз або прямо до повоза.

Она знаходить ся в тїм пакуночку. Не потребуєте побою-

вати ся, щоби она не вибухла. лиш мусите обходити ся з нею осторожно. Я вам її покажу.

Потім отворив пакуночок і поставив на столі перед Розою округлий сталевий предмет величини великого яблука, з густо обсадженими сталевими цв'ячками.

Притім пильно придивляв ся Розі.

Та она ані не ворохнула ся.

Сьміло дивила ся на предмет, котрий має принести смерть не лише цісареві, але крім того, як би її зловили при атентаті, вона позбавить щастя і її родини.

Розі роїло ся в голові від ріжних думок.

— Послухайте нашого пляну, який ми обдумали, а який ви мусите найточнійше виповнити.

— Цісар поїде улицею комаренською, крижовою, мостовою, а звідтам зверне до етельварської улиці, де знаходить ся ваш склад Час переїзду буде знаний кожній дитині в місті. Найменше годину перед приїдом цісаря, ваш чоловік мусить бути приготований і то якнайліпше, щоби хто не зауважав з вікна з другого поверху будинку. Будинок прикрасить великим числом прапорів і вінців і в той спосіб, в першій хвилі як настане замішане, ніхто не буде міг довідати ся, звідки кинено бомбу; бо по обох сторонах вашого дому стоять густо інші дома, а перед вашим домом є з противної сторони густий парк.

— Можемо запевнити вас, що вашого чоловіка не вдасть ся викрити. По виконаню атентату отримаєте не лиш решту гроший, але дістанете ще більшу нагороду.

При згадці за гроші Роза здрігнула ся. Здрігнула ся зі страху, коли її прийшло на гадку, до якого небезпеченьства пустила ся за пусту мамону.

— А тепер покажу вам, як кидає ся бомбу, — сказав і підняв бомбу до гори та пустив її на стіл перед Розу.

Бомба впавши на стіл і тріснула.

Роза трохи здрігнула ся.

Предсідатель усміхнув ся і сказав: — Ви досить холодно кровна, пані! Єсли і ваш чоловік має таку тверду волю і є такий відважний, як ви, то з певністю довершить того діла.

— Ся бомба є порожна, лиш заосмотрена в кабзлі, які

при ударі цвьяків запалили ся і тріснули. Але та друга бомба є набита, — пояснював дальше, — ту візьміть з собою і обходіть ся з нею осторожно. Наш приятель Гейда відпровадить вас до дому і вам її віднесе.

— Від тепер не будемо вас більше кликати на наші збори. Старайте ся все приготувати так, як се ми вам тут представили. Мушу ще вам пригадати, що єсли би ваш чоловік на себе підприємту повинність не виконав, підлягаєте обоє карі смерти. Заховуйте ся обоє холоднокровно аж до кінця, а діло випаде добре. Я і всі члени бажаємо вам найліпшого успіху! Не забувайте також, що виконаним ділом принесете нашому народови обітницю, котрої вам нарід ніколи не забуде. Виясніть те все вашому чоловікови і майте ся гаразд!

Потім подав Розі руку і закликав Гейду.

Той взяв осторожно з рук предсідателя пакуночок і вийшов з Розою.

Допровадив її аж до дому і жичив її та її чоловікови успіху в виконанню атентату.

РОЗДІЛ XVII.

Цісар в Будапешті.

На велике число жадань і просьб угорських політиків та своїх радників, рішив ся цісар відвідати другу половину своєї держави Угорщину.

Цісар взяв собі до подорожі досить численну дружину.

Взяв кілька найвірнійших австрійських шляхтичів а також військо з своєї гвардії.

Першими містами його відвідин були стародавний Пресбург і Комарно.

Було се 18. лютого, 1859, коли цісар в'їздив до головного міста Угорщини.

В міській брамі привитали його бурмістер, ремісничі цехи і школи.

Цісар пильно вислухав промов витаючих його і в товаристві бурмістра і свого побічника в'їхав в гарнім повозі в середину міста.

Всі дома на головних улицах, котрими мав переїздити цісар, були прикрашені прапорами народних і цісарських красок. При кождім в'їзді до иншої улиці стояла велика брама з деревини і цв'ітів з ріжними привітними написами. З вікон сипались найкрасші цв'іти умисно містом замовлені.

Дороги, якими переїздив цісарський похід, були посипані травою і цв'ітами.

Поділ улиць творили ряди війська, ріжні товариства, шкільні діти і инші корпорації. Центро міста окрашував сьвяточний рух.

Пригадаймо собі наших знакомих Людвика і Розу.

Вже вчасним ранком вона була на ногах. Виглядала на подив спокійна.

По сьмій годині пробудили ся діти.

Сказала няньці, щоби пішла помочи служниці упорядкувати все в хаті, сама взяла ся убирати діти.

Насамперед взяла з постелі малого хлопчика. Умиваючи і одягаючи його, шептала сама до себе: — Сину мій дорогий, може остатний раз тебе мию і убираю. Остатний раз цілую твоє мале личко, може в останнє, чешу твоє жовте волосечко. Щобись виріс твому дорогому отцеві на потіху, щобись ніколи не довідав ся, як твоя мати засліплена бажанєм золота, загнала твого милого тата в таке прикре положенє.

Убираючи свою малу донечку шептала: Щоби тебе, моя золота донечко, твоя доля охоронила від злої дороги, якими ходила колись твоя мати, яка тепер так тяжко караєть ся!

Як убрала діти і поцілувала, посадила їх коло діточого столика і принесла їм сніданок.

Обоє діти дивили ся з здивованєм своїми красними очами на матір, котра нині була така сумна.

— Що вам є мамуню? — спитав хлопчина, — болить вас що? Чому з нами не сьмієте ся і нічого не говорите?

— Їжте діти і уважайте на убранєчко, щобисьте його не

сплямили. Незадовго підете з татом і Ільонкою подивити ся на двір. Нині там увидите багато людей, будете видіти гарні повози, багато жовнірів і пана цісаря.

— А ви мамо з нами не підете? Ви не хочете видіти тих жовнірів і повозів? — випитував хлопчик.

— Ні, мій сину! Мама нині зістане дома і приготує вам добрий обід, заки ви вернете.

По сніданю завела дітий до канцелярії свого чоловіка.

— Тату, тату, підемо нині на прохід, приїде пан цісар і багато жовнірів, — просив ще в порозі красний хлопчик, а його сестричка йому притакувала.

Отець підніс одну дитину а відтак другу і поцілував.

— Як тобі спало ся, дорога жіночко, — запитав ніжно Роза, глядячи на її бліде лице.

— О, дякую, дорогий Людвику, я спала добре.

— Я аж бою ся за тебе дорога Розо.. Твоя твар видає ся мені бліда і така смутна, як ще ніколи не бувала.

— Лиш не турбуй ся, дорогий Людвику, нічого мені не бракує; вкоротці знова буду твоєю веселою Розою, Запевняла жінка і старала ся виглядати як найвеселійшою.

— Вірю тобі, моя дорога, і маю надію, що перед мною не криєш нічого!

По хвилі, коли з дітьми ще трохи побавили ся та повеселили ся, Роза закликала няньку Ільонку.

Нянька прийшла одіта в народнім угорським строї.

Вона була дуже красна дівчина, а народний стрій додавав її ще більшої краси.

— Вже час щобиьте пішли вишукати собі добре місце, щобиьте могли все добре видіти.

— Отже підемо, — сказав Людвик і взяв свого молодого сина за ручку, а другу подав Розі.

Она поцілувала насамперед дочку відтак сина, а потім як без памяти кинула ся Людвику в рамена, стримуючи в собі плач який виривав ся її з грудий.

Ще оден довгий поцілуй і чоловік з дітьми і нянькою відійшли.

Роза, по їх відході, прискочила до вікна і дивила ся за

своїми милими так довго, аж зникли її з очий.

Слези з незмірного болю лялись її з очий.

Жаль взяв верх знова. Впала в найблизше крісло і плакала.

Мала лишень півтора години часу до хвилі, котра мала рішити її судьбу.

Роза мала яку—таку надію, що її вдасться виконати атентат і, ніким не заприміченій схоронити ся.

Будинок в котрім містився склад збіжжя і сіна, нині був прикрашений великим числом прапорів і вінців так, що особа, котра би відважила ся кинути бомбу з вікна другого поверху, могла би неспостережено скрити ся, бо очі всіх спочивали на рядах осіб були звернені на цїсаря і його дружину.

Коли Роза трохи успокоїла ся, виняла з шуфляди папір та інші приряди до писання і усївши, написала до свого мужа лист слїдуючого змісту:

Мій дорогий Людвику!

Прошу тебе дуже, прости мені, що я не могла сказати тобі устно того, що я тепер пишу.

Від часу коли я пізнала в моїм молодім пустім житю, як живуть багаті люди, мене опанувала жажда за грїшми в такій мірі, що я була би виконала все, щоби лише дістати гроший. Ріжними і по більшій частині нечесними способами я роздобувала ті гроші, однак лише до того часу, коли я пізнала тебе, мій дорогий мужу.

В день нашого пізнання ся в гостинниці у »Червоної Лямпи«, я запродала за мамону тайному товариству не лише себе, але і тебе, без твоєї відомости тим, що обіцяла ся намовити і приготувати тебе до виконання атентату на цїсаря.

Тоді я не відчувала до тебе того, чим нині є наповнене моє серце. Без довшого роздумування я прийняла гроші за виконання атентату і таким способом завела тебе і себе до подвійно-небезпеченьства.

Коли я пізнала в тобі друга щирого для мене, не мала відваги тобі те все виявити; хотїй се було би багато лїпше, як би я була так зробила.

Ах, кільки страшних мук я витерпіла від того часу!

Але я прийшла до переконання, що ти не повинен виставляти себе на небезпеченство і що наші діти не мають стратити такого доброго батька.

Мій дорогий Людвіку! прости мені за все і будь на даліше добрим вітцем наших дітей.

Жертвую себе! Не гідна того, щоби довше жити. Провинила тяжко перед тобою і нашими невинними дітьми.

Жий в спокою і не нарікай на твою вірну тобі

Розу.

Вложила письмо до коверти і занесла до канцелярії свого мужа. Потім убрала ся. Виняла пакуночок зі свого столика і йшла певним кроком до будинка, в котрім находив ся склад сіна.

В великій складі нині було тихо. Робітники і урядники відійшли до міста подивити ся на приїзд цїсаря. Лиш сторож з родиною зістали дома.

Нїким не зауважана дістала ся на другий поверх до місця, де були зложені порожні мішки.

Вікно, з котрого мала кинути бомбу, вже було давно приготоване. Оно було прикрашене прапорами та вінцями. Осторожно глянула у вікно. Під вікном стояли шпаліри людей, котрі нетерпеливо чекали на приїзд цїсаря і його дружини.

Ах, та грізна хвиля! Чому она вже не надходить?

— Най стане ся зі мною, що хоче! — говорила до себе Роза, оставляючи бомбу на кріслі коло вікна.

Хотяй силувала ся утримати себе в спокою, ставала що мінути гірше нервовою.

Знова прийшла до її голови думка про її найблизших. І знова страшна мара переслідувала її — до якого нещастя доведе родину, як буде зловлена при атентаті.

Кров бурила ся її в голові сильнійше, пульси били скорше і скорше. Стояла як без памяти і з широко отвореними очами дивила ся хвилями на улицу та наслухувала, чи не чути окликів: »слава цїсарю!«

Нараз товпа загомніла так, що до неї було чути крики: »Позір! Вже їдуть!«

Страшна хвиля...

Великі як горох кроплі поту виступали на її чоло.

Дрожачою рукою сягає за бомбу, що лежить на вікні — рівночасно потемніло її перед очами — з вулиці долітає до неї як із значної віддалі страшний крик — а Роза без пам'яті падає на землю.

Зімліла.

Хвилиною лежала не рушившись як мертва, лиш по слабому віддиху грудий можна було пізнати, що ще живе.

Потім пробудила ся.

З здивованєм дивила ся кругом себе, заки опам'ятала ся.

Лежача на вікні бомба пригадала їй, що діла, до котрого поривала ся, не виконала. Нове нещастє прийшло їй до голови.

З вулиці було чути гук товпи і викрики.

Заглянула до вікна.

На долині стояло багато людей, котрі поділившись в менші гуртки, щось зі страхом між собою говорили.

Взяла бомбу, запакувала її обережно до скриньки, в котрій принесла, і сховала в мішки, думаючи, що ще нині віднесе її в якесь безпечніше місце.

Потім замкнула двері і обережно пустила ся домі.

Що стало ся? Що тепер буде? Ті гадки роїлись їй в голові, як зійшла до першого поверху, де мешкав сторож.

По дорозі стрітила жінку сторожа, котра спішила з вулиці до дому.

— Ах, наша мила пані також тут? А ми вас не зауважили, що ви тут на горі. Ах, таке нещастє, — бідкала жінка, ломлячи руки.

— Що стало ся? — спитала поспішно Роза.

— Ви, дорога пані, не знаєте ще нічого? — питала здивована сторожева. — Забили пана цїсаря! Якийсь чоловік пробив його в шию, — оповідала скоро говірлива жінка.

Роза більше не слухала. Що мала сили спішила по сходах на діл.

Їй прийшло на гадку, чи лист, котрий она написала до свого чоловіка не дістав ся йому до рук.

Що робить Людвик в тій страшній хвилі?

Страх і жаль прискішував її кроки і она як могла спішила домів.

Ніхто не зауважав її поспіху, бо сотки людей бігали в однім або другім напрямку по улицах.

Добігла до дому.

Що се? Дім був скружений людьми, а з вікон Людвикової канцелярії виходив густий дим.

Поспішно протиснула ся помежи людей і хотіла дістати ся до середини, але поліція і огнева сторожа не хотіла її пустити.

Потім увиділа служачу.

— Де є мій муж і діти? — спитала її.

— Ще не вернули, — відповіла служниця.

— В пановій канцелярії вибух огонь і знищив мало не всі річи. Але вскорі буде погашений. Не лякайте ся так, дорога пані, — потішала Розу служача.

Роза глибоко віддихнула.

Певно всі охоронені, — перебігло її в голові.

В тім прийшов Людвик з дітьми а нянька — в найбільшім зворушенню і тривозі.

Роза кинула ся найперше до Людвика як дитина, й опісля до дітей і голубила їх.

Старшина огневої сторожи приступив до них і повідомив, що огонь вже погашений, лиш диму є ще повний будинок. Крім знарядів в канцелярії, які знищено, иншої шкоди не було.

Всі успокоїли ся.

За пів години ввійшли до середини, де все вонило димом.

В Людвиковій канцелярії було пусто. Все було знищене крім більшої бляхою побитої скринки, в котрій знаходило ся кілька торговельних книжок.

— Добре, що книжки зістали, — крикнув вже успокоєний Людвик, — а того, що згоріло, нема чого жалувати.

— Ми багато нещастя зазнали в трох годинах, сказав Людвик до Рози, як засіли в їдалні до обіду.

— Хто би то був подумав про се нині рано? — Але, дорога Розо, ти дуже настрахала ся, виглядаєш перелякана ще тепер. Успокій ся, все вже минуло ся!

— Не дивуйся Людвику, як прецінь жінщина. Ви чоловіки скорше успокоюєтеся, як ми жінщини. Але прошу тебе, оповідай мені як то сталося з атентатом на цесаря, — питала нетерпеливо Роза.

— Я самий того всього не видів, але скажу тобі те, що я чув і видів. Я стояв з дітьми в мостовій улиці, там де починається етельварська улица, саме там, де є наш склад.

— Коли цесар приїхав в те місце, нараз вибіг з поміж людей якийсь чоловік із звитим папером в руці і заки сторожа могла його зауважити і затримати, він дістався до цесарського повоза, вискочив скоро на ступінь і удавав, що хоче подати цесарови лист з просьбою.

— Як лише цесар його зауважив і звернувся до нього, той завдав йому рану в шию ножем, який мав схований в тім папері.

— Саме в той час коні шарпнули, наслідком чого стратив ціль так, що ніж не зайшов глибоко в шию, бо застряг в раменні. Лікарі вважають рану за не небезпечну.

— В одній хвилині сторожа оточила повіз і його зловлено. Були би певно посікли його на кусники, як би поліція не була його з великим трудом освободила.

Було по святі.

В місті запанувала тишина, як в часах перед днем, коли мали карати смертю молодих угорських шляхтичів.

Цесаря відвезли до королівського замку, а вість про атентат розійшлася по цілій державі.

Кількох найліпших лікарів пильнували цесаря днем і ночью.

Їм вдалося небезпеченство від цесаря віддалити. Але чого не доказало лікарське знання, доконало молоде здоров'я цесаря.

По впливі десяти днів він від'їхав з Будапешту до Відня, де мусів ще довго бути в ліжку, заки вповні виздоровів.

Ту пригоду згадували потім ще довго по цілій Угорщині.

Одні, котрих було дуже мало, накидалися на замах і осуджували його прикро, більшість, — котрі свою думку мусіли

тримати строго в тайні, — були незадоволені, що замах не удався і що вони не позбули ся ненависного володаря.

РОЗДІЛ XVIII.

Граф Паллавій довідує ся про атентат.

Около 50 миль на полудневий схід від Буданешту, близько міста Чегеляду стоїть Чегелядський замок.

Се була дуже красна романтична околиця.

Замок є будинок модерний і великий. Кругом замку є уряджений гарний парк, а за парком лежать широкі лани уржайних піль, луки і ліси.

По обох боках дороги з міста аж до замку, около дві милі довгої, ростуть великі каштани.

Властителем того багатого осідку є там добре знаний граф Павло Паллавій, котрий вернув ся з своєю жінкою з подорожі по Італії і Франції і замешкав в чегелядському замку.

Мати молодій графині Паллавійовій замешкала тут ще перед їх приїздом і старала ся, щоби замок був як найприємніший уряджений.

Тут було гарно, як в казці, коли в той самий день в місяцю маю рік по весілю — уводив молодий граф свою, щастєм сяючу, подругу до свого помешканя, де рішили собі переживати найкрасні хвилі життя, де жили лиш самі в собі, і з ними Олена мати, Графиня Каролійова.

Була ще також з ними около три літна розкішна донечка Павла і Олени.

Було около четвертої години по полудни.

Граф Павло, котрий головно займав ся господарством, щойно вернув від свого завідателя дому.

За послідних чотири роки виріс на здорового і сталого характерного чоловіка.

Стягнув з себе короткий кожух і перемоклі чоботи і одягнув ся в широкий жупан. Прийшов ближе печи, звідки виходило і розходило ся по кімнаті тепло і взяв ся до читання газет.

По годині часу відложив папір і неспокійно переходжував ся по кімнаті.

— Чому так довго не приїздить? — говорив сам до себе і підійшовши до вікна, дивив ся у далечінь.

На дворі почало темніти.

Може моїм любим що стало ся?

Вже хотів одягатись і вийти на подвірє, як почув веселий звук дзвінків.

Поспішно зійшов на діл до головного входу, де перед ним стояли елегантні сани.

З саний вийшло наших дві знайомих дами і нянька з малою дівчинкою.

— Ви дуже довго там перебували, я вже бояз ся за вас, — сказав Павло обіймаючи свою красну жінку.

Прости, дорогий Павле, але сам знаєш, що ми мали багато до купованя, відповіла графиня Олена, беручи з рук няньки донечку, котра заснула в дорозі. Відтак пробудила ся і увидівши перед собою вітцівську твар, кинула ся йому до рук.

Зайшли до приємно оґрітого покою, що був на другім поверху.

Там мала донечка сіла батькови на коліна і оповідала, що виділа в місті, доки на руках не заснула.

Щасливі родичі відійшли до сусідної кімнати, котра була спальнею для них всіх трох.

У нашої молодой графині пари не було як в других шляхотських родинях, де діти з нянькою є відокромлені, а отець або мати з рідка з ними видять ся. Тут родинне жите було цілком ідеальне, бо Павло і його подруга жили лиш для себе, своєї матери і своєї донечки.

Павло перебував мало не завжди в дома. Займав ся своїм господарством, котре в послідних літах трохи занедбував, займаючи ся політикою.

Рівночасно і Олена опікувала ся господарством і дуже ча-

„Мушу тобі про щось розказати” — сказала Олена графови Павлови.

сто її можна було видіти в огороді, як приглядала ся на дріб або на товар.

Шляхотські родини відвідували дуже рідко, як також мало хто відвідував їх замок.

Стару графиню тітку вже відвідали кілька разів, тож і она відвідувала їх, бо тужила за малою дівчинкою Геленкою...

Коли вернули ся з спальні до їдальні, забарили ся ще довшу хвилю з графинею Каролійовою.

Олена виглядала нині неспокійною. Павло уважаючи на ню, зараз пізнав, що она має щось на 'серці і рада би йому самому розказати.

Не помилив ся.

Як лише стара дама відійшла на відпочинок до своїх покоїв, Олена приступила до графа і почала: Дорогий Павле, я маю тобі про щось розказати, хотяй я ще сама про се добре не розвідала ся. Іменно, коли я перез від'їздом до дому віддавала на почті лист до тітки, застала там в передсіню більше число людей і із скорої і невиразної мови порозуміла, що замах на цісаря, який був прилагоджений на нинішній ранок — удав ся. Я запитала поштового урядника, чи знає що про атентат, а він відповів, що подібної вістки чекає кожної хвилі. Я не хотіла зворушувати даремно моєї дорогої матери і через те нічого не згадувала.

— Коби вже раз наш край позбув ся того ненавистного цісаря, з заговорив граф Павло, а по нїм було слідне, що оповідане графині його зворушує.

— О, щоби смерть мого бідного брата не була даремна, щоби не вийшли на дармо всі наші клопоти і болі, котрі ми мусіли пережити, говорила з сяючими очима Олена.

Завтра рано їду кіньми до міста і довідаємо ся про все близше. Нині іди, дорога Олено на відпочинок, бо ти є умучена подорожованєм. Я покінчу деяку свою працю, що маю зробити завтра і докурю цигаро, — сказав Павло, цілуючи свою молоду, красну жінку.

Потім відійшов до своєї канцелярії.

Але не міг робити як звичайно. Оленене оповідане непо-

коїло його так, що мусів відложити роботу до рана. Про спане також не було мови.

Закурив собі друге пахуче цигаро, переходжував ся по покою і роздумував про всі можливі випадки.

На дворі була гарна, ясна ніч. Сніг і ясне сьвітло місяця перемінювали ніч в день.

Нараз зауважав від сторони міста чорну точку, котра посувала ся скоро в сторону замку.

По кількох мінутах пізнав, що се були сани, в яких сиділо дві особи.

— Хто то так пізно приїздить до замку? — думав собі.

З цікавістю зійшов на діл.

За малу хвилю сани, котрі тягло двох зігрітих коний, стали на подвір'ю, а з футрів виліз чоловік і спішив до головного входу.

Граф сказав присутньому слугі, щоби отворив браму а гостя щоб припровадив до нього.

Догадував ся хто є тим незнаним чоловіком.

Як лише чужинець вступив до середини, граф дав знак слугі, щоби віддалив ся.

Потім замкнув обережно двері, радісно подав прибувшому руку і сказав: — Витаю тебе, Гейзо! Що-ж, вдало ся? —

— Так, пане графе, — кланяв ся Гейза і бажав графови доброго вечера.

Павло задзвонив на слугу і сказав йому, щоби скоро приніс самовар і рум.

Як слуга знова відійшов, граф показав Гейзови на софку коло печі і сказав: — Оповідай, приятелю, оповідай! —

Той не дав себе підганяти і розказав графови все, як випав атентат.

— Як би коні були не злякали ся і не шарпнули возом, то цісар певно був би вже мертвий; однак, як сьвідки зізнають, є смертельно ранений, — додав Гейза при кінці свого оповідання.

— Так прецінь атентат удав ся, — сказав граф Павло, — я ніколи не думав, щоби його міг виконати той торговець з сіном. Я уважав його за добродушного чоловіка, який не пошкодив би навіть курятку. Признаю, що я помилив ся.

— Він прецінь атентату не виконав. Його виконала цілком инша особа. Бідняга так був збитий сторожію, що за годину за синцями не можна було його пізнати.

— От тобі й новина! — закликав граф, — а що стало ся з нашим заговорником і його жінкою?

— Скажу все, — сказав Гейза. Мені припоручено, щоби я уважав, як торговець сїном приготовляє ся до замаху. Дуже мене здивувало, коли увидїв, що виходить з дому з дітьми і нянькою, щоби подивити ся як будуть витати цїсаря.

Вже хотївем побічи до предсїдателя кружка і повідомити його про те, що зауважав, коли в тїй хвилї вийшла з дому Роза, його жінка. В руці несла пакуночок, котрий я добре пізнав. В нїм була бомба, яка мала забити цїсаря.

Я уважав на неї доки не зайшла до етельварської улиці, до їх складу. Вийшла на другий поверх і приготвила ся до атентату.

Я був цілком задоволений, бо уважав, що атентат виконає лїпше, як її чоловік. Она є дуже відважна жінка!

Стало ся однак так, що другий виконав замах за ню, хоч не з таким вислїдом, як ми собі бажали. Але сподїймо ся, що прецінь позбудемо ся того ненависного Габсбурга!

— Щоби оно так стало ся, — відсапнув граф.

— А тепер милий Гейзо, напий ся чаю, а за хвилю слуга принесе вечеру. Ти певно голодний і утомлений довгою подорожію, — припрошував граф.

— Мене не потрібно припрошувати, пане графе. Я зго-лоднів довгим подорожованем а шклянка доброго чаю також не пошкодить, — сказав Гейза і з охотою пив пахучий гіркий чай.

— Мушу також повідомити пана графа, щоби можливо без отягання прибули до товариства. Так маю наказано від предсїдателя. Ваша присутність є конечно потрібна.

Граф задумав ся.

— Добре! — сказав по хвилї, — зроблю се зараз. Тепер маю багато роботи в господарстві і чим скорше верну до дому, тим лїпше.

Потім сів коло столика і написав до Олени лист такого змісту: —

Дорога Олено!

Конечно мушу від'їхати до Будапешту, до товариства! Те, що ми говорили перед твоїм відходом до ліжка, вдалося. Не хочу тебе будити зі сну. Не турбуйся нічим і поцілуй рано за мене малу донечку! Верну завтра вечером.

Твій Павло.

Запечатав лист і закликав слугу.

— Сей лист віддай покойовій завтра рано, щоби доручила графині, як лише пробудиться, — сказав слугі і вернув до свого покою, щоби прилагодити ся в дорогу.

— За пів години граф Павло з Гейзою опустили замок і — сівши до саний — від'їхали в ясну ніч до головного міста.

РОЗДІЛ XIX.

В баварськiм княжнiм дворi.

Читачі простять нам, що ми в нашому романі перейдемо на хвилю до сусідного Баварського королівства.

В розкішнім Позенгофенськiм замку мешкав від кількох літ, від весни до пізної осені, князь Максиміліян Йосиф з своїми трома дітьми і своєю жінкою княгинею Людвікою.

Князь Максиміліян Йосиф уродився 4. грудня 1808 року в Бамбергу. Від людей, котрі його всі знали за його доброту та прихильність, дістав назву: »добрий князь Макс«.

Був великим любовником музики і відзначався в граню на цитрі, а послідного навчив його славний тоді грач на цитрі Пензмахер, який походив з Відня.

Славився він не лише визначним музикантом, але і великим знанем. Від 18 року життя студіював на мліховськiм університеті історію, природні науки і народне господарство.

Помагав сам розвоювати літератури і багато писав під іменем »Фантазус«, котрі по нинішній день народ залюбки читає.

Любив подорожувати і звідав Азію і Африку і описав їх в своїх творах.

На зиму переносив ся з своєю родиною до Мліхова, до свого замку при Людвиковій улиці.

Був щедрий день 1837 року.

В північній часті Мліхова, котру замешкують самі бідні мешканці міста, йшов князь Максиміліян Йосиф сам без жадного товариства. То було його звичаєм відвідувати мешканців тої часті міста, де потрібно їм помагати.

На його лиці зауважуємо нині надзвичайну радість.

По хвилі стрінув на дорозі стару жінку, котра несла на плечах вязанку сухих гиляк з недалекого ліса.

Поздоровила чесно, кождому бідному знаного, князя і силкуючись — йшла далше.

— Чому ще в навечеріє памятного свята мучите ся з тяжкою вязкою, мамуню?

— Ах, я бідна вдова, милостивий пане князю, — відповіла жінка, — а моїх пятеро дітий не дістануть нині в щедрий вечер жадних дарунків, як діти богачів. Хочу їм бодай нині в зимній хаті затопити, щоби при бідній вечері не дрожали від студи.

— Се ви добре робите, мила жінко. Я вже дістав свій щедровечірний подарунок. Моя пані дарувала мені красне маленьке дівчатко. Я нині так щасливий, що не бажаю собі нічого иншого, лише щоби так щасливий був кождий мешканець Мліхова і також вам бажав би, щобиєте нині мали ліпший щедрий вечер як коли небудь передтим.

Записав собі її адресу до малої нотатки і відійшов.

Коли потемніло, прийшли до бідного, але чистого мешканця бідної вдови два слуги з княжого двора з великими кошами. Поставили коші на стіл і відійшли, лишивши здивованих бідну жінку і її дрібні діти.

Коли жінка випорожнювала коші, знайшла на дні одного коша запечатану коверту з двома більшими банкнотами.

В біднім помешканю запанувала незмірна радість.

А таких радостей того вечера устроїв князь Макс богато. Був втішний, що уродилась йому дочка. Она була пізній-

ше Єлисаветою, цїсаревою австрійською і королевою угорською.

Свій веселий молодий вік прожила по найбільшій частині в Позенгофенському замку. Великий, красний парк і великі ліси в околиці було місцем, де мала Єлисавета, котру дома називали з коротка »Сісі«, найліпше любила перебувати.

Єлисавету любив ліпше батько, а її старшу сестру Олену любила більше мати, княгиня Людвіка.

Княгиня Людвіка, старанно пильнувала своїх дітей, але була більше гордою і сторонила більше від людей, ніж її муж Максиміліян.

»Сісі« з своїм батьком бігала в парку і в високім великім лісі та вчила ся пізнавати природу і приглядати ся тій могутій матері всього світа.

Дуже радо слухала батька, коли, утомлені довгим ходженням по горах, сідали в гірській будці коло стола, де він загравав кілька народних пісень на цитрі. Пізнійше она навчила ся також грати.

Часто бувало так, що підчас проходів повертали до котрої гірської хатини і заграли домашнім пісню або народний танець, а тамошна молодіж радо танцювала.

Одного разу задумав князь Максиміліян і його дочка пійти в дальшу дорогу. Князь в одягу баварських стрільців а молоді Єлисавета в народнім строю.

Зайшли геть дальше, де люди їх добре не знали.

Крім перекуси несли з собою кожде свій улюблений інструмент — цитру.

Як вже натішились гірською природою, зайшли до помешкання одного господаря і просили його, щоби їм позволив в його помешканю відпочати.

Господар, котрий мав в себе якісь гості, з охотою увів незнакогого стрільця з дочкою до хати і дав їм підсилкуватись. По їді роз'охочені мужики зажадали від незнакомих гостей, щоби їм заграти.

Князь з Єлисаветою заграли кілька пісень і танців, а Баварці собі весело потанцювали.

По танцю встав оден селянин з капелюхом в руці та зібрав від гостей трохи грошей для гарної молодой музикантки.

Зібрали кілька срібних монет, котрі мала »Сісі« приняла з радістю і сховала їх на пам'ятку.

Пізнійше, коли вже була цісаревою Австрії, показувала ті гроші часом своїм вірним знакомим і говорила: — Се є одинокі гроші, які я собі в своїм життю заробила.

В пізнійших літах часто робила для бідних дітей панчохи, шила шматє або убрane з відложеного убраня своєї багатой гардероби.

Мешканці околиці Позенгофену дуже поважали молоду принцезну і назвали її »Баварською рожею«.

Коли князь часто оповідав своїй жінці як його любу »Сісі« люди люблять і як она з селянськими дітьми радо сходиться і з ними бавить ся, — та нетерпеливо додавала: — Но, она ще молода, але ми повинні би її більше познакомлювати з двірськими моральностями, бо-ж прецінь її, дорогий мужу, передано мені, щоби виховати, як на її рід пристало.

А коли холодні вітри вже острійше оголошували прихід острої зими, молода принцезна з наріканєм удавала ся до своїх малих і старих приятелів: — до лісів і лугів з котрими було її так мило.

Була правою дитиною природи і дуже не радо від'їздила на зиму до Мніхова, де на ню чекало більше науки а менше вільности.

Дуже часто говорила в пізнійшій віці, що вже яко 10 літ-на принцезна була здаєсь послідна в науці зі всіх європейських принцезн.

З своєї рідні найліпше любила свою старшу сестру Олену.

Мати виховала її (Олену) цілком інакше, тому то і принцезна Олена навчилась від матери її поглядів і говорила часто своїй дорогій »Сісі«, щоби пильнувала більше науки ніж бігання по лісі і гри з сільськими дітьми.

Але і она любила свою молодшу сестру.

Також було мило подивити ся на обі принцезни, як они

разом переїздили ся по странберським озері або бігали в великім парку княжого замку. Люди говорили, що то були два ангели.

РОЗДІЛ XX.

Заручини цісаря.

Цісар зі своєї слабости скоро вийшов.

Вже в червні, 1853 року почував ся так здоровим, що лікарі дозволили йому знова віддати ся тяжким володарським повинностям.

Підчас своєї слабости часто чув цісар, як говорено, щоб він чим скорше оженив ся. Думано про можливість наслідника трону.

Такі ради давала не раз мати цісаря Совія при її щоденних відвідинах до свого хорого сина.

Притім згадувала з далека за баварську принцезну Олену, похваляючи її добродушність, сердечність і елегантність.

Ота висока пані, вже давно бажала принцезну Олену своему синові за жінку і цісареву Австро - Угорщини.

В тім напрямку дуже часто розмовляла з міністром і близькими свояками і вскорі від них почула признанє.

Цісар мало знав свою сестрінку Олену. Видів її лишень раз перед осьми літами, як була з своїми родичами на відвідинах в родичів цісаря в Ішлю.

Пізнійше і цісар піддав ся намовам своєї матери і радам своїх міністрів.

Архикнягиня Софія повідомила о тім княгиню Людвіку баварську і ухвалено, щоби молоді особи познайомили ся в Посенгофен.

Діяло ся в серпню, 1853. року.

В тихім посенгофським замку панував горячий рух. На лицях всіх членів родини видніла радість і мила несподіванка.

А що було причиною того руху і теї великої радості? Лист!

В полудне прибули сюди з Відня граф О'Донелл, другий цісарський адютант, з бароном д-ром Бахом і ті принесли лист, котрий викликав таку радість.

По полудни тогож дня князь Максиміліян Йосиф сидів зі своєю родиною в гарно прикрашеній альтані в замковім парку і сумно поглядав на цісарський лист з Відня.

По хвилі промовив до своєї найстаршої дочки Олени:

— Моя дорога донько, сей лист повідомляє нас о приході не бувалого гостя. Єще нині приїде Його Величество цісар Франц Йосиф I.

Не приїздить на відвідини як приятель або свояк, але голов но до тебе, котру собі вибрав за жінку. Жаданє о твою руку міститься в сїм листі.

Нашим бажанєм є також, щобись разом з цісарем Франц Йосифом виповняла так важні і трудні обовязки голови великого гаразду.

— Твою голову буде прикрашувати корона великих австрійсько - угорських країв. Будеш матерію і королевою великого числа народів, котрі мусиш любити, бо народи ті будуть на тебе задивляти ся не лиш як на королеву, але навіть як на матір, будуть готові за тебе віддати навіть і своє жите.

— Не хочу тебе силувати до того, лиш висказую тобі бажанє твоїх родичів, а також і бажанє цісаря.

— Через те питаю тебе: чи чуєш ся досить сильною і відважною до того так великого обовязку?

Принцезна Олена стояла як мармурова фігура.

Мовчала.

По хвилі, великий жаль виступив на її лице, а з очий вирвали ся дві струї сліз.

З здивованєм дивились на неї родичі та і молодші рідні.

В тій хвилі отворились двері альтанки а до серенини вбігла весело гарна дівчинка.

То була її молодша сестра Єлисавета.

Яка то красавиця з неї стала. На сніжно білих лицях були румянці, що було ознакою молодости і невинности.

Красні сині очі розглядались весело кругом, з котрих можна було пізнати добрі і веселі мисли.

Чорне волосє, сплетене в великих кісках, звисало по її білій лебединій шиї на рамена і досягало майже до землі.

Тяглу і елегантну її постать прикрашувало її біле убране, котре додавало її красі ще більшої принади.

Увидівши свою сестру в плачу, застановила ся.

— Що тобі стало ся, дорога Оленко? — спитала злякана і обняла скоро свою сестру.

— До Олени приїде жених, — відповіла мати за свою плачучу дочку.

— Жених? — тягло повторяла молода принцеза. — А хто то є? Хто хоче відвести нашу дорогу Оленку? Можу спитати дорога моя мамо?

— Цісар Франц Йосиф I. — відповів отець.

— Ах! Така несподіванка! Направду велика несподіванка! Прийми моє щире бажанє, дорога сестричко, — закликала Єлисавета.

— Подивіть ся, тут є найновійший образ молодого монарха, — сказав князь, ставляючи перед ними образ добре виконаний олійними фарбами.

Принцезна Єлисавета задивила ся на образ, задивила ся на чоловіка та красні риси молодого цісаря і задрожала.

Богато разів думала потайно про свого братанця цісаря Франц Йосифа, котрого не знала але читала за нього, що хотяй молодий і має багато інших перешкод, однак добре володіє своєю так великою державою.

Маючи тепер його образ перед своїми очима подумала собі:

— Того молодого, гордого мужа і я потрафила-би любити.

Але зараз опанувала себе і обнявши свою сестру шептала їй по тихо: — Олено, я дуже пишу ся твоїм щастєм і милим, кра-
сним, будучим моїм швагром.

Олена стояла як сонна і тої бесіди майже не чула.

В той час вистрілено на славу приходячого цісаря з канонів, дзвони костельні і замкової каплиці дзвонили, а на улицах грала музика.

За хвилю по тім вступив до альтани в гарнім уніформі цісарський слуга і, вклонившись глибоко, проголосив:

— Його Величество цісар Франц Йосиф І. приїздить!

По тих словах всі встали і відійшли до замку.

Мале баварське місточко Посенгофен того дня було сьвідком великого подиву.

Зі сторони австрійської границі приїздило кілька австрійських двірських повозів, а перед ними і за ними їхала двірська сторож верхом в своїх золото сіяючих уніформах.

На всіх повозах шприхи у коліс були позолочені і на всіх були зелені, шовкові сїдала.

На козлах повозів, попри фірманів, сиділи мужі в золото шитих уніформах і з зеленим пірем за капелюхами.

Всі вони були самі почесні особи двора.

В повозах сиділи архикнязі, генерали і інші високі особи.

Коні, запряжені до повоза, були найліпшого арабського племені, а упряж на них сіяла сріблом і золотом.

Австрійський цісар зі своєю дружиною приїхав жадати від князя Максиміліяна Йосифа руки його найстаршої дочки Олени.

Перед цісарським повозом, котрий був найліпше прикрашений, їхав на гарному білому коні двірський вістун і тримав в руках золоту палицю, прикрашену білою лінією.

Місточко було прикрашене як лиш було можливо найгарнійше в так короткім часі.

З дахів і вікон домів повівали синьобілі баварські фани, а на замку на місци тих була виставлена велика чорножовта австрійська фана.

Люди, сьвяточно одіті, спішили улицями, щоби привитати пануючого, котрий почтив їх край тим, що вибрав собі за жінку крайнку принцезну Олену.

Перед баварським княжим замком, котрий був вкритий зеленію дикого винограду, цісар задержавсь і зліз з повоза.

Властитель замку, князь Максиміліян Йосиф чекав на монарха перед головним входом.

Цісар йому глибоко вклонив ся.

По відбутих церемоніях витаня підійшли до передсіння замку, де на гостя очікувала княжна Людвіка, одіта в пишнім баварським строю.

Цісар знова глибоко вклонив ся і поцілував її руку.

Нове витанє.

Потім цісар пішов сінми до правого крила замку, котре було чудово пристроєне для нього і його дружини.

При вході до правого крила стояв в чорній цивільній одежі князь Альберт Торн-Таксіс, котрий перебував на відвідинах у князя.

Був то чоловік около 28 літний, добрий дорадник і приятель цісаря. Через свою гарну мужеську поставу і взірцеве захованє ся, був люблений дамами визначнійших кругів і не одна принцезна про нього думала і дармо намагала ся, щоби зискати собі його прихильність.

Нині стала ся з ним велика зміна. Його перше ясне чоло похмарило ся, а на лиці було знати якийсь душевний біль.

Молодий цісар, увидівши його, поспішив до нього і подаючи руку, сказав весело: — Як ся маєте, милий князю! Здає ся мені, що вам щось докоряє. Може вам стало ся щось неприємного в родині — може хто вмер?

Князь. вклонив ся і заговорив смутним півголосом:

— Ваше Величество є дуже добротливі. Справді мушу вибирати ся в конечну і не милу для мене дорогу. Хотів бути першим, щоби Вашому Величеству міг пожелати з вашою будучою найяснійшою парою.

— Дякую вам сердечно, милий князю. Дуже жалую, що вас повинність кличе де инде і що не можете нинішнього дня перебути разом з нами.

Потім монарх подав князеві знова руку і стиснувши щиро — поспішив дальше.

Князь Альберт зник з товпи гостей.

Як смутно нині говорив той молодий чоловік, котрий иншим разом був веселим товаришем.

Що йому немилого стало ся?

Се певно мусів бути великий біль, котрий нині заволодів його серцем.

За те цісар був нині дуже веселий. В нього було жите, була добротливість і приязність.

Генеральний гузарський уніформ, як раз надавав ся до його постави.

— Яка то чудова фігура, той молодий австрійський монарх, — подумала княгиня Людвіка, дивлячись за відходячим цісарем.

Насамперед цісар був уведений до великої салі в правому крилі замку, де йому і його дружині подано холодне сніданє. Потім цісар і гості розійшли ся, щоб відпочати по довгій подорожі.

Цісар висказав бажанє, щоби по кількох годинах міг без всякої церемонії поговорити з принцезною Оленою як також і її родичами. Пізнійше принцезна мала бути представлена гостям як наречена цісаря.

Родичі-князі неодмінно сейчас покликали Олену до себе.

Червоне здорове лице Олени було бліде зі зворушення і плачу. Однак родичі не звертали на се жадної уваги. Они знали добре, як важною в житю є хвиля, коли мущина просить о руку своєї вибраної. А щож тепер мусить здавати ся такій дамі, коли той мущина є монархом так великої і багатой держави а при тім гарним, молодим мущиною.

— Чи ти виділа цісаря, дорога донько? — питав князе Олени.

— Я його виділа в хвилі коли розмовляв з князем Торн-Таксісом, — відповіла жалісним голосом принцезна.

— Сподобав ся тобі?

— Дійсно він гарний і інтелігентний.

— Чи ти вже є пересьвідчена в собі, що можеш його любити і поважати? — питав дальше князь.

По короткім надуманю Олена сказала певним голосом:

— Хочу бути його жінкою.

— Я тебе питав, моя дорога донько, чи ти вже пересьвідчена в собі, що зможеш його любити.

— Я присягну йому те коло вівтара, дорогі мої родичі! Будьте спокійні! Причиню ся всіми силами, щоби цісаря ущасливити.

— Добре, мила донько! Я говорив тобі нині по полудни, що тебе очікує багато тяжких обов'язків. Чи ти над тим роздумувала?

— Я роздумувала над усім і хочу піддати ся вашій волі і бажанням цісаря.

— Хочу тобі ще припімнути, дорога моя донько, щобись завше пам'ятала, що маєш родичів, котрі тебе люблять і котрі за всігди старали ся о твоє добро.

— Також ніколи не забудь на твій рідний край і його народ.

— Згадай собі як до тебе горнув ся і тебе любив.

Я того ніколи не забуду, мій добрий отче і моя дорога мамо, з слезами в очах кинула ся Олена в руки своєї матери, котра дозволила їй виплакати ся на своїх грудях.

Як втихомирилась і отерла очи, князь говорив:

— Тепер лишимо тебе в самоті, щобись успокоїла ся і могла приступити перед свого жениха з спокійним лицем.

По відході всіх Олена кинула ся на софу і почала знова плакати.

Її прийшли на гадку всі минулі літа, котрі прожила в вільности, в любови своїх родичів а нині має те все покинути.

— Ах мій дорогий, добрий Альберте, що маю тепер почати? Як маю зробити?

В тій хвилі якби щось собі пригадала і задзвонила на покоївку.

Коли та прийшла, сказала їй, щоби відшукала принцезну Єлисавету і попросила її, щоби зараз прийшла до неї.

Покоївка підбігла.

По хвилі вбігла Єлисавета і Олена обнявши її посадила коло себе на софу та поволи заговорила:

— В коротці мушу розлучити ся з тобою, наймиліша Сісі, також з моїми родичами і ріднею. Мушу опустити сей прекрасний замок, красну околицю і місця, на котрих ми тільки добра зазнали. Стискає мене великий жаль, що мушу вас і все, що мені тут милого, покидати.

— Моя дорога Олено, вздихнула ніжно її сестра, — вірю, що жаль тобі відходити від нас, але будеш щасливою, як будеш цісаревою а за мужа будеш мати так доброго, молодого і

гарного чоловіка, яким є цісар Франц Йосиф. Як пізнаєш дійсно, яким він є, будеш добре надгородженою за те, що мушиш опустити свої наймиліші родичі і мене.

— Ах, моя дорога сестричко, як би ти знала, що ти тепер вимовила а що ніколи не буде, — сказала Олена гірко і притиснула до себе ще ліпше молоденьку Єлисавету.

— Те що я сказала?

— Ти говорила, як я його люблю. Боже мій, чи-ж не моєю повинністю його любити? Отець і мати собі лиш того бажають а бажанє їх є для мене сьвятим. Буду його любити, хочу його любити, свого мужа. Але через те ніколи не забуду за Посенгофен. Ах, коби сего не можна було забути?

В очах Олени заблиснули слези а Єлисавета, не могла стримати ся, і плакала з нею.

По хвилі Олена продовжала:

— Моя найдорожша сестричко, маю до тебе просьбу. Сповниш її для мене?

— У всім, тебе послухаю, зроблю для тебе все, що зможу! Лиш скажи, що собі бажаєш?

— За годину прийде до мене Франц Йосиф. Як почуєш девять вистрілів, то будеш знати, що я вже заручена. Жалую, що тобі не є дозволено, щобись при тім була. Коли почуєш стріли, візьми сей букет і дай його князеві Альбертові Торн-Таксіс, котрий збираєсь в дорогу і котрого знайдеш найскорше в його покоях, або певнійше на березу станберського озера. Зробиш так?

— Обіцяю тобі то, дорога Олено. Але на що посилаєш йому сей букет?

— За те не питай ся, дорога сестричко, если мене любиш. Лиш зроби так, як я тобі кажу. — І знова слези покотились Олені з очий.

— Вже більше не буду питати за ніщо, мила Оленко, сподію ся, що ся галузка буде послом великого болю.

Тепер вже повеселій, отри свої очі, щоби цісар, котрий в коротці до тебе прийде, не застав тебе заплаканою. Я піду до нашої читальні, там буду чекати на знак і з відтам увиджу, чи буде князь на березі озера чи ні.

Поцілувавши сестру, лишила її в тяжкім болю і задумі. Сама відійшла до сусідного великого сальону, так званого синього покою, щоби звідти бічними дверми дістати ся до читальні.

В синім покою затримала ся коло вікна бо увиділа князя Альберта, котрий спішив в сторону озера.

Задумала ся.

Оперла головку в віконні рами, в правій руці тримала ясминевий букет і думала....

РОЗДІЛ XXI.

Цісар і принцезна Єлисавета.

Незадовго цісар опустил товариство в правім крилі замку і спішив довгим хідником в сторону синьої салі і до кімнати, в котрій його очікувала його принцезна Олена.

Дорогою мусів йти коло ротунди, що виставала в хідник.

Там стояли дві дами.

Розговорившись про щось дуже важного, не чули як цісар переходив коло них.

Цісар хотів почути їх розмову.

— Я справді дивую ся принцезні Олені, яку она має певну волю. Усміхає ся, голову несе гордо в гору і на погляд спокійна. А прецінь знаю, що її серце болем заходить ся, — говорила одна.

— Думаєте, що справді любить князя Торн - Таксіс? — питала друга.

— Знаю цілком певно, що його любить з цілого серця. Не хоче лиш засмутити своїх родичів, бо-ж їх бажанем є, щоби стала ся жінкою австрійського цісаря.

Ті перехоплені слова здивували цісаря.

Його чоло похмурило ся і хотів вертати.

— Не верну ся, — подумав собі, — може довідаю ся правди з уст самої Олени, — і поспішно пустив ся до синьої салі.

Принцезна Єлисавета стояла там ще в задуманю.

Цісар увидівши її, став посеред салі як очарований.

Єлисавета також злякала ся, але зараз опам'ятала ся і поспішила цісарови на стрічу з граціозним усьміхом.

— Добрий день, стрію Франце, — поздоровила його чистим голосом, легко кланяючись.

— Хто ви є, гарна дівчино? — запитав цісар дрожащим голосом, думаючи, що йому щось предвиджує ся.

— Я є Єлисавета.

— Ах, Єлисавета? — повторив цісар тихо, як би побоювався, щоби йому те з'явліне не щезло.

Потім підійшов до Єлисавети і подаючи її руку сказав:

— Як ся маєте, моя дорога сестрінко! Я цілий змішаний вашою красою!

Єлисавета змішана такою похвалою, підбігла поспішно знова до вікна, нахиляючись на двір за заслону.

— Не бійте ся мене, моя гарна сестрінко, і не дивуйте ся, що своєю красою ви мене цілком перемінили.

— Ах, я не хотіла, Ваше Величество, перепрашаю, що я зістала тут в салі, я мала бути вже давно в своїх покоях!

Погляд цісаря спочив на яснеменевім букеті.

— Що се є? Кому несете сі ніжні цвіти?

Єлисавета почервоніла і зараз зблідла.

— Не можу того сказати, перепрашаю Ваше Величество.

— А чому ви мені того не хочете сказати? Кому є призначений сей букет? — з натиском і заєдно повторяв цісар.

— Князеви Торн-Таксісови, — відповіла дрожащим голосом Єлисавета.

— А від кого? — питав дальше цісар.

— Від моєї сестри Олени.

Цісарови вияснило ся.

— Так, князеви Альбертови? — питав молодий монарх, та, сміло взявши принцезну Єлисавету за її ніжну руку, сказав:

— Перше, моя дорога сестрінко, нім ті цвіти віддасте князеви Альбертови, скажіть мені отверто, чи дасте мені відповідь на питанє, яке я вам поставлю?

— Не умію говорити інакше, як те що думаю; питайте Ваше Величество!

— Скажіть мені, принцезно Єлисавето, чи могли би ви мене наслідувати до моїх країв, чи могли би ви учинити мене невимовно щасливим? Чи хотіли би ви бути моєю подругою а цісарвою Австрії?

Принцезні з переляку випав букет з білої руки.

Цісар його скоро підняв і потримав в своїй руці.

По хвилі Єлисавета звернула свої гарні сині очі до цісаря і запитала:

— А що буде з Оленою, з моєю дорогою сестричкою, котру мама так любить і до котрої ви приїхали як жених? Ах, я того її не можу учинити!

— Не могли би ви мене любити сестрінко?

— О, так — але — Олена? — шептала заклопотана принцезна, а на її білім личку виступив румянець.

— Принцезна Олена? — говорив монарх, — та буде щислива, невимовно щаслива, щасливійша ніж зі мною!

Єлисавета знова глянула на цісаря і шептала:

— Если згодять ся мої родичі, я з радістю учиню вашу волю!

Цісар з радости поцілував руку молодій принцезни і сказав: А тепер, моя мила сестрінко, підемо до Олени.

Принцезна з великим болем ожидала приходу цісаря. Не дасть ся описати кілька мук пережила за той час, як була на самоті.

Дуже її здивувало, коли увиділа входячого цісаря з сестрою Єлисаветою.

Повний щастя з усміхом на лиці приступив цісар до неї і уклонивши ся, сказав:

— Дорога сестрінко і принцезно Олено, щоби ви сказали на те, як би ваша мила сестричка не віддала мого букету князеви Альбертові?

Принцезна Олена стояла тут як мертва.

Пізнійше промовила: Як маю се розуміти, Ваше Величество?

— Зараз вам скажу, мила принцезно Олено! Ви любите князя Альберта, а я вашу сестричку, принцезну »Сісі«!

— Ах, добрий цісарю Франце, ви знаєте все! Вернете мені милого князя Альберта?

Не могла довше опанувати себе, хопила цісаря за руку і щиро її стиснула.

— Дякую вам, Ваше Величество, дякую щиро, повторяла, не могучи стримати ся від сліз.

Єлисавета обняла щиро свою сестру.

Цісар, дивлячись на дві люблячих ся сестри, сказав до принцезни Олени:

— Пізнавем в вас, дорога принцезно, даму доброго характеру. Ваша любов є з певністю велика. Задля неї ви офірували трон і корони багатьох країв і любов їх мешканців! Корю ся перед вами! Тепер підемо до ваших поважних родичів, котрих попрошу о руку „Сісі” для мене, а о вашу руку, дорога Олено, для князя Альберта.

Потім відійшли всі троє до салі, де була княжа родина, очікуючи цісаря.

Баварський князь і його родина, а також і всі гості були здивовані, коли почули, що цісар просить о руку Єлисавети.

Не менше здивувало всіх, коли, діставши позволене родичів своїх заручин, молодий монарх зажадав руки принцезни, Олени для князя Альберта Торн-Таксія.

— Я зичив-би собі, — сказав при кінци цісар, — щоби князь як найскорше довідав ся про сю радісну хвилю! Де він мешкає?

Тут нахилила ся молоденька Єлисавета до свого зарученого і шепнула: Пекає на березі озера на ясміновий букет.

Цісар усміхнув ся і сказав до присутних: Перепрашаю на хвилю; зараз буду назад!

Сказавши то, відійшов на берег странберського озера.

Там стояв князь Альберт, звернений задом до замку і дивив ся в синю глибину чистого озера.

— О красна природо! Кілько блага роздаєш з твого багатого жерела всякому сотворіню на сьвіт! Чом однак так багато терпінь і болів зсилаєш на багатьох? Кілько радости і веселости там в замку а кілько болю в моїм серцю за моєю дорогою, любезною Оленою! Тепер моїй радости на сїм сьвіті кінець! Нізо инше мене тішити не може! По що жити? Наколиб не моя дорога мати, не надумував би ся ані хвилі а вкоротив би своє жите.

О, Олено, моя дорога, красна Олено!

Якраз тоді дійшов до нього цісар, тримаючи в руці ясминевий букет.

— А, милий князю, чому так самі смутні стоїте і не тішитеся разом зі мною моїми заручинами? Сей букет був призначений для вас, правда? — закликав молодий цісар весело.

— Позвольте милий князю, мені задержати його на пам'ятку нинішнього дня. Принцезна Олена є вашою судженою а моєю її молодша сестра Єлисавета.

Чи се можливо? — питав дрозжачим голосом.

— Дійсно князю, ваша суджена і її родичі а також і всі присутні вас нетерпеливо очікують! Приберіть веселости і поспішайте скоро!

— Величество! Цісарю і пане мій, — кликнув князь Альберт, — се можливе? як маю дякувати?

Потім відійшли до замку, де вже вповні розгощено ся в честь заручин обох принцезн.

Головні заручини мали відбутися в Ішлю в день уродин цісаря дня 18 серпня 1853 року.

Так оно і стало ся.

Князь Максиміліян вибрав ся з родиною на третій день до Ішлю, де зійшли ся з родичами цісаря котрі там в своїм замку перебували через літо.

Там відбули ся з великою пихою другий раз заручини.

А рано дня 24. серпня 1853 року принесла часопись „Венер Цайтунг” сліднуючу новину:

„Його Ціс. і Кор. Величество цісар Франц Йосиф І. заручив ся за дозволенем Його Королівської Високости Максиміліяна II. короля баварського як також і задоволенем поважаних родичів молодії, з принцезною Єлисаветою Амалією Евгенією княгинею баварською, дочкою їх Високости князя Максиміліяна Йосифа і княгині Людвіки, родженої королівської принцезни баварської.”

В домах богачів і бідних хатах було видко образи заручених а кождий говорив про красу і щирість вибраної цісаром суруги.

Цілий місяць перебули гості в Ішлю з родичами цісаря.

РОЗДІЛ XXII.

Дальші події Графа Торокія.

В коротці ознайомимо ся з подіями Графа Торокія.

З Швайцарії, забрав ся Граф Торокій до Франції і замешкав на стало в Парижу.

Попри просторе і гарне помешканє в однім з поряднійших готелів, наняв собі, около 3 години від Парижа, меншу але дуже гарну віллу, де вибирав ся з рухливого міста, щоби в спокою міг віддати ся своїм політичним обовязком і студіям природи.

Мешкаючи в Парижу, мав приступ до найвизначнійших організацій, де сходили ся шляхтичі і головні політики з цілого сьвіта.

При кіждій нагоді старав ся ставити свій край і його проти австрійську політику в як найліпшім сьвітлі.

Так стало ся, що до своїх засад і ідей знайшов багато прихильників в їх кругах, та радо пересиджував і розмовляв о можливім розділеню австрійсько-угорської держави.

Але як кожда держава має по всіх головнійших містах других держав своїх державних і політичних агентів і шпігунів, так і в Парижу знаходило ся велике число австрійських шпійонів, котрі в коротці вислідили Графа Торокія, прислухували ся його мові пильно і його пильнували.

Так зблизив ся той нещасливий день відвідин цісаря в Будапешті.

Граф Торокій справляв іменини і при тім скликав мало не всіх знайомих і приятелів.

Межи ними був запрошений і багатий купець дорогоцінностей Буш з Німеччини, котрий запізнав ся з Графом Торокієм перед трома місяцями.

Той купець перебував в Парижі кожного місяця на пару днів, де порозумівав ся і заключав торгівлю з великими торговцями в Парижу.

З ним прийшов також його знакомий Габер, котрий приїхав до Парижа на час зими.

Як забава була в найліпшій русі, старший льокай прийшов до Графа і подав йому лист з Угорщини.

Граф сидів тоді в кабінеті і курив, а межі іншими при нїм були Буш і Габер. З повагою взяв лист і отворив його. За хвилию промовив до присутніх: Мушу вам, поважані гості, сказати сумну вістку, котра буде для вас дуже важною.

А коли всі притихли і з цікавостію дивились на Графа чекали, про що буде йти мова, той промовив дрожащим голосом:

— Австрійський цісар був смертельно ранений при відвідинах в Будапешті і тому зраненю вже здаєсь піддався.

Настала глибока тишина в сальоні, де ще перед хвилиною звучали веселі розмови.

Буш подивився на Габера.

— Смерть цісаря, если вже стала ся, була би наслідком революції в Угорщині, — сказав оден визначніший французський політик, отвертий неприятель Австрії і Габсбургів.

— Тепер певно пане Графе, не затримаєтесь в Парижу, сказав Буш.

Не затримаюсь. Повинність кличе мене додому. Зараз позавтра їду в дорогу.

Забава вже не була така як перше.

Гості помало розходилися.

Між першими, що відійшли, були Буш і Габер.

Через день видимо вже графа Торокія на залізничім дворі, окруженого гуртком своїх найліпших приятелів.

Відїздив залізницею до швайцарської границі а звідтам хотів подорожувати по возом аж до свого краю.

З якими почестями Граф лучився в Парижу годі описати.

Коли всїв до воза першої класи, віддався глибоким думкам.

Ані граф ані його приятелі не зауважили двох людей, котрі вже в послідній хвилі вскочили до рухаючого ся вже потягу. То були Буш і Габер, тайні державні австрійські агенти, котрі мали за обовязок слїдити графа, можливо навіть дістати його, а в кождім случаю, мали інформувати про него Відень.

— Той завзятий Мадяр буде певно дивуватися як його

арештуємо на тирольській границі, — сказав Габер до Буша, як усіли до сусідного воза II. класи.

— Буде дивувати ся і думаю, що вже остатні дні уживає своєї свободи. Вже має в правительства велику задачу до виконання, замість сподівати ся меншої кари або свободи, — відповів Буш. Потім продовжав: — Дивую ся, що дав ся заманити такою вісттю в дорогу до дому. Щож, як би вість о смертельнім раненю була не справедливою?

— Але для нас то є цілком добре. Свій обов'язок виконаємо скоро і надгорода нас не мине! Тішу ся сею несподіванкою, як граф пізнає в своїх парижських гостях тайних австрійських агентів! — сказав знова перший.

Так сходив їм час.

Граф за той час глибоко думав. Роздумував як Угорщина вже певно освободить ся з'під австрійської руки і як стане самостійною державою. Тішив ся в дусі як свояки, від котрих часто діставав вісти, здивують ся його прибутом.

— Тішить се мене за мою сестру! Кілько та вже натерпіла від того зненавидженого цісаря!

І цікаво як на ню поділлала вість о атентаті?

Вечером потяг став на швейцарській границі.

Граф пішов до готелю при стації, щоби там переночувати і звідки раненько мав вибрати ся в дальшу дорогу.

Оба агенти зайшли до того самого готелю.

Рано по від'їзді графа всіли до воза і їхали слідом, за графом.

Другого дня дістали ся до австрійської границі коло міста Брегенду.

Коли граф хотів всідати до поштового воза, приступив до нього Габер і, з викривленим лицем, представив ся йому як тайний австрійський поліцай і предложивши йому повноважність, заявив, що його арештує.

Граф став як ошоломлений. Всі його пляни в тій хвилі зійшли на ніщо а замість золотої свободи, бачив перед собою тюремні брами.

В тім часі Буш мешкав в Брегенді, куди повідомив полі-

тичний уряд о своїм вдатнім лові і зарядив дальшу відправу політичного в'язня.

На запит Габера чи не бажає що з'їсти або якої іншої обслуги, граф відповів: — Бажаю собі того, щоби ви більше не приходили мені перед очі, ви безхарактернику. З такого рода людьми як ви, ніколи не буду говорити.

Габер здвигнув раменами і сказав: — Як собі любите.

В тім приїхав повіз з двома поліційними урядниками і одним аж по шию озброєним жандармом. Один урядник повідомив графа коротко, що буде відвезений до одної з австрійських місцевостей де буде перетриманий аж до переслухання.

РОЗДІЛ XXIII.

Чоловік з маскою.

Граф Паллавій з Гейзою їхали саньми до Будапешту.

Поспішно переїздили сани тихої, ясної зимової ночі країною від замку графа Палавія до головного міста.

Рано граф з Гейзою доїхали до міських брам. Там злізли а фірмана з кіньми післали до близького заїздного дому. Сами пішли до близької кавярні на сніданє.

При їді Гейза оповідав графови ще різні подробиці про атентат.

По тім розійшли ся. Граф післав своїй жінці лист, що щасливо дістав ся до Будапешту і повідомляв її, що завтра по полудни буде знова дома і щоби за нього не страхала ся.

По десятій годині вечером пішов граф Павло на засіданє тайного кружка в знане нам місце.

Той раз були присутні всі члени.

Коли предсідатель зборів привитав присутних, сказав досить тихо:

— Приятелі! Першою точкою нашого нинішнього зібраня є справозданє з давно прилагодженого атентату на нашого зненавидженого володаря. На жаль не повело ся так, як ми всі со-

бі бажали. Стало ся, що ніхто з нас того не сподівав ся. Той чоловік рівнож як і ми, ненавидячи цїсаря, хотїв виконати діло, на котре ми так довго приготовляли ся. Лиш через те, що коні чогось злякали ся і сїпнули в тій хвилі атентату цїсарським повозом, стало ся, що рана котра була завдана, не вкоротила його життя, не позбавила нашого дорогого краю від противного всім монарха.

Мушу вас також, милі братя, повідомити, що після вчорашньої лікарської вістки є певна надія, що цїсарєви смерть не грозить.

По тій послідній справі настав великий рух в кружку. Велике невдоволенє було чути зі всіх уст присутних членів. Заблибли кинжали і пистолі.

— Не перестанемо! Пімстимо ся! Смерть Габсбургам! — і тим подібні кличі було чути з рядів присутних.

Довго тривало їм члени кружка притихли, щоби було можна радити дальше.

Тепер уділимо голосу Гейзі, котрий здавав справозданє з того, як він тайно слїдив Розу і Людвика, чи приготовані до атентату. Говорив, що був дуже задоволений тим, що Роза приготувала ся виконати атентат за свого чоловіка. Повідомив як її тайно слїдив аж до складу і як з противного парку видїв її приготовану до виконання чину.

Зібрані вислухали ту вість, а також і додаток Гейзи, котрий свою промову закінчив словами:

— Я є певний того, що атентат був би вдався, як би не був так несподівано перебитий другим. Я пізнав в тій жінці тільки відваги, що у тисячі мужів досить відважних, мало чогось подібного можна знайти.

Присутні заявили здивованє відважній жінці тим, що закликали грімке »Браво!«

Пізнійше вожд показав на великий засіб летючок, котрі були роздані членам і котрі мали по виконаню атентату розкинути їх поміж людей і взбудити до повстаня.

Напімнув, що члени заховували ся при тім осторожно, тому, що летючок не розкинули.

А ще одну річ маю на серці, дорогі приятелі. Справа є від-

носно нашого доброго члена графа Торокія, котрий тепер жие в Парижі. Не прошу собі того ніколи, що я позволив, на то, що по анетаті післав йому лист, в котрім повідомлено його, що атентат на цісаря вдав ся, що цісар був смертельно ранений і що в часі, коли граф отримає лист, вже буде мертвий. Побоюю ся, щоби наш брат Торокій по тій вістці не вибрав ся в дорогу до дому і не зістав в дорозі арештований. Після довірочно-го повідомлення певного високої ранги державного поліція, має бути безперестанно в чужині стережений тайними поліціантами, а як би перейшов французську границу, має бути зараз зловлений і арештований. Але сподіємо ся, що він ще в дорогу не вибрав ся і що другий лист, котрий вчора був післаний, поучить його, як має заховувати ся.

Та вістка зчинила розрух; смуток межи присутними.

Коли присутні утихомирили ся, встав чоловік, сидячий по правій стороні председателя, котрого як здавало ся, знали лиш найстарші члени кружка і котрий ніколи без маски не приходив, заговорив слідуєче:

— Братя! хотяй мені від австрійського уряду прийшлось багато витерпіти, я ніколи не відзивав ся, ніколи не жалував ся в наших сходах. А сего що мені стало ся тепер, не можу промовчати і хочу, щоби ви пізнали, як з нами Мадярами австрійський уряд поступає, як ми і наше майно є хоронене. До мене прийшов урядовий вирок, в котрім мене повідомляє ся, що конфіскує ся все моє майно а причини до сего не подає ся.

Таке безоглядне поступованє, зворушило мене так, що я рішив собі не попустити ані в найменшій від минувших наших ухвал, але ще завзятіїше працювати для початого діла.

Милі братя! Поступованє австрійського уряду є ганебне і заслугує на найострійше обсудженє. Я є пересвідчений, що не лиш мені забрали майно, але що в короткім часі і другим шляхтичам і властителям гоосподарств заберуть. Залежить від нас, щоби ми проти такого варварства повстали і силою таке поступованє урядови заборонили.

— Ганьба урядови і цісарови! Пімста для них, кличу і складаю урочисту обітницю, що не перестану, доки уряд і цісар бу-

дуть пересвідчені, що ми на подібні поступовання не годимося!

— Славно! — загуло, як одними устами, зібране. — Не дамо ся австрійському урядови! Ганьба йому і цісареві!

По хвилі продовжав чоловік з маскою дальше:— До своєї піднятої роботи потребую одного з вас милі братя — одного доброго і вірного друга, на котрого в повні і в кождім разі міг би я звірити ся. Ано, братя! Хто з вас хотів би мені помагати?

По тих словах всі встали, як оден муж. Обступили бесідника і оден перед другим зголошували ся до спільної праці.

Чоловік з маскою посідав любов і честь, хотяй членови не було знане його імя, але були знані його неоцінені заслуги для товариства.

Така щирість братів зворушила бесідника. Радісним голо-
сом закликав: — Дякую вам дорогі братя! Виджу, що на вашу вірність і щирість можу сьміло звірити ся! Однак на початок потребую лиш одного. Нехай нагода рішить сама. Прошу всіх приготувити ся до льосовання!

По тих словах всі відійшли до другої кімнати, де в шафі висіли чорні плащі і густі маски на твари.

По хвили одіті в плащі і замасковані постаті вернули ся а утворивши коло кругом бесідника, ждали кого з них покличе той на помічника.

Панувала глибока тишина.

Бесідник хвилю розглядав ся по гостях. Нагліс приступив до одної, положив руку на її рамя і сказав: — Тебе вибираю собі за свого спільника! Приймаєш?

— З радістю, — звучила відповідь.

Потім замаскований чоловік дав знак остатним, і ті відійшли скинути плащі.

Відтак говорив до свого вибраного так: — Від нині за 8 днів, в девятій годині вечером жди на улиці Поритзі, аж прийде мій повіз. Гасло звучить »Кошут«.

Вильосований поважно вклонив ся і спішив за остатними, щоби скинути плащ і маску.

На кого впав тайний вибір?

Коли всі вернули ся на свої місця, предсідатель товариства

оголосив, що слідуючі важні сходи́ни відбудуть ся за 4 тижні в тім часі і на́пімнув присутних, щоби всі конечно прийшли.

Присутні здвигне́нєм правої руки приобіцяли.

Потім предсідатель закінчив зібране подякою членам за вірне виповнюванє їх повинностей і заохоченєм до дальшої роботи.

По двох, в довших перервах члени відходили тихої ночі до своїх до́мів.

РОЗДІЛ XXIV.

Від'їзд цісарської вибраної до Відня.

Було 30 цвітня, 1854 р., коли 16 літна, красна цісарська вибрана, принцезна Єлисавета прощала ся з своїм рідним містом Мніховом, щоби перебраться до Відня, до свого будучого дому.

Міщане Мніхова, їх пані зі всіми дочками і синами, селяне і селянки з далекої околиці, прийшли попрощати ся з їх дорогою »баварською рожею«.

Родичі і дві найстарші сестри Єлисавети товаришили їй до цісарського міста над синим Дунаєм.

Молодій принцезні було дуже жаль коли дивила ся на ті непроглядні товпи народа, котрі прийшли відвідати її перед її від'їздом.

Переможена жалем, стояла в возі і з слезами в очах махала рукою до плачучого народа на розлуку.

Була так безсильна, що не могла ані подякувати за промову, котру сказала на розлуку, дочка тодішнього мніховського старости, добре знакома і приятелька Єлисавети. Лиш обняла її і щось з перервами прошептала.

Повози спішили до Страубінку, де ждав на княжу родину паровець »Stadt Regensburg«, щоби їх відвести до Лінцу.

Того дня на полях куда похід відбував ся ніхто не працював. Тисячі згадок того дня відплачувано молодій певісті ціса-

ря, котра своєю красою і прихильністю здобула собі велику й загальну любов в Баварців.

В Пасові на баварській і австрійській границі розлучилося з ними велике число краєвих урядників а трохи дальше чекали на ню знова високі урядники Австрійські, щоби її привити на австрійській землі і зложити свою пошану.

Так при здоровленю тисячів, котрі згромадилися по обох боках Дунаю, переїхала княжа родина до Лінца, де Єлисавета, вийшла з човна і удаля до міста, в котрім переночувала.

Ніч була для неї не конче спокійна. Заснула аж над раном.

Якісь страшні сні зворушували її нерви, а оден дивний і живий образ перелякав її і пробудив.

Вже був найвисший час вставати і збирати ся в дорогу.

Княгиня Людвіка, мати Єлисавети, мінила ся з нетерпеливості вижидаючи хвилі коли на голові її дочки засіяє корона, а не могла так скоро дістати ся до цісарського міста.

Проти всякого звичаю прийшла зараз з раня до спальні своєї дочки, щоби її збудити.

Застала Єлисавету в ліжку з долонями на горячій чолі.

— Як тобі спало ся, щаслива дочко? — промовила приступаючи близше постелі.

Твій цісарський жених вже йде напротив тебе і за коротеньку хвилину буде стояти коло тебе.

Принцезна Єлисавета протерла свої заспані очі як би хотіла переконати ся, чи се правдиве або сон.

Мати показує Єлисаветі золоті ступні, по котрих має виступати на золотий трон, але її сніло ся, як би сходила у велику пропасть, де щірили зуби гидкі потвори і сичіли гадюки з роздвоєними язиками.

— Мамо, — закликала, хопивши її руку, — я не могла заснути а за ту хвилю, що я спала, прожила пекольні муки. При кінці я виділа образ, котрий ніколи не забуду. Той мене пробудив.

— Се нічого, — упевнювала мати. — Ти є ще дитина і не потрапиш тільки добра нараз знести.

— Ти є нині найщасливішим єством на світі. Сам нечи-

стий тобі сего не жичить, тому страшить тебе такими страшними снами.

— Лиш скоро збери ся і прикраси ся, щобись могла вийти свому женихови на стрічу.

Згадка про солодкі хвилі, коли задивила ся на красні сині очі молодого цісаря і надія на ідеальну злуку з душею інтелігентного мужа, скріпили знова принцезну і її дівоча туга вернула ся, та придусила страшні сні з минувшої ночі.

Як мати відійшла, принцезна заговорила жартом до своєї покоївки: — Думаєш, Берто, що сні мають яке значіне?

Берта була її першою довірницею і Єлисавета з нею ліпше розуміла ся як з своєю рідною матерю.

— Мій отець говорив, — відповіла поважно Берта, — що наш дух є божеський і його сила є без границь. Часом предскаже в сні правдивість а часом знов має правдивість за пустий сон.

— А мені здає ся, що ти мусіла студіювати фільзофію, натякнула принцезна.

— Мені щось страшного минувшої ночі сніло ся. Я цілком перелякала ся.

— То нічого дивного, — перебила її покоївка. — Я за дня серце з великої радості трохи розтягне ся, то в ночі знов мусить о тільки зійти ся і, — розуміє ся — потерпіти.

— Ах серце, правду кажеш, то було серце. Мені сніло ся — яке то власне дивне — що до мене прийшов оден крaсний рицар і виняв мені з грудий серце. — Відтак хвилю з ним побавив ся — і повісив на гачок в стіні.

— А инша страшна фігура з'явила ся і пробила моє серце.

— То страшне, — промовила змішана покоївка. — то справді є дивний сон.

На улицах було чути рух а грімкі оклики »Слава« з тисячів уст втискались вікнами до готелю, в котрім принцезна з родичами і службою приготовляли ся в дальшу дорогу до відня.

Перед готелем затримав ся їздець в блискучім уніформі, а скочивши з коня, спішив повідомити княжій родині, що Його Величество цісар Франц Йосиф, виїхав на своїм судні напроти своєї вибраної.

А все, що нині відбуло ся, від славного відпровадження до судна аж до стрічі з цісарським женихом, принцезні здавало ся не як правда, але як красний сон.

Де з вікна повоза виглядали, самі хоругви, маянє хусточок і капелюхів, радісні лиця, оклики »Heil« і »Hoch«.

— Видиш донько, — шептала мати до дочки, — то є піддані твого жениха, як тебе витають! За три дні будеш цісарвою їх і міліонів інших підданих по всіх краях сеї великої держави, будуть тобі корити ся і будуть на тебе задивляти ся як на матір численних народів.

— Ах, мамо, мені ще нема сімнайцять лїт, а ви говорите, що я маю бути матерію такого числа людий. Самі знаєте, що до такої слави я не доросла і не привикла.

— Не будь дивною, тисячі жінок і дівчат з найвисших шляхотських родин будуть тобі завидувати і кожда з них бажала би собі бути на твоїм місци, — запевнювала стара княгиня.

— Лиш чи цісар буде мене любити — —

— Се пуста думка, — поправ собі корунку, виступимо з повоза, цісар вже жде на нас з своєю дружиною.

Стріча з женихом Франц Йосифом на березі Дунаю в Лінцу не мала офіційального значіння, однак княжні, вихованій в тихім баварськїм замку, а вже видавало ся дуже великою церемонією.

Строга іспанська етикита на австрійськїм цісарськїм дворі, була непривиклої для того всього княгині золотою кліткою в яку мають замкнути вільну пташку.

Було би для неї великою радістю, як би она з своїм царським женихом, де в куточку судна сіла і до його очий подивила ся, — але виставлена перед таке число чужих очий, потопала лиш в самих поклонах і підхлібствах.

Цісар, хотяй молодий, знав добре про любов.

Австрійський двір від часу свого істнованя був повний любовних романсів а за красним кавалером дуріла не одна двірська дама.

Вже як вісімнацяти-літний молодець учив ся притяганя і отвираня дівочих сердець.

А його елегантні рухи, його усміх і блеск синих очий, ділали чарівничо на молоду принцезну.

— Тепер будемо самі, — подумала Єлісавета, коли по довгім представляванню ся, а ще довшій гостині, покликав її жених на прохід на поверхню палубу судна.

— Приходьте до мене як ангел з неба, дорога сестрінко, а мені здаєсь, що щойно тепер починаю жити, від коли я вас пізнав.

— Можливо, що насьміваєтесь милий братанче, — відповіла зачервонівшись Єлісавета.

— Вірте мені, що ціле моє цїсарство не має такої цїни для мене, як оден погляд ваших прекрасних очий, — запевнював монарх.

— А я би все дала за вірну любов, — пром'явила вздыхаючи принцезна.

— Найменьша хатина була би для мене як королївська палата — додала.

В тій хвилі прийшов до щиро обіймаючої ся княжої пари цїсарський старший льокай і повідомив з глибоким уклоном, що принцезна буде висїдати з судна.

В певнім віддаленю замешкалого міста Відня паровець став і молода принцезна була відпроваджена до »Theresianum«, будинку, котрого уживало ся тоді для високої школи для шляхотської молодїжи.

Тут мала перебути день і ніч перед славним і офіційальним від'їздом до Відня.

Тут мала прийняти також інструкції, де казочне двірське товариство почало розтягати свої сїти кругом невинної дївчини.

Принцезна була »зеленою« проти інтриг учасників, до котрих осїдків несвїдомо тепер йшла — як молодий заяць в силце.

Приготованя, котрим принцезна мала піддати ся, були зовнішні і внутрішні.

Для зовнішних приготовань, було »Терезіум«, заряджене скорше на спосіб театру як шляхотської школи.

Тут були двірські фризери з своїми прирядами і порошками, різними мастями і фарбами різного рода.

Тут були знавці одежи і творці двірської моди, оранжери проводу, уклонів і рухів — і ще багато іншої челядки, котра мала відіграти з принцезною представлене на пробу, щоби при загальнім виступленю принцезни не стала ся яка »ошибка«.

Принцезна не знала чи то є неприємний сон, чи нещаслива дійсність.

Її серце тужило за ніжним приятельством, за щирою любовю і солодкими поцілуями чоловіка, котрий був до неї приблизив ся в тихім замку її рідного краю, а тепер її здає ся, що чим більше зближає ся до него тим дальше він від неї уходить.

Представляла собі, що всі ті люди старають ся понаставляти перепон між нею а її вибраним.

Коли убрали її і пристроїли, представив ся її цісарський артист, перебраний за цісаря.

З ним і з цілою дружиною представляючи головних осіб в дворі, почало ся »представлене«.

Всі важнійші рухи, проходи, котрі мала виконати принцезна в найблизших днях перед дипльоматами, були тепер вичені.

Найбільше учили її рухів, котрі принцезна мала виконувати в товаристві цісаря.

Молоденькій невістї кожда хвиля здавала ся вічною і з глибокої душі віддихнула, коли ту цілу комедію, котра з нею була відіграна, перебула.

— Дуже мене тішить, що собі відпічну і що буду сама на хвилю, — подумала собі, коли була відведена знова до своєї кімнати.

То були приготования лиш зовнішні.

Найгірші хвилі її тепер ожидали.

Як лише усїла в малім сальонї, ввійшла покоївка і принесла на тарілці візитову картку якогось відвідувача.

Не приглянувшись на картку, сказала до покоївки:

— Берто відкажи якомсь. Скажи що мені не вільно, або що я є утомлена. Кажи, що хочеш, лиш щоби я мала на хвилю спокій від тих чужих людей.

Покоївка відійшла.

Принцезні полекшало і тішила ся, що тепер буде сама з своїми думками.

— Було би мені ліпше, — сказала сама до себе, як би мій жених не був цісаром.

В тій хвилі отворили ся двері а покоївка повідомила, що їдвідувач є властиво сьвящеником, що мусить говорити з принцезною і що є післаний з цісарськго двора.

Не було ради.

Єлисавета піддала ся своїй судьбі і ждала яку новину принесе її той чоловік.

— Можливо, що се відносить ся до шлюбних церемоній але вони певно довідали ся, що я не є велика любовниця сьвящеників і вівтарів.

— Єсли той чоловік схоче мене поучити в яких церемоніях — то нехай ті — —

Тут увійшов чорно одітий мущина і вклонившись зараз приступив ближше.

— Маю честь, поважана принцезно, повідсмити Вас, що мене зволили післати високі заступники найвишшого цісарського дому за вашого сповідника, як також будучої цісаревої і вірної дочки сьвятої, римо-католицької церкви, — солодким голосом а з достойною покорою заговорив прибувший.

І зараз додав:

Ваше становище, поважна принцезно, котре Ви від тепер обіймаєте, не є лиш найвисше, але також в великім значіню відповідне.

— Ви є ще молода і мало пересьвідчена, проте з певністю будете часто потребувати потіхи і поради духовної, котру вам сьвята церква в моїй особі подасть.

— Хочу бути вашим батьківським приятелем і надію ся, що будете як побожна дочка сьвятої церкви і мати до мене повне довіре, та що з нічим перед мною не будете таїти ся, сли коли вашому серцю буде долягати, — продовжав сьвященик, уперто дивлячись принцезні до очий...

Єлисавета напів в розпуці, напів в тривозі відповіла йому кількома уривними фразами і показала на крісло.

— Завтра має бути шлюб, певно хоче мене висповідати — подумала собі.

— Лиш щоби то не був який єзуїт, я тих дуже не люблю.

Єлисавета була досить побожна, але після своєї думки.

В сьвящениках виділа більшість гіпкритів, а з них всіх єзуїти для неї були найпротивнійші.

Патер Ігнацій, таке було ім'я сьвященика, був чоловік середного віку, висшої постави і костистого тіла.

Очи мав трохи вразливі, ніс значно вигорблений а при кінці досить шпичастий, губи вузькі а бороду гранчасту і троха загнену наперед.

Його природний голос був хрипливий, але можна було зауважати, що старає ся ту неприємність перемагати і говорити м'якко, поважно і солодко.

Сповідник Ігнацій був одним із тих добре знаних двірських »фаховців«, котрого обов'язком було, зробити з Єлисавети повільну добич, або єсли-б хотіла, знищити її.

Сьвященик далше говорив так:

— Яко принцезні з княжого дому буде вам відомо, що сьвята церков чинить велику різницю mezi княжими головами, а mezi звичайним простим народом.

— А чим висше, поважана панно, ступаєте, чим багатший і славніший рід, котрого стаєте ся членом, тим більша і важніша різниця не лиш перед людьми але і перед самим Богом.

— Ви не потребуєте сповідати ся, як се робить простий народ, бо ви маєте тепер право стати ся співзаступницею Божою на землі.

— А єсли будете, як надію ся, вірною дочкою сьвятої церкви, будете самі спільно рішати, що є дозволене а що зажадне для народа.

— Однак ви самі зістанете свободні від всіх законів звичайних людей.

— Для вас, поважана принцезно будуть інші закони і інші правила, з котрими будете мати ще досить нагоди запізнати ся і освоїти ся з ними.

— І будете славною і всемогучою, а всі ваші бажання будуть з радістю сповняти ся.

— Єсли би ви хотіли противити ся тим всім почесням, спадало би на вас нещастє за нещастєм і болізнє за болізнею.

Краї і народи є лишень для утримуваня блеску і паньства найяснійшого дому, котрий є і буде на віки захистом і оборонителем сьвятої церкви.

Єлисавету з того всего стало млоїти.

— Я хочу лиш серця свого жениха, а з остатними дайте мені спокій, — була би найрадше закликала, але бояла ся, що би тим чого не зіпсувала.

Послухала мови свого сповідника і дуже утішила ся, як не витаний гість поздоровив і — відійшов.

Слідуючого дня 24 цвітня, 1854 р. відбув ся її в'їзд до головного міста.

Як вже само собою розумієсь, зі всіх домів повівали фани, дома були прикрашені, в улицях поставлено брами.

Нарід стояв за шпаліром жовнірів і кликав і кричав »Славу« і »Гох« і »Щастє«.

Вежа святостефанського костела, як також і всіх прочих храмів, вежі і вежки були осьвітлені в одній хвилі і дзвони грімко задзвонили.

Коли похід дійшов до нового моста, котрий в честь принцезни був названий мостом Єлисавети, вийшла їм на зустрічу депутація міської віденської ради щоби формально той міст віддати принцезні.

Дружки, ветерани, острострільці, огнева сторож, заступники всіляких корпорацій, військова і шкільна музика, і решту учасників паради нехай собі читач ласкаво уявить.

РОЗДІЛ XXV.

Володіне архикнягині Софії.

Властивим володарем на австрійському троні не був цісар Франц Йосиф I., (тоді ще молодий), але його мати архикнягиня Софія.

Була то жінка з желізною волею і з гадючою хитростію.

Сильні раси її мужеського, худого лиця зраджували її нахил до пановання, а її горда панська постава, її генералський крок, її до гори задерта голова примушувала кожного, в її оточенні, щоби корився, або — ховався.

Біда була тому, хто смів би супротивитись їй а особливо в яким урядовім ділі.

Цілі народи були перед її очима смітєм, яке кожного ра-на викидає ся з палати.

Не мала чести перед ніким, лиш перед своєю власною достойністю.

Лишень оден рід смертельників мав на ню вплив, а іменно: священники, єзуїти і кавалери двірської камарілі коли її за-стали в вільній хвилі.

Архикнягиня не жила в найліпшій гармонії з своїм чоловіком, архикнязем Франц Карлом.

За те архикнязь був ліберальної думки а єзуїтським впли-вам не все піддавався.

Ані пані архикнягиня, ані її сповідник, ані двірська камаріля не бажали того, щоби батько франц Йосифа став цісаром.

Думали, що з молодим, яким був Франц Йосиф, буде ліпше і вигіднійше володіти. Думали так тому, що дуже добре зна-ли його найслабшу сторінку, і, що також при помочи красних жінок і дівчат дасть ся дуже легко водити на ланцюшку лю-бовних інтриг, котрі єзуїти і двірські дами уміли добре кувати на свій стрій.

Великий нахил молодого цісаря до привабних і молодих дівчат, не було так легко опанувати.

Тому отже залюблене ся в шіснацятилітній Єлисаветі а о-після так поспішне зарученє, було вповні проти плянів його матери, архикнягині Софії.

Цісарова мати мала плян до женитьби цілком інакше зло-жений.

Правдою є, що архикнягиня Софія була того часу найви-знатнійшою і найвпливовішою фігурою в цілім зложенім двір-ським житю.

Але лиш фігурою, бо за кулісами працювали не видимо

чинники ще багато впливовійші і хитрійші.

Архикнязі і архикнягині зі всім цісарським оточенням були пустими ляльками. Кождий з них мав свою призначену роботу, котру мав виконувати.

Ріжниця була лиш в тім, що одні грали ролю свідомо, а другі були жертвою інших.

Дірігентами і режисерами трагікомедії на австрійським цісарським дворі були вповні попи єзуїти.

Через те кождий народ мав лиш тільки охорони і ласки в дворі, як далеко був охочий підтримувати політику попів єзуїтів.

Але кров текла потоками без милосердія, а кримінали наповняли ся, де не явила ся підданість тим чорним крукам.

— Кров або душу, — звучило тайне гасло, після котрого володіло ся.

Само собою розуміє ся, що дівчина котра хотіла стати цісаревою, за той блеск корони і за свободу до грішення після впадоби, мусіла завше свою душу записати.

Архикнягиня Софія, мати цісаря, о котрій давно передсказано, що колись буде цісаревою, була від молодости в руках єзуїтів і аж до кінця свого життя зістала охочим інструментом їх інтриг.

Сватанє було обговорене вже давно, але вповні без відомости цісаря, межі архикнягинею Софією, як матерію жениха, а межі власним братанцем архикнягині, Максиміліяном князем баварським.

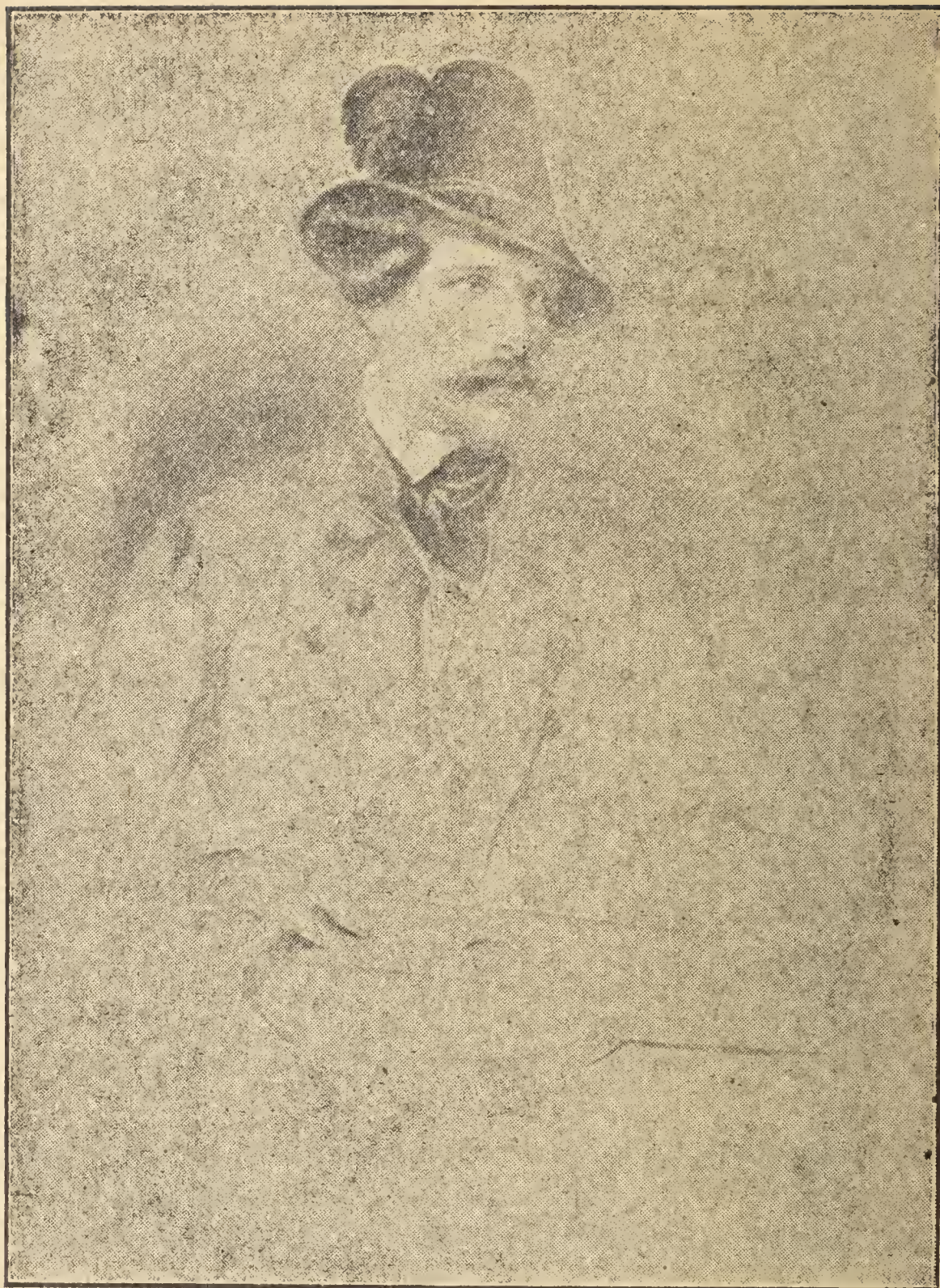
За жінку була вибрана найстарша дочка князя, Олена. В тім то напрямку було заряджено вихованє вибраної цісарської судженої, на котру головний вплив був приписаний єзуїтам.

Так основателі подружя Олени з цісаром, котрі вибрали відповідну невісту на австрійський трон, були запевнені і ані Олена ані цісар о тім нічого не знали.

Одного разу при тайній нараді межі архикнягинею Софією а її братанцем Максиміліяном, Софія боязко сказала:

— Лиш щоби нам та дівчина в кім другим не закохала ся, потім готова його залишити.

— Не бійтесь нічого, Ваша Ясність, — відповів з подіб-

Батько Єлисавети — Максиміліян воевода баварський.

ничим усміхом на лиці присутний вихованель і душевний порадник Олени.

І додав: — Вона вправить ся до всього. Вона так виправлена і послужна, що як би самий ангел Гавриїл хотів її за жінку, прийшла би спитати, чи їй буде позволено.

— Проти волі нашої і родичів не зробила нічого.

— То мені сподобало ся, — тішила ся архикнягиня.

— Мій Наці (так в австрійськiм дворі в родинних кругах кликали цїсаря Франц Йосифа), також є досить послушний, — говорила дальше архикнягиня, — але є трохи пещений і поквапчивий.

А тут стало ся щось несподіване.

Цїсарови було сказано, котра є його майбутня жінка, і він йшов послушно представити ся їй, а — полюбив її шіснацятилітну сестру Єлисавету.

Отця Максиміліяна гризло лиш те, що його дочка, котра носила ще коротку суконку, мала скорше віддати ся, від її дозрілої, старшої сестри Олени.

Софії знова, як будучій свекрусі не подобало ся, що жінкою цїсаря мала стати инша особа, а не та, котру она собі сама вибрала.

А так те дівча, думала, не є виховане і приготоване до обовязків, які цїсарева має сповняти в кругах всіх закулісних чинників.

Сповідник, патер Ігнацій, котрий був післаний до Терезіанум, щоби приготувити принцезну Єлисавету до двірських звичаїв, рівнож вернув з невеселою вісткою.

Буде коштувати багато тяжкої праці з принцезною. Та дівчина має настрій занадто самотійний.

Перший поцілунок, котрим принцезна Єлисавета привитана в Відні як будуча цїсарева, був від її свекрухи, архикнягині Софії. Той поцілунок був систематичний, холодний, більш неприємельський, як би хотїла її сказати:

— Уважай дівчино, тепер я буду твоєю панею і горе тобі, як не будеш послушна.

Того дня вечером 24-го, відбули ся шлюбні церемонії в костелі св. Антонія.

Їх виконав монсігнор Равшер, віденьський князь архієпи-

скоп, котрий був головнимвихователем цісаря, як був ще коронним принцом.

Тоді панував великий голод в Відні. Люди гинули з голоду в своїх нещасних хатах.

Довгі і величаві шлюбні паради були би лиш дразнили на род, а молодій цісаревій було тим ліпше, що двірські круги не продовжували на тім, щоби вся збиранина самих дворян не пишала ся перед голодними очами поуличної товпи.

Місто того цісарська пара ухвалила, щоби з їх каси було роздано межи голодуючі люди сто п'ятдесят тисяч золотих.

Однак половина з тих грошей зістала ся в грабіжних руках бюрократії, а другою половиною були обдарсзані найблизші своїки тих уніформованих паразитів.

Того вечера стояло около п'ять женщин в Брігеттенау, в дев'ятім окрузі віденським, перед одною різницею і розмовляли о шлюбі.

Она, та цісарева, має бути дуже красна, — говорила Поздейшова з значучим моргненем правого, трохи прискаленого ока.

— А щож то, чи він тих красавиць мало має? — додала Брихтова.

— Пст, щоби нас хто не почув, а то могли би нас всіх посадити в холодок, — з старим вже лицем перестерігала пригорблена жінка шевця Швейди.

— А я сппитаю вас — чи чули ви що, здає ся, пан цісар і цісарева мали вдаритись по кишені і певно щось капнуло і для нас бідних, — півшепотом з протяглими губами говорила пані Славічкова, котра завжди знала трохи більше від других, через те що її дочка знала ся з якимсь то урядником.

— Даю шию за те, що з того анї зломаного гроша не зобачимо, — різко промовила пані Мудра. — Они, ті панове, будуть знати добре розділити поміж себе.

— Так, так, — з посьмішкою відізвала ся злова пані Брихтова. — Там треба мати яко́го стрія або кума.

— Або, — додала до того Поздейсова, — мати красну донечку, котрою який пан інтересував би ся.

— Не насмівайтесь, не насмівайтесь, — злісно відгриза-

ла ся Славічкова, як би се все до неї відносило ся, через те що її дочка має того уніформованого.

— Але, не будьте дивні, — бубоніла пані Брихтова. Кому там на гадці ваша дочка? Такі урядники, як кавалір вашої дочки, є ще далеко від того великого жолуба.

Настрій почав гіршити ся, на улиці почав крапіти дощ, а не далеко за рогом зайняла ся в комині саджа.

Міщанки розбігли ся, а можливо, що тим уникнули війні, котра могла би закінчити ся жменями вирваного волося. — —

В той сам час в середині цісарського замку було дуже весело.

Відбувала ся шлюбна гостина і молода цісарева була формально впроваджувана між двірських членів.

Просторі салі і сальони заливало ясне сьвітло. На дворі, перед замком, стояли повози чужих і домашних князів і графів.

Учасники були так великої ранги, що граф рахував ся про стим чоловіком а бідний барон, лише зародком чоловіка.

Попри цілком порожні голови з великими титулами, були ту також такі мужі, як: Радецкий, Еллачіч і Віндішграц, воеводи, котрі хоронили Австрію в її найприкрійшій хвилі і віддалили її неповоротну руїну на добу пізнійше.

Цісар був в найліпшій гуморі і сіяв з радості. З своєю молоденькою супругою безустанно водив ся і чванив ся з великим задоволенем.

Здавало ся що Венус, богиня любови і краси, віддала Єлисаветі всю свою магнетичну силу, так красною вона була.

Двірські молодики і шляхотські кавалери були цілі зачаровані її красою.

Кого она своїм поглядом діткнула, той був загипнотизований і мусів в тій хвилі заговорити, не знаючи що говорить.

— Як би не була цісаревою, мусіла би бути моєю, — заговорив один молодий мадярський магнат до своїх приятелів, з котрими приглядав ся окружений зі всіх сторін Єлисаветі.

— Відважному все можливе, — відповів з виразним поглядом оден кавалер, підкручуючи поважно свій чорний вус.

Попри громадку молодих дворян переходила тоді архикнягиня Софія.

Горді кавалери уклонились її, але при тім не відвертали очий з Єлисавети, котра була того вечера вповні магнетичним полем цілого мужеського сьвіта.

Архикнягиня Софія, котра звикла, щоби всі погляди і уклони окружали її особу, зауважала як скоро її зьвізда гасне.

В їй очах заблисла злість, побуджена бажанем поваги.

Се було дивне, що молода цісарева так скоро вправила ся до надзвичайно високих кругів, хотяй муштини з її членів виділи її казочною, сьмілою, тактивною, дотепною, духапритомною, природною і взагалі обдарованою всіми чесностями.

Цілком інакше думала женська сторона, з архикнягинею Софією на чолі.

— Її потрібно підтяти трохи крильця, щоби так широко їх не розтягала, — заговорили Софія з гордостію до одної зі своїх довірниць.

А за хвилю, коли вже її терпеливості забракло, проголосила титул, котрий від того часу двірські дами уживали завжди, коли лиш була мова за цісареву в її неprisутности.

— То є глупа гуска.

Архикнягиня по висловленю зміненого ушляхотненого титулу підійшла до цісареві і сказала:

— Єлисавето, ви певно утомлені.

Розохочена Єлисавета невинно обернула ся до неї і приязно відповіла:

— Прецінь я молода, дорога мамо, думаю, що мені то не пошкодить.

— Лиш уважай на свій вельон, — додала з твердим натякуючим голосом архикнягиня.

— Я справді за вельон багато не думаю.

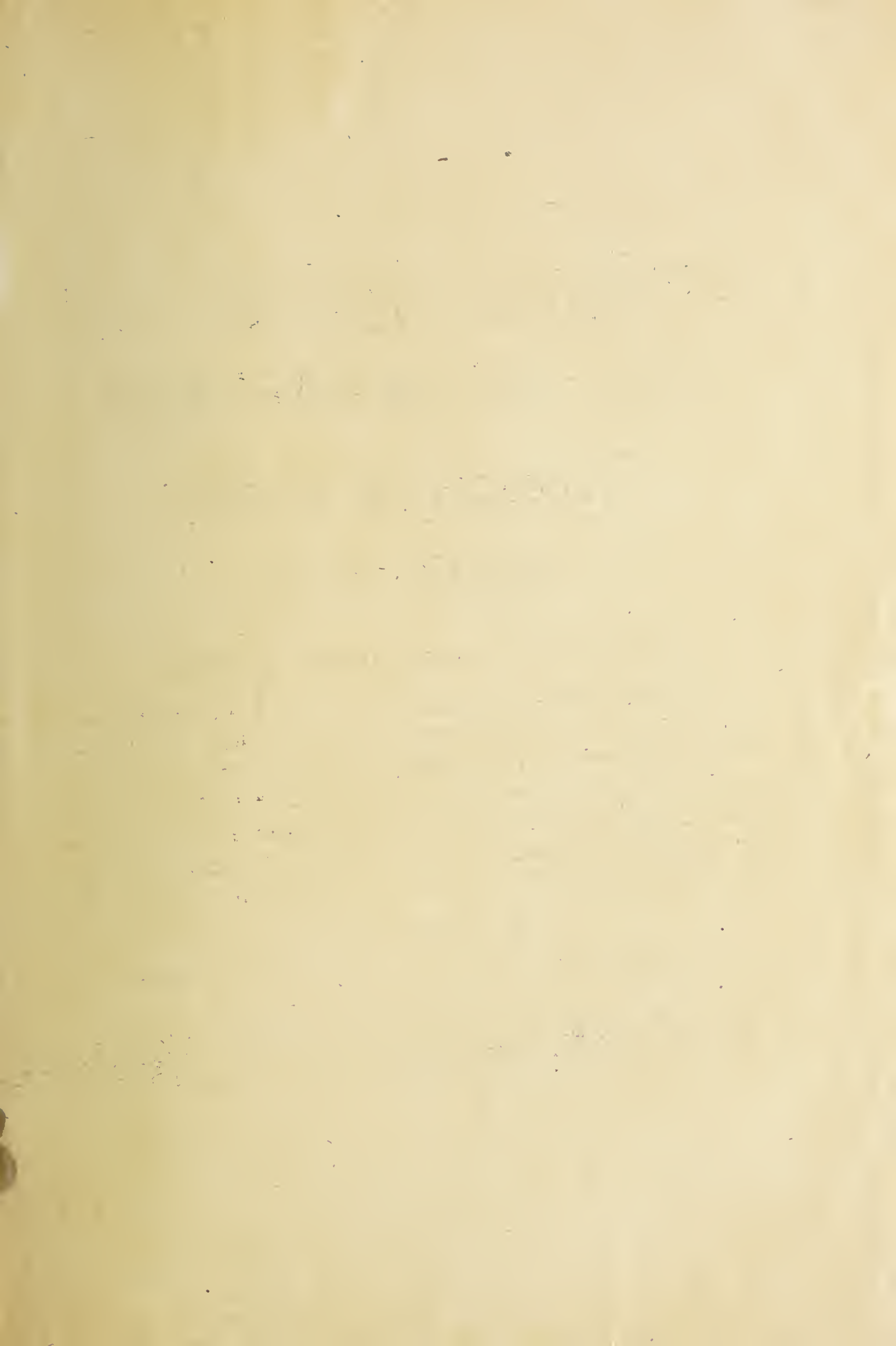
— То є у цісареві велика помилка, — сказала архикнягиня.

Тут мову обох женщин перервав цісар, котрий сяючи щастем, привів якогось чужого князя, щоби його представити цісаревій.

Архикнягиня відступила з гнівом і сказала до себе:

— Та жаба ще й мого сина відведе.

— Але то не сьміє стати ся. О те вже постараємо ся!

ЧИТАЙТЕ НОВУ ІСТОРИЧНУ КНИЖКУ

Ческий мученик

ІВАН ГУС

Його житє, наука і мученича смерть.

Наколи хочете знати хто був Іван Гус, що він учив і за що його спалили на стосї набудьте сю дорожцїну книжку з якої довідаєте ся про його благородну душу і силу волї; якої не зломил кати аж до послїдної хвилини його житя. Книжка має 10 роздїлів, 254 сторін 17 образків. В гарній твердій оправі. **\$1.50**
Величезний образ І. Гуса перед Консілом **\$1.00**

RUSKA KNYHARNIA

850 MAIN STREET, — WINNIPEG, CANADA.

